

افزایش تاب‌آوری نسبت به آلودگی تسلیماتی از طریق تغییر رفتار

راهنما به منظور ترویج آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر در رابطه با تسلیحات متعارف و مخاطرات شیمیایی، میکروبی، تشعشعی و هسته‌ای (ش.م.ر.ه)، برای استفاده توسط ارکان نهضت بین‌المللی صلیب سرخ و هلال احمر

غیر قابل فروش

افزایش تاب آوری نسبت به آلودگی تسلیماتی از طریق تغییر رفتار

راهنما به منظور ترویج آگاهی از خطرات و رفتار ایمن تر در رابطه با تسلیحات متعارف و مخاطرات شیمیایی، میکروبی، تشعشعی و هسته‌ای (ش.م.ر.ه)، برای استفاده توسط ارکان نهضت بین‌المللی صلیب سرخ و هلال احمر

غیر قابل فروش

فهرست مطالب

پیشگفتار و قدردانی	۵
کلمات اختصاری	۶
۱- مقدمه	۹
۱-۱- در رابطه با این راهنما	۱۰
۱-۱/۱- پیش‌زمینه	۱۰
۱-۱/۲- هدف از تدوین این راهنما	۱۰
۱-۱/۲/۱- ایمنی کارکنان نهضت بین‌المللی	۱۰
۱-۱/۲/۲- استمرار عملیاتی	۱۱
۱-۱/۲/۳- افزایش تاب‌آوری مردم تحت تأثیر آلودگی تسلیحاتی	۱۱
۱-۱/۳- چه کسی باید از این راهنما استفاده کند؟	۱۱
۱-۱/۴- چگونه باید از این راهنما استفاده کرد؟	۱۲
۱-۱/۵- ساختار راهنما	۱۲
۱-۲- واژگان و تعاریف	۱۳
۱-۳- رویکرد مدیریت خطر	۱۴
۱-۳/۱- عناصر تشکیل دهنده خطر	۱۴
۱-۳/۲- ارزیابی خطر	۱۵
۱-۳/۳- پایش و بازیابی خطر	۱۶
۱-۳/۴- برطرف کردن خطر	۱۶
۱-۴- کاهش خطرات از طریق فعالیت‌های مرتبط با آگاهی‌رسانی و رفتار ایمن‌تر	۱۷
۱-۴/۱- افزایش آگاهی از خطرات و ترویج رفتار ایمن‌تر	۱۸
۱-۴/۲- فعالیت‌هایی برای تسهیل رفتار ایمن‌تر	۱۸
۱-۵- کاهش خطرات از طریق مداخلات فنی برای مقابله با آلودگی تسلیحاتی	۱۸
۲- ارزیابی، تحلیل و مشاوره	۲۱
۲-۱- تعیین شرایط به شکلی یکپارچه	۲۱
۲-۲- گردآوری و ارزیابی داده‌ها	۲۲
۲-۳- ارزیابی وضعیت آلودگی تسلیحاتی	۲۳
۲-۳/۱- شناسایی مخاطرات	۲۳
۲-۳/۱/۱- مخاطرات تسلیحات متعارف	۲۴
۲-۳/۱/۲- مخاطرات تسلیحات متعارف در زمان درگیری/دیگر شرایط خشونت‌آمیز	۲۴
۲-۳/۱/۳- مخاطرات تسلیحات متعارف بلافاصله پس از درگیری/دیگر شرایط خشونت‌آمیز	۲۴
۲-۳/۱/۴- مخاطرات ش.م.ره	۲۵
۲-۳/۲- تعیین نقشه مخاطرات	۲۵
۲-۳/۳- گردآوری و استفاده از داده‌های سوانح	۲۶
۲-۳/۳/۱- کدام داده‌ها در مورد سوانح باید جمع‌آوری شوند	۲۶
۲-۳/۳/۲- استفاده از داده‌های سوانح (تحلیل)	۲۷
۲-۳/۳/۳- چه کسی و از چه منابعی باید داده‌های سوانح را گردآوری کند	۲۷
۲-۳/۳/۴- راه‌اندازی یک سیستم پایش	۲۷
۲-۳/۳/۵- حفاظت از داده‌های شخصی	۲۸
۲-۴- ارزیابی ظرفیت و آسیب‌پذیری نسبت به آلودگی تسلیحاتی	۲۹
۲-۴/۱- ارزیابی میزان آسیب‌پذیری کارکنان نهضت بین‌المللی	۲۹
۲-۴/۲- ارزیابی میزان آسیب‌پذیری عملیات جاری سازمان	۲۹
۲-۴/۳- ارزیابی میزان آسیب‌پذیری مردم و جوامع محلی نسبت به آلودگی تسلیحاتی	۳۰
۲-۴/۴- ارزیابی میزان آگاهی از خطرات و رفتارهای موجود	۳۱
۲-۴/۵- درک موانع موجود برای اتخاذ رفتار ایمن‌تر	۳۱
۲-۴/۶- درک مجاری ارتباطی و نظام اطلاعاتی	۳۲
۲-۵- ارزیابی نقش و ظرفیت نهضت بین‌المللی و دیگر کنشگران	۳۲

- ۲/۶- تحلیل و سنجش خطرات ۳۳
- ۲/۶/۱- تحلیل شدت احتمالی اثرات ۳۳
- ۲/۶/۲- تحلیل احتمال بروز خطر ۳۴
- ۲/۶/۳- تأیید رده‌بندی خطر ۳۴

۳- افزایش آگاهی از خطرات و ترویج رفتار ایمن‌تر..... ۳۷

- ۳/۱- برنامه‌ریزی برای مداخله ۳۸
- ۳/۱/۱- تعیین نتایج و شاخص‌ها ۳۸
- ۳/۲- پیام‌های آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر..... ۳۸
- ۳/۲/۱- تدوین پیام‌ها ۳۸
- ۳/۲/۲- محتوای پیام‌ها ۳۹
- ۳/۲/۲/۱- پیام‌ها در زمان مخصصات مسلحانه ۴۰
- ۳/۲/۲/۲- پیام‌ها در زمان خشونت مسلحانه و دیگر وضعیت‌های خشونت‌آمیز در شهرها ۴۱
- ۳/۲/۲/۳- پیام‌ها در وضعیت پس از درگیری ۴۲
- ۳/۲/۲/۴- پیام‌ها در جاهایی که مستعد درگیری هستند ۴۲
- ۳/۲/۲/۵- پیام‌های ش.م.ر.ه ۴۲
- ۳/۲/۲/۶- پیام‌هایی برای کارکنان نهضت که لازم است به مناطق آلوده دسترسی داشته باشند ۴۳
- ۳/۳- انتخاب مجاری ارتباطی ۴۴
- ۳/۴- طراحی مواد ارتباطی ۴۵
- ۳/۴/۱- عکس ۴۵
- ۳/۴/۲- طرح و چیدمان ۴۵
- ۳/۴/۳- تصاویر ۴۵
- ۳/۴/۴- متن ۴۵
- ۳/۵- آزمون پیام‌ها و مواد ارتباطی ۴۶
- ۳/۵/۱- چه کسی باید مواد ارتباطی را آزمایش کند؟ ۴۶
- ۳/۵/۲- چگونه می‌شود مواد ارتباطی را آزمون؟ ۴۶
- ۳/۵/۳- پرسش‌هایی که باید از مخاطب هدف پرسید ۴۶
- ۳/۵/۴- ویرایش و آزمایش مجدد مواد ارتباطی ۴۷

۴- تسهیل رفتار ایمن‌تر ۴۹

- ۴/۱- تغییر رفتار افراد در معرض خطر ۵۰
- ۴/۲- برنامه‌ریزی یکپارچه جهت تسهیل رفتار ایمن‌تر ۵۰
- ۴/۲/۱- مثال‌هایی از تسهیل رفتار ایمن‌تر ۵۱
- ۴/۲/۱/۱- تسهیل رفتار ایمن‌تر توسط کارکنان و داوطلبان نهضت بین‌المللی ۵۱
- ۴/۲/۱/۲- تسهیل رفتار ایمن‌تر توسط افراد در جوامع با آلودگی تسلیحاتی ۵۲

۵- پایش و بازبینی ۵۵

- ۵/۱- پایش خطرات ۵۶
- ۵/۲- پایش مداخلات برای آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر ۵۶
- ۵/۳- شاخص‌های موفقیت ۵۷

پیوست‌ها ۵۸

- پیوست الف: رویه ارزیابی خطر ۶۰
- پیوست ب: واژگان و تعاریف ۶۵
- پیوست پ: نمای کلی مخاطرات تسلیحات متعارف و ش.م.ر.ه ۶۹
- پیوست ت: ترسیم نقشه مخاطرات ۷۸
- پیوست ث: مجاری ارتباطی ۸۰
- پیوست ج: موانع تغییر رفتار و راهبردهای فائق آمدن بر آنها ۸۴
- پیوست چ: سنجش افزایش تاب‌آوری از طریق تغییر رفتار ۸۶

پیشگفتار و قدردانی

راهنمای حاضر برای استفاده کارکنان کمیته بین‌المللی صلیب سرخ (ICRC)، فدراسیون بین‌المللی جمعیت‌های صلیب سرخ و هلال احمر (IFRC) و جمعیت‌های ملی صلیب سرخ و هلال احمر (جمعیت‌های ملی) طراحی و تدوین شده است. توصیه‌های موجود در این راهنما در طیف گسترده‌ای از شرایط در سراسر جهان، هم در زمان درگیری مسلحانه و هم در زمان صلح، و در هر کشوری که به نوعی تحت تأثیر تسلیحات متعارف و یا مخاطرات شیمیایی، میکروبی، تشعشعی و هسته‌ای (ش.م.و.ه) قرار دارد، کاربرد دارند. گرچه زبان به کار رفته در این راهنما کلی‌ست تا تمامی شرایط مرتبط با آلودگی تسلیحاتی را پوشش دهد، با این حال استفاده از آن بر این اصل استوار است که تمامی مداخلات انجام شده باید پس از یک ارزیابی جامع به شکلی طراحی شوند که با شرایط خاص موجود انطباق داشته باشند.

این راهنما بر اساس رویکرد مدیریت خطرات طراحی شده است. هدف از تدوین آن هم کمک به ارکان نهضت بین‌المللی برای ایفای الزامات است که بر اساس راهبرد نهضت در مورد مین، مهمات خوشه‌ای و دیگر بقایای قابل انفجار جنگی^۱ بر دوش دارند، در حالیکه همزمان بتوانند رویکردی فرانهضتی را هم برای رسیدگی به مشکل آلودگی تسلیحاتی تعیین و ایجاد کنند.^۲ این راهنما طبق چارچوب‌های موجود در نهضت صلیب سرخ و هلال احمر نوشته شده است، از جمله نحوه پاسخگویی کمیته بین‌المللی صلیب سرخ نسبت به آلودگی تسلیحاتی،^۳ و استانداردهای بین‌المللی برای مقابله با مشکل مین. با این حال مفاد این راهنما را نباید بدون در نظر گرفتن شرایط خاص هر کشور اجرا کرد، تا به جای آنکه با شرایط موجود تناقض داشته باشد بتواند مکمل و متممی برای قوانین، استانداردها و دستورالعمل‌های داخلی و ملی باشد.

این راهنما توسط بلیندا گاسلین (Belinda Goslin)، ایگور رامازوتی (Igor Ramazzotti) و مریم والتون (Maryam Walton) برای کمیته بین‌المللی صلیب سرخ تهیه شده است. کمیته بین‌المللی صلیب سرخ همچنین از مشارکت کارگروه مقابله با آلودگی تسلیحاتی کمال قدردانی را دارد، که در مقر اصلی این سازمان در قالب گروه مشورتی مدیریت بلایا (DMAG) برای خاورمیانه و شمال آفریقا فعالیت می‌کند.^۴ اعضای این کارگروه عبارتند از احمد میزاب (Ahmed Mizab - ریاست)، ماجد العتیبی (Maged Alotaibi)، مطلق الحدید (Mutlaq Al Hadid) و عمر بُدبوس (Omer Bodbos) در کنار صلیب سرخ نروژ. کمیته بین‌المللی صلیب سرخ در پایان از تمامی همکاران، چه در واحد مقابله با آلودگی تسلیحاتی و چه در دیگر واحدها، که در مباحث مرتبط با این راهنما مشارکت و به تدوین آن کمک کردند، تشکر می‌نماید.

۱ راهبرد نهضت در مورد مین، مهمات خوشه‌ای و دیگر بقایای قابل انفجار جنگی: کاهش آثار تسلیحات بر روی غیرنظامیان، قطعنامه ۶، شورای نمایندگان نهضت بین‌المللی صلیب سرخ و هلال احمر، نایروبی، کنیا، ۲۵-۲۳ نوامبر ۲۰۰۹.

۲ همان مرجع

۳ سند داخلی: واکنش و رویکرد کمیته بین‌المللی صلیب سرخ نسبت به آلودگی تسلیحاتی (دسامبر ۲۰۱۷)، تهیه شده توسط OP/Assist/WEC.
۴ گروه مشورتی مدیریت بلایا (DMAG) برای خاورمیانه و شمال آفریقا شامل نمایندگان از جمعیت‌های ملی زیر است: هلال احمر الجزایر، هلال احمر بحرین، هلال احمر مصر، هلال احمر جمهوری اسلامی ایران، هلال احمر عراق، هلال احمر اردن، هلال احمر کویت، صلیب سرخ لبنان، هلال احمر لیبی، هلال احمر مراکش، هلال احمر فلسطین، هلال احمر قطر، هلال احمر عربستان سعودی، هلال احمر سوریه عربی، هلال احمر تونس، هلال احمر امارات متحده عربی و هلال احمر یمن.

کلمات اختصاری

Accountability to Affected People (AAP)	مسئولیت‌پذیری نسبت به مردم تحت تأثیر
Chemical, Biological, Radiological, and Nuclear (CBRN)	شیمیایی، میکروبی، تشعشعی و هسته‌ای (ش.م.ر.ه)
Control Point (CP)	نقطه کنترل
Disaster Management Advisory Group (DMAG)	گروه مشورتی مدیریت بلایا
Explosive Ordnance Disposal (EOD)	انهدام مهمات انفجاری
Explosive Remnants of War (ERW)	بقایای قابل انفجار جنگی
Hazard Identification Risk Assessment (HIRA)	شناسایی مخاطرات و ارزیابی خطرات
International Committee of the Red Cross (ICRC)	کمیته بین‌المللی صلیب سرخ
Improvised Explosive Device (IED)	ادوات انفجاری دست‌ساز
International Federation of the Red Cross and Red Crescent Societies (IFRC)	فدراسیون بین‌المللی جمعیت‌های صلیب سرخ و هلال احمر
International Organization for Standardization (ISO)	سازمان بین‌المللی استانداردسازی
Information Management System for Mine Action (IMSMA)	سیستم مدیریت اطلاعات برای مقابله با مشکل مین
Knowledge, Attitudes and Practice (KAP)	دانش، بینش و روش
Mine Action Coordination Centre (MACC)	مرکز هماهنگی برای مقابله با مشکل مین
Middle East and North Africa (MENA)	خاورمیانه و شمال آفریقا
Mine Risk Education (MRE)	آموزش خطرات مین
Non-governmental Organisation (NGO)	سازمان غیر دولتی (سمن)
Organisation for Security and Cooperation in Europe (OSCE)	سازمان امنیت و همکاری اروپا
Other Situations of Violence (OSV)	دیگر شرایط خشونت‌آمیز
Personal Protective Equipment (PPE)	تجهیزات حفاظت فردی
Risk Awareness and Safer Behaviour (RA/SB)	آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر
Small Arms and Light Weapons (SALW)	سلاح‌های کوچک و تسلیحات سبک
Security and Crisis Management Support (SCMS)	واحد پشتیبانی از مدیریت امنیت و بحران
United Nations (UN)	سازمان ملل متحد

غیر قابل فروش

مقدمه

غیر قابل فروش

۱/۱- در رابطه با این راهنما

۱/۱/۱- پیش‌زمینه

این راهنما به منظور پاسخگویی به نیاز نهضت بین‌المللی صلیب سرخ و هلال احمر برای مدیریت بهتر خطرات ناشی از آلودگی تسلیحاتی تدوین شده است. در این راهنما توصیه‌هایی برای انجام مداخلات لازم به منظور آگاهی‌رسانی نسبت به خطرات و رفتار ایمن‌تر ارائه شده تا از احتمال تلفات در میان کارکنان، داوطلبان و جمعیت غیرنظامی کاسته شود. این راهنما می‌تواند به ارکان نهضت کمک کند تا تعهدات خود را بر اساس راهبرد نهضت در رابطه با مین و بقایای قابل انفجار جنگی ایفا نمایند.^۵

از ۱۹۹۶ تا به حال کارهای خیلی خوبی در این حوزه^۶ توسط کمیته بین‌المللی صلیب سرخ و جمعیت‌های ملی انجام شده، اما هیچگاه یک راهنمای مشترک برای تمام نهضت تدوین نشده بود. با این حال، اکنون دلایل زیادی برای تهیه این راهنما وجود دارد:

- ۱- کمیته بین‌المللی صلیب سرخ و جمعیت‌های ملی مایل هستند تا رویکرد مشترکی در سطح نهضت برای کاهش خطرات مربوط به آلودگی تسلیحاتی در طیف وسیعی از شرایط و نقاط اتخاذ نمایند.
- ۲- تمرکز اقدامات مرتبط با آلودگی تسلیحاتی که در سال‌های قبل انجام شده‌اند بیشتر بر روی مین و بقایای قابل انفجار جنگی بوده است. اما در راهبرد نهضت که در ۲۰۰۹ تدوین شد، این حوزه گسترش یافت تا دیگر تسلیحاتی را نیز که دارای انرژی جنبشی انفجاری بوده و در درگیری‌ها و دیگر شرایط خشونت‌آمیز به کار می‌روند، پوشش دهد. از سال ۲۰۰۹ کمیته بین‌المللی صلیب سرخ بر ظرفیت خود برای مقابله با مخاطرات ش.م.ر.ه افزوده و از چند عملیات مداخله در این حوزه پشتیبانی کرده است. جدای از فعالیت‌های معمول کمیته بین‌المللی صلیب سرخ در درگیری‌های مسلحانه، این سازمان همچنین می‌تواند ظرفیت‌ها و تجارب ش.م.ر.ه خود را صرف پشتیبانی از واکنش نسبت به سوانح داخلی نماید، که در واقع تعهد و وظیفه برخی از جمعیت‌های ملی برای مدیریت بلایاست.
- ۳- در سطح نهضت تلاش می‌شود تا رویکردی نوین برای برنامه‌ریزی اتخاذ و منابع نهضت در راه کاهش خطرات آلودگی تسلیحاتی صرف گردد (تمرکز بر تسهیل رفتار ایمن‌تر در فصل ۴ این راهنما تشریح شده است).
- ۴- نیاز به رویکردی نظام‌مندتر و مبتنی بر مدارک و شواهد به منظور برنامه‌ریزی بر اساس اصل مدیریت خطرات و بر مبنای ارزیابی و تحلیل جامع شرایط در مشاوره با شرکای دیگر (فصل ۲)، احساس می‌شود.^۷
- ۵- اکنون تأکید بیشتری هم بر مسئولیت‌پذیری و پایش عملکرد می‌شود، که در نتیجه تعریف یک مداخله موفق امکان‌پذیر شده است (فصل ۵).

۱/۱/۲- هدف از تدوین این راهنما

این راهنما به منظور دستیابی به هدف افزایش تاب‌آوری نسبت به مخاطرات ناشی از آلودگی تسلیحاتی از طریق تغییر رفتار طراحی شده است. تمرکز آن هم بر روی ارزیابی، طراحی، اجرا و پایش فعالیت‌هایی به منظور آگاهی‌رسانی نسبت به مخاطرات ناشی از آلودگی تسلیحاتی و ترویج و تسهیل روند تغییر رفتار کارکنان نهضت و اعضای جوامع محلی تحت تأثیر است. این اهداف خاص به منظور کاهش خطر معرض‌پذیری و آسیب‌پذیری این افراد برای تقویت سازکارهای مقابله‌ای آنان در برابر آلودگی تسلیحاتی و در زمان رخداد یک سانحه دنبال می‌شوند، تا آنها بتوانند بهتر از پس چنین شرایطی برآیند.

در این راهنما یک رویکرد مفهومی و روش‌مند برای مدیریت خطرات ناشی از تسلیحات متعارف و مخاطرات ناشی از ش.م.ر.ه معرفی شده، و به دلیل سه‌الزام زیر برای تمامی ارکان نهضت بین‌المللی کاربرد دارد:

- تضمین ایمنی و سلامت کارکنان خود
- استمرار عملیات و تضمین یکپارچگی سازمانی
- ایفای تعهد بشردوستانه‌ای که برای کمک‌رسانی به افراد آسیب‌پذیر بر دوش دارند، به خصوص نسبت به کسانی که تحت تأثیر آلودگی تسلیحاتی هستند.

^۵ به پانویس ۱ بالا مراجعه شود.

^۶ قبلاً به نام آموزش خطرات مین شناخته می‌شد.

^۷ که همچنین باید در راستای سند داخلی زیر هم باشد: واکنش و رویکرد کمیته بین‌المللی صلیب سرخ نسبت به آلودگی تسلیحاتی (دسامبر ۲۰۱۷).

۱/۱/۲/۱- ایمنی کارکنان نهضت بین‌المللی

تضمین ایمنی کارکنان بخشی از وظایف مراقبتی تمامی ارکان نهضت بین‌المللی در قبال کارکنان و داوطلبان خود است. این موضوع همچنین پیش‌شرطی برای استمرار عملیات بشردوستانه و در نتیجه حمایت از کسانی که در مناطق آلوده زندگی می‌کنند و کمک‌رسانی به آنان است. آلودگی تسلیحاتی مسئله مستقل و مجزایی نیست، و در نتیجه باید به عنوان بخشی از واکنش بزرگتر سازمان در قبال ایمنی کارکنانش قلمداد شود. انتظار می‌رود این راهنما بتواند به کمیته بین‌المللی صلیب سرخ، فدراسیون بین‌المللی جمعیت صلیب سرخ و هلال احمر و خود جمعیت‌های ملی از طریق پیاده‌سازی فعالیت‌های مرتبط با آگاهی‌رسانی از خطرات و رفتار ایمن‌تر برای دستیابی به این مهم کمک نماید.

در رابطه با ایمنی و سلامت کارکنان، باید راهنمای حاضر را در قالب سازگار موجود برای این منظور به کار برد. برای کمیته بین‌المللی صلیب سرخ این به معنای همکاری با کارکنان واحد پشتیبانی از مدیریت امنیت و بحران بر مبنای دستورالعمل‌های آن واحد می‌باشد. برای جمعیت‌های ملی، این می‌تواند جزو مدیریت خطرات امنیت عملیاتی^۸، مثلاً به عنوان بخشی از «چارچوب دسترسی ایمن‌تر» قلمداد شود.^۹ در زمان اجرای این راهنما برای ایمنی کارکنان، جمعیت‌های ملی باید اطمینان حاصل نمایند که مسئله آلودگی تسلیحاتی در تمامی کشورهایی که دچار این مشکل هستند در طرح‌ها و دستورالعمل‌های ایمنی و سلامتی کارکنان لحاظ شده باشند. جمعیت‌های ملی همچنین باید در کشور ذی‌ربط هرگونه فعالیتی را که برای کاهش خطر آلودگی تسلیحاتی طراحی می‌شود به کار بسته و تضمین نمایند که چنین فعالیتی با طرح‌ها و فعالیت‌های گسترده‌تری که در کشور در دست اجرا هستند، همخوانی داشته باشد.

۱/۱/۲/۲- استمرار عملیاتی

تاب‌آوری در برابر آلودگی تسلیحاتی به معنای آن است که بتوان عملیات نهضت بین‌المللی را در مناطق آلوده به شکلی ایمن‌تر هدایت کرد. به عنوان نمونه در جایی که دسترسی به جمعیت غیرنظامی به دلیل آلودگی تسلیحاتی مختل شده، اگر کارکنان نهضت از خطرات آگاهی داشته و بدانند که چگونه باید به شکلی ایمن در مناطق آلوده فعالیت کرد، عملیات بشردوستانه می‌تواند کماکان اجرا شود.

گاهی لازم می‌شود دیگر اقدامات تسکینی هم توسط کارشناسان فنی آلودگی تسلیحاتی اجرا شوند، و می‌توان از مقامات ذی‌ربط یا دیگر سازمان‌های کشور مورد نظر هم چنین درخواستی داشت. کمیته بین‌المللی صلیب سرخ در واحد مقابله با آلودگی تسلیحاتی خود چندین متخصص مقابله با آلودگی تسلیحاتی در اختیار دارد که می‌توان از آنها خواست تا کمک‌های فنی خود را به هر یک از دفاتر کمیته و یا جمعیت ملی ارائه دهند. این کمک‌های فنی شامل موارد زیرند:

- پیمایش یک منطقه برای شناسایی مسیرهای جایگزین ایمن
- علامت‌گذاری مناطق خطرناک و آموزش کارکنان برای تشخیص چنین علائمی
- تأمین تجهیزات کشف مخاطرات ش.م.ر.ه و تجهیزات حفاظت فردی برای کارکنان و آموزش آنان برای استفاده مناسب از این تجهیزات^{۱۰}
- رفع مخاطره (مثلاً از طریق انهدام مهمات قابل انفجار، پاکسازی مین و یا کنترل و حذف مخاطرات ش.م.ر.ه).

۱/۱/۲/۳- افزایش تاب‌آوری مردم تحت تأثیر آلودگی تسلیحاتی

تمامی اعضای نهضت بین‌المللی ملزم هستند به روند افزایش میزان تاب‌آوری مردم تحت تأثیر آلودگی تسلیحاتی کمک نموده و از اثر آلودگی تسلیحاتی بر آنان بکاهند. بر اساس قطعنامه شماره ۶ شورای نمایندگان مصوب ۲۰۰۹ که راهبرد نهضت بین‌المللی در رابطه با مین و بقایای قابل انفجار جنگی هم از آن نشأت گرفته، «تمامی ارکان نهضت بین‌المللی ملزم هستند تا اقداماتی متناسب، هماهنگ‌شده و یکپارچه را اتخاذ نمایند و با گردآوری و تحلیل اطلاعات، کاهش خطرات، آموزش خطرات و پیمایش و پاکسازی مناطق آلوده، از اثر آلودگی تسلیحاتی

۸ مدیریت خطرات و امنیت عملیاتی یکی از ۸ رکن چارچوب دسترسی ایمن‌تر بوده و شامل ارزیابی موقعیت عملیاتی؛ شناسایی و تحلیل خطراتی که متوجه کارکنان و داوطلبان، دارایی‌ها و عملیات است؛ و اجرای راهبردها و اقدامات تسکینی به منظور کاهش احتمال و اثر یک رویداد نامطلوب می‌باشد.

۹ تمرکز چارچوب دسترسی ایمن‌تر بر روی مقبولیت، امنیت و دسترسی پرسنل نهضت در طیفی از موقعیت‌های حساس و ناامن است. این چارچوب شامل یک بسته منابع عملی برای دسترسی ایمن‌تر شامل راهنماها و ابزارهایی برای ارتقای میزان حفاظت از کارکنان و داوطلبان نهضت است تا بتوانند وظایف بشردوستانه خود را در ایمنی انجام دهند.

۱۰ واحد مقابله با آلودگی تسلیحاتی در کمیته بین‌المللی صلیب سرخ می‌تواند چنین پشتیبانی را به اعضای نهضت ارائه دهد، و یا اینکه انتخاب سازمان دیگری را که از این نظر صلاحیت داشته باشد بر اساس استانداردهای خود و استانداردهای بین‌المللی مقابله با مین (IMAS) برای آنان تأیید نماید.

بکاهند.»^{۱۱}

۱/۱/۳- چه کسی باید از این راهنما استفاده کند؟

این راهنما برای تمامی ارکان نهضت بین‌المللی تهیه شده تا در زمان طراحی و پیاده‌سازی فعالیت‌های مرتبط با آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر برای پرسنل نهضت و جمعیت غیرنظامی در مناطقی که تحت تأثیر تسلیحات متعارف و مخاطرات ش.م.ر.ه هستند، آن را مد نظر قرار دهند. راهنمای حاضر باید توسط کارکنان نهضت که در رابطه با آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر آموزش دیده‌اند، به کار بسته شود.

در جاهای مختلفی از این راهنما به نمونه‌هایی اشاره شده که به حضور متخصصان فنی مقابله با آلودگی تسلیحاتی نیاز هست. یک متخصص فنی کسی است که صلاحیت اجرای مداخلات ش.م.ر.ه و انهدام مهمات انفجاری را دارد.^{۱۲} در حالیکه برای استفاده از این راهنما نیازی به تخصص فنی در مورد تسلیحات متعارف و یا مخاطرات ناشی از ش.م.ر.ه و یا اجرای فعالیت‌های آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر نیست، ولی دسترسی داشتن به چنین کارشناسی به دلایل زیر ضروری است:

- کسب اطلاعات در مورد ماهیت، گستره و اثر احتمالی مخاطرات از طریق ارزیابی خطرات (مراجعه کنید به بخش‌های ۱/۳/۲ و ۲/۲/۱)
- توجیه و آموزش کارکنان نهضت و دیگر پرسنل وابسته که لازم است وارد مناطق آلوده شوند، و همراهی با آنان تا محل در صورت امکان (مراجعه کنید به بخش ۳/۲/۲)
- اجرای فعالیت‌های فنی مانند پیمایش، علامت‌گذاری مناطق خطرناک، انهدام مهمات انفجاری، پاکسازی مین و یا کنترل و رفع مخاطرات ش.م.ر.ه (بخش ۱/۳/۳ را ببینید)، و تأمین تجهیزات کشف و شناسایی ش.م.ر.ه و آموزش استفاده از تجهیزات حفاظت فردی به کارکنان.^{۱۳}

۱/۱/۴- چگونه باید از این راهنما استفاده کرد؟

این راهنما رهیافتی مفهومی و روش‌شناسانه را در اختیار ارکان نهضت قرار می‌دهد تا به آنان برای افزایش میزان تاب‌آوری نسبت به آلودگی تسلیحاتی از طریق تغییر رفتار کمک کند.

این سند یک راهنمای تجویزی نیست که روش کار را یاد بدهد، بلکه راهنمایی کلی حاوی چند مثال است. هر دفتر نمایندگی کمیته بین‌المللی صلیب سرخ و جمعیت ملی در شرایط خاصی فعالیت می‌کند، و رویه‌های خود را برای گردآوری و تحلیل اطلاعات، اجرای عملیات و پایش روش اجرای آن دارد. بدین روی، برای اتخاذ رویکردی خاص برای ارزیابی نیازها و برنامه‌ریزی، اجرا و پایش مداخلات مرتبط با آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر، باید مورد به مورد تصمیم گرفته شود. از این رو این راهنما تجویزی نیست چون مفاد آن تا حد زیادی برای تمامی شرایط و سناریوها کاربرد دارد، در نتیجه تمامی اطلاعات موجود در این راهنما باید با نگاه به نیازهای بومی به کار رود.

از راهنمای حاضر توسط یک مرکز منابع مبتنی بر شبکه پشتیبانی می‌شود که یک سری منابع قابل دسترس و کاربرمدار را برای استفاده توسط کارکنان جمعیت ملی فراهم می‌آورد. این راهنما همچنین منبع اسناد لازم برای آموزش آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر است که برای کمک به کارکنان و داوطلبان نهضت بین‌المللی در درک رویکرد به کار رفته و در نتیجه انجام مداخلات مناسب با شرایط موجود، طراحی شده است.

۱/۱/۵- ساختار راهنما

فصل ۱ به معرفی مفهوم تاب‌آوری نسبت به آلودگی تسلیحاتی و دلایل اجرای فعالیت‌های آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر اختصاص داده شده و منطق پشت رویکرد به کار رفته برای مدیریت خطرات و نیز نمایی کلی از آن را به دست می‌دهد.

۱۱ به پانویس ۱ بالا مراجعه شود. توجه داشته باشید که در این راهنما واژه «آموزش خطرات» به معنای آگاهی از خطرات و ترویج رفتاری ایمن‌تر است، و فعالیت‌های «کاهش خطرات» عبارت است از فعالیت‌هایی که رفتار ایمن‌تر را تسهیل می‌کنند.

۱۲ استاندارد صلاحیت مداخلات ش.م.ر.ه و انهدام مهمات انفجاری.

۱۳ واحد مقابله با آلودگی تسلیحاتی در کمیته بین‌المللی صلیب سرخ می‌تواند چنین پشتیبانی را به اعضای نهضت ارائه دهد، و یا اینکه انتخاب سازمان دیگری را که از این نظر صلاحیت داشته باشد بر اساس استانداردهای خود و استانداردهای بین‌المللی مقابله با مین (IMAS) برای آنان تأیید نماید.

تمرکز فصل ۲ بر روی چرایی و چگونگی اجرای مراحل ارزیابی، تحلیل و مشاوره است که باید پیش از مداخلات آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر انجام شوند.

فصل ۳ به چگونگی آگاهی‌رسانی نسبت به خطرات آلودگی تسلیحاتی و چگونگی ترویج رفتار ایمن‌تر از طریق مداخلات ارتباطاتی مؤثر می‌پردازد.

در فصل ۴ چگونگی ادغام فعالیت‌های مرتبط با رفتار ایمن‌تر در دیگر مداخلات اعضای نهضت و یا شرکای آنان به بحث گذاشته می‌شود تا کارکنان، داوطلبان و مردمی که تحت تأثیر آلودگی تسلیحاتی هستند رفتارهایی را که می‌آموزند به کار بسته و در نهایت به طور خودجوش خطر آلودگی تسلیحاتی را کاهش دهند.

در فصل ۵ به موضوع پایش میزان خطرات و مداخلات آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر پرداخته می‌شود و نیز چگونگی بازبینی هر مداخله به منظور تضمین آنکه بتواند منجر به کاهش میزان خطر برای آسیب‌پذیرترین افراد به بهترین روش شود.

در انتها چند پیوست حاوی جزئیات بیشتر هم در مورد چگونگی ارزیابی خطرات، واژگان و تعاریف، مخاطرات ناشی از آلودگی تسلیحاتی، تعیین نقشه مخاطرات و راهبردهای تغییر رفتار، موجود می‌باشد.

۱/۲- واژگان و تعاریف

سه تعریف زیر نقشی اساسی در درک این راهنما ایفا می‌کنند. تمامی دیگر واژگان و تعاریفی که در این سند به کار رفته‌اند در «پیوست ب» موجودند.

تاب‌آوری یک ظرفیت به حساب می‌آید. در کاربرد معمول خود، تاب‌آوری یعنی توان سیستم‌ها و مردم برای نشان دادن واکنشی مؤثر و انطباق با شرایط و محیطی در حال تغییر با ایجاد مهارت‌ها، ظرفیت‌ها، رفتارها و اقدامات لازم به منظور روبرو شدن با شرایط سخت حاکم. در نتیجه، تاب‌آوری را می‌توان به عنوان روند انطباق در پیش از، در جریان و پس از یک رویداد مشکل‌ساز توصیف کرد. در نهضت بین‌المللی، تعریف تاب‌آوری عبارت است از «توان افراد، جوامع محلی، سازمان‌ها و یا کشورهایی که با بلایا، بحران‌ها و آسیب‌های دیگر مواجه هستند برای پیش‌بینی، آمادگی، کاهش آثار، مقابله و بازگشت به شرایط عادی پس از وارد شدن شوک و استرس‌های مختلف بدون آنکه اجازه دهند به وضعیت‌شان در دراز مدت لطمه‌ای وارد شود.»^{۱۴}

آلودگی تسلیحاتی هم اشاره دارد به آلودگی به تسلیحات متعارف و هم به مخاطرات ش.م.ر.ه. طیفی از مخاطرات وجود دارند که نهضت نگران آنهاست، شامل تسلیحات متعارف، تسلیحات غیرمتعارف (ش.م.ر.ه.) و نشت و آزاد شدن تصادفی یا عمدی مواد شیمیایی، میکروبی و یا تشعشعی که ربطی به تسلیحات غیرمتعارف ندارند. در این راهنما به این قبیل مخاطرات به طور کلی مخاطرات ناشی از آلودگی تسلیحاتی اطلاق می‌شود.

رفتار ایمن‌تر به رفتاری گفته می‌شود که از فرد، گروهی از مردم در یک جامعه محلی، و یا یک سازمان در برابر مخاطرات موجود که احتمال دارد صدمه وارد کنند، حمایت و حفاظت بهتری می‌کند.

آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر در رابطه با آلودگی به مین و بقایای قابل انفجار جنگی، معمولاً به آموزش خطرات مین (MRE)^{۱۵} معروف است که استاندارد بین‌المللی را به همراه دارد.^{۱۶} در حالیکه راهنمای حاضر با این استاندارد همخوان است، ولی در آن به جای عبارت «آموزش خطرات مین» از عبارت «آگاهی از خطرات

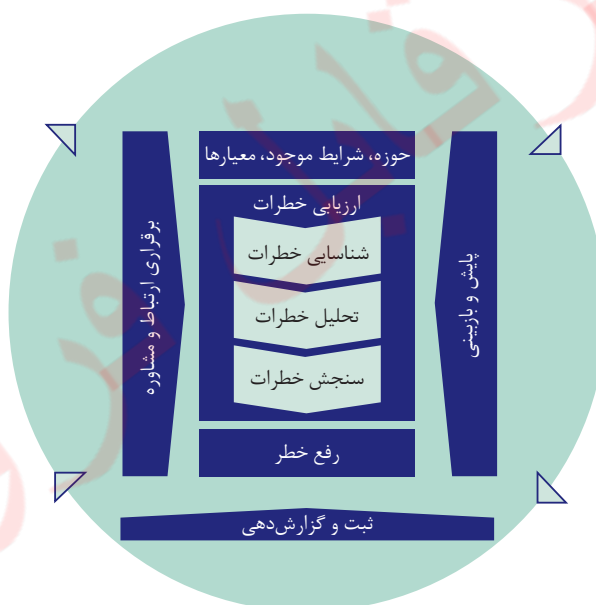
^{۱۴} فدراسیون بین‌المللی جمعیت‌های صلیب سرخ و هلال احمر (IFRC)، چارچوب IFRC برای تاب‌آوری جوامع محلی، IFRC، ژنو، ۲۰۱۴.
^{۱۵} «واژه آموزش خطرات مین/بقایای قابل انفجار جنگی (MRE)» اشاره دارد به فعالیت‌هایی برای کاهش خطر مرگ و جراحت به وسیله مین و بقایای قابل انفجار، (شامل مهمات عمل نکرده)، با آگاهی‌رسانی و ترویج رفتار ایمن‌تر. چنین فعالیت‌هایی شامل تبادل اطلاعات با جوامع محلی است که در معرض خطرند، ارسال پیام‌های ایمنی برای گروه‌های هدف، و حمایت از مدیریت خطرات در جوامع محلی و مشارکت در فعالیت‌های مقابله با مشکل مین. «IMAS ۱۲/۱۰ (مرآجه شود به پانویس بعدی).

^{۱۶} سازمان ملل متحد، IMAS ۱۲/۱۰، آموزش خطرات مین/مهمات عمل نکرده، چاپ دوم، سازمان ملل متحد، نیویورک، ۱ آوریل ۲۰۱۰ (الحاقیه ۲ ژوئن ۲۰۱۳). این سند همراه با یک سری ۱۲ تایی راهنما شامل بهترین روش‌ها در اجرای برنامه‌ها و پروژه‌های آموزش خطرات مین می‌آید.

و رفتار ایمن‌تر» استفاده شده است. دلیل آن اینکه در این راهنما به علاوه مین و بقایای قابل انفجار جنگی به انواع مختلف دیگری از آلودگی تسلیحاتی هم پرداخته شده است، از جمله استفاده از سلاح در جریان درگیری و دیگر شرایط خشونت‌آمیز، و مخاطرات ش.م.ر.ه. عبارت «آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر» همچنین به روشنی نشانگر این حقیقت است که در این زمینه به چیزی بیش از آموزش نیاز هست: عبارت «رفتار ایمن‌تر» در واقع اشاره دارد به ترویج و تسهیل رفتار ایمن‌تر از طریق فعالیت‌های مختلف نهضت با استفاده از رویکردی نوین.

۱/۳- رویکرد مدیریت خطر

در این راهنما از یک رویکرد شناخته شده برای مدیریت خطرات استفاده شده تا خطر تسلیحات متعارف و مخاطرات ش.م.ر.ه. کاهش یابد. هدف از اتخاذ این رویکرد حصول اطمینان از انجام ارزیابی خطرات به روشی نظام‌مند و عینی است تا سود مداخلات انجام شده به شکلی مؤثر به کارکنانی که در معرض بیشترین خطر هستند و نیز آسیب‌پذیرترین افراد در جامعه محلی برسد. رویه ارزیابی خطرات در پیوست الف معرفی، و تعاریف مربوط به مدیریت خطرات در پیوست ب آمده‌اند. در شکل ۱ در پائین، رویه مدیریت خطرات بر اساس تعاریف سازمان بین‌المللی استانداردسازی (ISO) نشان داده شده است.

شکل ۱: رویه مدیریت خطرات ایزو^{۱۷}

۱/۳/۱- عناصر تشکیل دهنده خطر

- خطرات ناشی از هرگونه شرایط مخاطره‌آمیز بستگی دارد به عناصر زیر:
- شدت آسیبی که می‌تواند از مخاطره مورد نظر ناشی شود
  - احتمال بروز آسیب، که می‌تواند نتیجه موارد زیر باشد: در معرض مخاطره قرار گرفتن، رخ دادن یک رویداد مخاطره‌آمیز، و راه‌های ممکن برای جلوگیری از آسیب و یا محدود کردن آن.

عناصر خطر در شکل ۲ نشان داده شده‌اند.

شکل ۲: عناصر تشکیل دهنده خطر^{۱۸}

۱/۳/۲- ارزیابی خطر

احتمال و شدت هر اثر خاص ناشی از خطرات در مرحله ارزیابی خطرات مشخص می‌شود، که شامل شناسایی، تحلیل و سنجش خطرات می‌باشد.

وقتی که نوبت به مدیریت خطرات مربوط به تسلیحات متعارف و مخاطرات ش.م.ر.ه می‌رسد، احتمال و شدت هر اثر مورد نظر با توجه به موارد زیر تعیین می‌گردد:

- نوع سلاح یا مهمات و یا ماهیت عامل ش.م.ر.ه مورد نظر
- تعداد سلاح‌هایی که می‌توانند مخاطره (احتمالی) ایجاد کنند، و یا میزان وجود عامل ش.م.ر.ه در محیط
- تواتر سوانح ناشی از تسلیحات متعارف و مخاطرات ش.م.ر.ه
- آسیب‌پذیری کارکنان، عملیات و جامعه محلی نسبت به اثر احتمالی مخاطره (شامل میزان قرار گرفتن در معرض مخاطره و ظرفیت آنها برای کاهش و یا محدود کردن میزان معرض‌پذیری نسبت به آسیبی که ممکن است از آن مخاطره ناشی شود).
- راهنمای ارزیابی خطرات که در این سند ارائه شده فقط برای مخاطرات ناشی از آلودگی تسلیحاتی کاربرد دارد و برای دیگر مخاطرات و تهدیدهایی که برای سازمان پیش می‌آید، که باید در یک ارزیابی گسترده‌تر از خطرات و مسائل امنیتی در سطح سازمان لحاظ کرد، نوشته نشده است.

ارزیابی خطرات ناشی از آلودگی تسلیحاتی شامل موارد زیر است:

- شناسایی مخاطره و شدت احتمالی اثر ناشی از آن (پیامد) در یک سانحه آلودگی تسلیحاتی که برای کارکنان نهضت بین‌المللی، عملیات و جمعیت غیرنظامی پیش می‌آید.
- ارزیابی احتمال یک حادثه (با توجه به تواتر رخدادهای قبلی و آسیب‌پذیری کارکنان، عملیات و جمعیت غیرنظامی در برابر خطر مربوطه و توان آنان برای محدود کردن و کاهش دادن آسیب ناشی از آن).

به کمک معیارهای امتیازدهی از پیش تعیین شده، احتمال و شدت هر حادثه ناشی از آلودگی تسلیحاتی در یک ماتریس خطر تعیین می‌شود تا خطر مربوطه برای گروه‌های مختلف کارکنان نهضت، عملیات و جمعیت غیرنظامی ارزیابی گردد. شکل ۳ در پائین مثالی است از یک ماتریس خطر برای جمعیت غیرنظامی در برابر آلودگی تسلیحاتی. رویه ارزیابی خطر هم در پیوست الف توضیح داده شده است.

احتمال					خطر برای جمعیت غیرنظامی	
خیلی بالا	بالا	موجود	کم	خیلی کم		
5E	5D	5C	5B	5A	تلفات سنگین/مرگ و میر، اشباع ظرفیت درمانی محلی	فاجعه بار
4E	4D	4C	4B	4A	جراحات جدی نیازمند مراقبت‌های بالینی و توانبخشی بلندمدت	شدید
3E	3D	3C	3B	3A	جراحاتی نیازمند مراقبت‌های بالینی بدون هرگونه معلولیت درازمدت	قابل توجه
2E	2D	2C	2B	2A	جراحاتی نیازمند مداوا در محل	متوسط
1E	1D	1C	1B	1A	جراحاتی کوچک بدون نیاز به کمک درمانی	قابل چشم‌پوشی

شکل ۳: ماتریس خطر - ارزیابی خطرات ناشی از آلودگی تسلیحاتی برای جمعیت غیرنظامی

۱/۳/۳ - پایش و بازبینی خطر

پایش خطر شامل مراحل زیر است:

- سنجش دوباره وضعیت آلودگی تسلیحاتی و شدت احتمالی اثرات آن
- ارزیابی مجدد هرگونه تغییری که می‌تواند بر میزان آسیب‌پذیری کارکنان، عملیات و جمعیت غیرنظامی و احتمال هرگونه حادثه تأثیر داشته باشد
- با پایش خطرات، کارکنان می‌توانند در صورت لزوم طبقه‌بندی هر خطر را در ماتریس ارزیابی خطرات بازبینی کرده و بدین وسیله اطمینان حاصل کنند که گروه‌های هدف آنان برای فعالیتهای آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر هنوز هم جزو در خطرترین گروه‌ها هستند.
- پائین رفتن طبقه‌بندی هر خطر در ماتریس ارزیابی خطرات می‌تواند یکی از نشانه‌های موفقیت مداخلات آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر باشد، گرچه چنین بهبودی می‌تواند حاصل دیگر عوامل، مانند کاهش میزان خصومت‌ها هم باشد.

۱/۳/۴ - برطرف کردن خطر

- بر اساس نظریه مدیریت خطرات، خطرات را می‌توان به شکل‌های زیر رفع کرد:
- پرهیز از خطر با عدم شروع و یا متوقف کردن یک فعالیت که منجر به افزایش آن خطر می‌شود
  - پذیرش خطر به منظور استمرار یک فعالیت مهم
  - رفع منبع خطر (یعنی مخاطره)
  - تغییر میزان احتمال خطر
  - تغییر پیامدهای خطر

- تقسیم کردن مشکل با دیگر شرکای کاری (مثلاً از طریق پروژه‌های مشترک).^{۱۹}

وقتی خطری ارزیابی شد، باید گزینه‌ای را برای رفع آن انتخاب کرد. در بیشتر محیط‌های آلوده به تسلیحات که نهضت در آنها فعال است، معمولاً رفع تمامی منابع خطر ممکن نیست (یعنی تمامی مخاطرات ناشی از تسلیحات متعارف و ش.م.ر.ه.)، و در ضمن انتقال خطر به دیگری حتی در قالب همکاری مشترک با دیگر کنشگران هم روش استاندارد محسوب نمی‌شود. در برخی موارد، پس از ملاحظات دقیق و در توافق با مدیریت در مورد خطرات قابل قبول، پذیرش خطر می‌تواند یک گزینه باشد. پرهیز از خطر یعنی عدم اجرا و یا پایان دادن به عملیات در محیط‌های آلوده. این هم می‌تواند مثلاً در زمان حملات سنگین و یا آزاد شدن یکی از عوامل ش.م.ر.ه یک گزینه باشد.

اکثر گزینه‌های انتخابی برای رفع خطر آنهایی هستند که خطر را به روش‌های زیر کاهش می‌دهند:

- کاهش احتمال خطر (کاهش میزان معرض‌پذیری و آسیب‌پذیری)؛
- تغییر پیامد خطر (تغییر شدت آن)؛
- رفع یکی از منابع خطر (یک مخاطره خاص).

کاهش خطر آلودگی تسلیحاتی در داخل نهضت می‌تواند با ترکیب موارد زیر با هم عملی شود:

- مداخلات آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر:
  - به منظور آگاهی‌رسانی نسبت به خطرات و ترویج رفتار ایمن‌تر توسط کمیته بین‌المللی صلیب سرخ، جمعیت‌های ملی و یا دیگر شرکای کاری بر اساس این راهنما
  - برای کاهش اثر آلودگی تسلیحاتی و تسهیل اتخاذ رفتاری ایمن‌تر توسط کمیته بین‌المللی صلیب سرخ، جمعیت‌های ملی و یا دیگر شرکای کاری بر اساس این راهنما
- مداخلات فنی به منظور برطرف کردن و یا کاهش مخاطرات، در صورت لزوم و از طریق مقامات ملی و محلی ذی‌ربط (مثلاً ارتش، پلیس، مقامات ملی مقابله با مشکل مین و یا مسئولان مدیریت بلایا) و یا توسط دیگر سازمان‌هایی که از لحاظ فنی صلاحیت و اعتبار لازم را داشته و در منطقه فعالند، از جمله کمیته بین‌المللی صلیب سرخ، البته پس از توافق با مقامات مربوطه و در راستای قوانین ملی.

۱/۴- کاهش خطرات از طریق فعالیت‌های مرتبط با آگاهی‌رسانی و رفتار ایمن‌تر

چه مخاطره موجود تبادل آتش در یک درگیری و چه خشونت مسلحانه، مین، بقایای قابل انفجار جنگی و یا نشتی از یک کارخانه صنایع شیمیایی باشد، گروه‌های درخطر می‌توانند با آگاهی داشتن از خطر، دانستن رفتاری که باید اتخاذ کنند و انجام اقدامات خودجوش برای کاهش میزان خطر، کنترل اوضاع را به دست گیرند.

در نتیجه، فعالیت‌های آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر روشی مؤثر برای کاهش میزان آسیب‌پذیری کارکنان نهضت بین‌المللی و عملیات آنان و نیز جمعیت غیرنظامی در برابر آثار مخاطرات است. با آگاهی بیشتر از خطرات ناشی از تسلیحات متعارف و یا مخاطرات ش.م.ر.ه که موجودند، اتخاذ رفتاری ایمن‌تر در اطراف مخاطرات و شناسایی و استفاده از روش‌های ایمن، کارکنان و داوطلبان نهضت و جمعیت غیرنظامی که دچار مشکل آلودگی تسلیحاتی هستند می‌توانند از میزان آسیب‌پذیری خود نسبت به خطرات موجود کاسته و در نتیجه میزان تلفات کم‌شود. در جاهایی که رفع مخاطره ممکن نبوده و یا خیلی زمان‌بر است، آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر تنها راه موجود برای افزایش تاب‌آوری است.

۱/۴/۱- افزایش آگاهی از خطرات و ترویج رفتار ایمن‌تر

کاهش خطر ناشی از آلودگی تسلیحاتی باید در ابتدا از طریق فعالیت‌های ارتباطی با هدف افزایش آگاهی از خطرات و ترویج رفتار ایمن‌تر محقق شود. هدف هم آن است که از در معرض شرایط مخاطره‌آمیز قرار گرفتن مردم کاسته و به آنان رفتاری که باید برای پرهیز و یا محدود کردن آسیب اتخاذ کنند، آموزش داده شود. فعالیت‌های ارتباطی ضروری هستند، به خصوص در مراحل اولیه درگیری یا بحران یعنی وقتی که مخاطرات جدید بوده و کارکنان نهضت و جمعیت غیرنظامی از خطرات مرتبط با تسلیحات متعارف و ش.م.ر.ه و اینکه در زمان رویارویی با آن باید چه کنند، آگاه نیستند. هر زمان که مقدر باشد باید فعالیت‌های ارتباطی به منظور

ترویج رفتار ایمن‌تر را با دیگر فعالیت‌های کلی نهضت بین‌المللی آمیخت تا اتخاذ رفتار ایمن‌تری که ترویج شده، به شکلی که در بند بعدی توضیح داده می‌شود، تسهیل گردد.

۱/۴/۲- فعالیت‌هایی برای تسهیل رفتار ایمن‌تر

فعالیت‌هایی که به منظور تسهیل رفتار ایمن‌تر طراحی، و گاهی تحت عنوان فعالیت‌های کاهش خطر شناخته می‌شوند، به مردم کمک می‌کنند تا به طور خودجوش اقدامات حفاظتی لازم را به منظور کاهش احتمال و شدت سوانح ناشی از آلودگی تسلیحاتی به کار بندند. هر زمان که ممکن باشد، فعالیت‌های ارتباطی که در بند قبل توصیف شد باید با دیگر انواع فعالیت‌ها ترکیب شوند تا از اقدامات مرتبط با رفتار ایمن‌تر که توسط دیگر دپارتمان‌ها، واحدها و سازمان‌ها اجرا می‌شوند، حمایت لازم به عمل آید. اتخاذ یک رویکرد واقعاً تراگشتی تضمین می‌کند که چنین فعالیت‌هایی به خوبی در مرحله ارزیابی شناسایی شوند (همانگونه که در فصل ۲ آمده) و سپس از همان ابتدای کار با تمام دپارتمان‌ها، واحدها و سازمان‌ها (که در فصل ۴ توصیف می‌شوند) در مداخلات میان دپارتمانی و میان سازمانی برای آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر ادغام گردند. این فعالیت‌ها طیفی از تأمین تجهیزات برای مناطق ایمن و تضمین دسترسی ایمن به خدمات پایه تا کمک به مذاکره بر سر مناطق ایمن در میان طرف‌های درگیری را در بر می‌گیرد. چنین اقداماتی بخشی بنیادین از مداخلات آگاهی از خطر و رفتار ایمن‌تر بوده و باید در این قبیل مداخلات گنجانده و اجرا شوند.

۱/۵- کاهش خطرات از طریق دیگر مداخلات فنی برای مقابله با آلودگی تسلیحاتی

در برخی موارد در مداخلات آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر شرایطی پیش می‌آید که نیازمند مشاوره و یا مداخله فنی متخصصین است تا خطر آلودگی تسلیحاتی کاهش یابد. اینکه چه وقت باید چنین پشتیبانی را درخواست کرد از جایی به جای دیگر فرق می‌کند، گرچه معمولاً نهادهای دولتی و سازمان‌ها یا شرکت‌های غیردولتی چنین خدماتی را ارائه می‌کنند. این کار را می‌شود به پیمانکار هم سپرد، در حالیکه هماهنگی به عهده یکی از مقامات یا یک سازمان بین‌المللی مجاز باشد. اگر به مداخله فنی نیاز باشد، باید درخواست مربوطه به مقامات ذی‌ربط ارسال شود.

در برخی شرایط خاص شاید لازم شود که درخواست پشتیبانی فنی به کمیته بین‌المللی صلیب سرخ ارائه شود. این مثلاً در صورتی رخ می‌دهد که مخاطرات ناشی از آلودگی تسلیحاتی با عملیات بشردوستانه مداخله داشته و هیچ نهاد دیگری قادر به رفع آن و یا علامت‌گذاری‌های لازم برای مشخص شدن مسیرهای دسترسی ایمن نباشد. کمیته بین‌المللی صلیب سرخ یکی از ارکان نهضت با تخصص فنی و ظرفیت لازم است که بر اساس راهبرد نهضت در رابطه با مین و بقایای قابل انفجار جنگی^{۲۰} و نقشی که از سوی شورای نمایندگان به این سازمان داده شده، آمادگی دارد پشتیبانی فنی مورد نظر را در صورت درخواست صریح دیگر اعضای نهضت به آنان ارائه دهد.^{۲۱} این امر می‌تواند در هرگونه شرایط اضطراری با مشکل آلودگی تسلیحاتی محقق شود،^{۲۲} به خصوص برای:

- تضمین ایمنی کارکنان و دسترسی ایمن به فعالیت‌های کمک‌رسانی و حمایتی، و یا برای نجات جان‌ها؛
- وقتی فقط کمیته بین‌المللی صلیب سرخ به مناطق آلوده‌ای دسترسی دارد که در آنها مین/بقایای قابل انفجار اثر مشخصی بر مردم داشته و مانع فعالیت‌های امدادی کمیته بین‌المللی صلیب سرخ می‌گردد و یا تهدیدی برای کارکنان این سازمان به شمار می‌آید؛^{۲۳} و یا،
- وقتی که نیازها چنان زیادند که مداخلات کمیته بین‌المللی صلیب سرخ برای رفع خطرات در روند کمک‌رسانی و حمایت از جمعیت غیرنظامی دارای مزیت افزوده است.

^{۲۰} به پانویس ۱ بالا مراجعه شود.

^{۲۱} همان مرجع

^{۲۲} همان مرجع

^{۲۳} کمیته بین‌المللی صلیب سرخ، راهنمای آلودگی تسلیحاتی: کاهش اثر بقایای قابل انفجار جنگی و مین از طریق فعالیت‌های میدانی، کمیته بین‌المللی صلیب سرخ، ژنو، اوت ۲۰۰۷، کتاب ۳، فصل ۱/۳ («پیمایش و پاکسازی»).

تخصص فنی کمیته بین‌المللی صلیب سرخ شامل پیمایش، علامت‌گذاری، انهدام مهمات انفجاری، کشف و شناسایی عوامل ش.م.ر.ه و ارزیابی آنهاست. این سازمان همچنین می‌تواند در مورد نحوه ایمن حمل و ذخیره تسلیحات و مهمات مشاوره ارائه دهد.^{۲۴} راهنمای کامل برای مشخص شدن زمانی که به مداخله فنی برای پاکسازی نیاز هست (یعنی رفع مخاطرات ناشی از تسلیحات متعارف و عوامل ش.م.ر.ه) در «اصول چارچوبی برای پاکسازی بقایای قابل انفجار جنگی و مین توسط کمیته بین‌المللی صلیب سرخ» آمده است.^{۲۵}

غیر قابل فروش

۲۴ ح مالیچ و دیگران. «رخدادهای شیمیایی، میکروبی، تشعشعی و هسته‌ای: چارچوب واکنش بشردوستانه کمیته بین‌المللی صلیب سرخ»، مجله بین‌المللی صلیب سرخ، شماره ۸۹۹، پاییز ۲۰۱۵، صفحات ۶۶۱-۶۴۷.

۲۵ سند داخلی: چارچوب پاکسازی بقایای قابل انفجار جنگی و مین توسط کمیته بین‌المللی صلیب سرخ، تأیید شده توسط دپارتمان عملیات کمیته بین‌المللی صلیب سرخ در ۳ دسامبر ۲۰۱۲.

فلاوریشن

ارزیابی، تحلیل و مشاوره

پایز فابیل فروزش

۲/۱- تعیین شرایط به شکلی یکپارچه

مرحله اول در مدیریت خطرات، تعیین شرایط است. شناسایی و ارزیابی خطرات بدون تعیین شرایط حاکم در همان ابتدای امر، مقدور نیست. این یعنی داشتن درکی روشن هم از جنبه‌های مرتبط سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی در محیط عملیاتی سازمان و هم از خطرات موجود در آن محیط. اینها با هم مبنای پیشگیری و مدیریت آن خطرات را تشکیل می‌دهند.^{۲۶}

یکی از نقاط قوت نهضت بین‌المللی کسب چنین درک بافتاری از طریق جمعیت‌های ملی است. مهم است که چنین اطلاعاتی به شکلی مؤثر در میان ارکان نهضت به اشتراک گذاشته شوند تا تضمین شود که تمامی کارکنان و داوطلبان نهضت شرایط و خطرات موجود را به عنوان مبنایی برای مدیریت مؤثر آنها درک می‌کنند.

تصمیم برای چگونگی رویارویی با مشکل آلودگی تسلیحاتی باید بخشی از یک رویکرد کلگرا و یکپارچه باشد که شامل تمامی ظرفیت‌های عملیاتی در هر یک از ارکان نهضت، شرکای نهضتی آن و در صورت لزوم دیگر کنشگران می‌باشد. ارزیابی وضعیت آلودگی تسلیحاتی باید بر اساس سازوکارهای موجود در نهضت و یا هر یک از ارکان آن باشد، مثلاً دستورالعمل‌های نهضت برای انجام ارزیابی در شرایط اضطراری،^{۲۷} ارزیابی شرایط و خطرات موجود که بخشی از «چارچوب دسترسی ایمن‌تر» است،^{۲۸} و یا کتابچه امنیت اقتصادی کمیته بین‌المللی صلیب سرخ برای ارزیابی امنیت اقتصادی.^{۲۹}

گردآوری داده‌ها هم بخشی همیشگی از کارهای کمیته بین‌المللی صلیب سرخ برای حمایت از غیرنظامیان است، و این سازمان تعدادی ابزار را هم برای کمک به تعیین شرایط تولید کرده است. این ابزارها شامل جعبه ابزار پشتیبانی عملیات به نام «مسئولیت‌پذیری نسبت به مردم تحت تأثیر»^{۳۰} و کتابخانه پرسش‌های اعضای جامعه محلی برای «ارزیابی امنیت اقتصادی و پایش آن» است.^{۳۱} جمعیت‌های ملی هم به شکل منظم ارزیابی‌هایی از جوامع محلی به عمل می‌آورند که احتمال دارد برای مشکلات مربوط به آلودگی تسلیحاتی هم به کار آیند. آنها برای این کار مجموعه‌ای از ابزارهای ارزیابی را به کار می‌برند، مانند ارزیابی میزان آسیب‌پذیری و ظرفیت.^{۳۲}

در حالیکه برای کارهایی مانند تعیین نقشه مخاطرات به همکاری متخصصان فنی نیاز هست، ولی مسئولیت اصلی کارکنان میدانی گردآوری اطلاعات است. در نتیجه کارکنان میدانی باید کمال استفاده را از هرگونه ابزار موجود برای گردآوری اطلاعات بنمایند تا تضمین شود که مشکل آلودگی تسلیحاتی به شکلی مناسب ارزیابی شود و مردم با پرسش‌های غیرضروری مواجه نشوند.

۲/۲- گردآوری و ارزیابی داده‌ها

گردآوری داده‌ها و ارزیابی آنها به منظور درک آن است که کارکنان نهضت و جمعیت غیرنظامی آیا و چگونه تحت تأثیر آلودگی تسلیحاتی قرار می‌گیرند. لازم است بفهمیم که چه اطلاعاتی در دسترس است و در نتیجه نباید دوباره گردآوری شود، و چه چیزی قبلاً ارزیابی شده است. در نتیجه، مشاوره با همکاران و دیگر دست‌اندرکاران از همان ابتدای کار ضروری می‌نماید.

۲۶ کمیته بین‌المللی صلیب سرخ، دسترسی ایمن‌تر: راهنمایی برای تمامی جمعیت‌های ملی، موجود در بسته منابع عملی دسترسی ایمن‌تر، کمیته، ژنو، ۲۰۱۳.

۲۷ کمیته بین‌المللی صلیب سرخ و فدراسیون بین‌المللی جمعیت‌های صلیب سرخ و هلال احمر (ICRC and IFRC) راهنمای ارزیابی در موقعیت اضطراری، کمیته و فدراسیون، مارس ۲۰۰۸.

۲۸ مراجعه شود به پانویس ۲۶ بالا.

۲۹ کمیته بین‌المللی صلیب سرخ، راهنمای امنیت اقتصادی (EcoSec) - ارزیابی امنیت اقتصادی، کمیته، ژنو، ۲۰۱۷.

۳۰ در چارچوب سازمانی کمیته بین‌المللی صلیب سرخ به نام «مسئولیت‌پذیری نسبت به مردم تحت تأثیر» (AAP)، چند رویه و فعالیت معمول معرفی شده که برای ترویج رویکردی یکپارچه و فراگیر طراحی شده‌اند تا مردم در روند واکنش به خطرات در مرکز فعالیت‌ها و حمایت‌های سازمان قرار گرفته و رفتارهای حمایتی سازمان تقویت گردد. AAP همچنین می‌تواند در ارتقای درک موجود از شرایط مؤثر باشد. جعبه‌ابزار اندازه‌گیری و یادگیری AAP حاوی چارچوب عملیاتی لازم برای اندازه‌گیری و آموختن از این رویکرد است. سازمان همچنین در روندی با فدراسیون بین‌المللی و چند جمعیت ملی منتخب همکاری می‌کند تا مفاهیم، رویکردها و رویه‌های مرتبط با AAP را هماهنگ کند. یک رویکرد یکپارچه در نهضت در قبال AAP برای تصویب به شورای نمایندگان پیشنهاد خواهد شد.

۳۱ کمیته بین‌المللی صلیب سرخ، ارزیابی و پایش امنیت اقتصادی - کتابخانه پرسش‌های جوامع محلی، نسخه ۱، ژنو، آوریل ۲۰۱۵.

۳۲ فدراسیون بین‌المللی جمعیت‌های صلیب سرخ و هلال احمر، چگونه ارزیابی میزان آسیب‌پذیری و ظرفیت را انجام دهیم: راهنمای گام به گام برای کارکنان و داوطلبان صلیب سرخ و هلال احمر، فدراسیون بین‌المللی، ژنو، ۲۰۰۷. دیگر منابع مرتبط در تارنمای زیر موجود هستند:

مهم است به خاطر داشته باشیم که پیامدهای آلودگی تسلیحاتی هم مستقیم (یعنی مرگ، جراحت و درد) و هم غیرمستقیم (مثلاً دسترسی کمتر به خدمات، کالا و زیرساخت‌های ضروری) است. در نتیجه باید ارزیابی شود که آیا خطراتی که بر خدمات درمانی، معیشت، کشاورزی، امنیت خانواده و دسترسی به سرپناه، آب، سوخت و غذا اثر دارند هم موجود می‌باشند، و آیا چنین خطراتی ناشی از آلودگی تسلیحاتی هستند یا خیر.

اگر مشاوره‌ها نشان دهد که داده‌های لازم برای ارزیابی هنوز گردآوری نشده‌اند، باید در مورد اینکه چه کسی باید داده‌ها را جمع‌آوری کند تا پاسخی باشد برای پرسش‌های مشخص شده، با همکاران و دیگر دست‌اندرکاران توافق حاصل شود.

در پی گردآوری داده‌ها، نوبت به ارزیابی می‌رسد تا خطرات ناشی از آلودگی تسلیحاتی شناسایی، تحلیل و اولویت‌بندی و مناسب‌ترین گزینه‌ها برای کاهش این خطرات تعیین شوند.

فاز ارزیابی شامل چهار مجموعه فعالیت اصلی است:

۱. ارزیابی وضعیت آلودگی تسلیحاتی، شناسایی مخاطرات و تعیین نقشه آنها.
۲. ارزیابی ظرفیت‌ها و میزان آسیب‌پذیری پرسنل نهضت بین‌المللی و غیرنظامیان و درک میزان فعلی آگاهی آنها از خطرات و رفتارشان، وجود هرگونه مانع برای تغییرات رفتاری، و روش‌های ارتباطی آنها.
۳. مشاوره با همکاران، شرکای نهضتی و دیگر کنشگران به منظور ارزیابی ظرفیت‌های آنان برای کاهش خطرات ناشی از آلودگی تسلیحاتی برای غیرنظامیان.
۴. تحلیل و سنجش خطرات موجود برای گروه‌های هدف مختلف و پیاده کردن آن بر روی یک ماتریس ارزیابی خطرات به منظور کمک به شناسایی و اولویت‌بندی گروه‌های هدف برای مداخلات آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر.

ارزیابی باید مستند باشد چرا که شواهد مربوط به خطر می‌توانند به شناسایی گروه‌های هدف، توجیه روش طراحی مداخلات و پایش و اندازه‌گیری میزان پیشرفت در کاهش خطرات کمک کنند.

۲/۳- ارزیابی وضعیت آلودگی تسلیحاتی

ارزیابی وضعیت آلودگی تسلیحاتی شامل شناسایی مخاطرات و تعیین نقشه آنها به منظور تعیین شدت احتمالی اثر و یا پیامدهای آنها برای کارکنان، عملیات و جمعیت غیرنظامی می‌باشد.

پیش از شروع فعالیت‌های آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر، اطلاعات پایه زیر باید کسب شود:

- نوع کلی تسلیحات و عوامل ش.م.ر.ه به کار رفته
- مکان مناطق مخاطره‌آمیز
- علامت‌گذاری و علائم هشداردهنده‌ای که برای نشان دادن آلودگی تسلیحاتی به کار می‌روند

اگر مداخله فنی لازم باشد تا مخاطرات برطرف شوند، باید از متخصصان فنی خواسته شود تا ارزیابی‌های دقیق‌تری در مورد ماهیت آلودگی تسلیحاتی به عمل آورند. اولین جایی هم که باید با آن تماس گرفت مقامات مربوطه در کشور مورد نظر هستند. کمیته بین‌المللی صلیب سرخ متعهد است تا در چنین شرایطی به جمعیت‌های ملی کمک نماید تا بهترین پاسخ و کمک ممکن را دریافت کنند.

۲/۳/۱- شناسایی مخاطرات

اطلاعات لازم برای شناسایی مخاطرات باید هم به سرعت و هم با دقت بالا کسب شود. در جایی که خطرات باید به سرعت ارزیابی شوند تا بتوان به موقع اقدامات کاهش خطر را طراحی نمود، منابع اطلاعاتی در مورد مخاطرات می‌توانند موارد زیر باشند:

- خود شما، اگر صدای شلیک، بمباران، جنگ و یا آژیر خطر می‌شنوید
- کسانی که می‌شناسید (همکاران نهضتی، مقامات، بیمارستان‌ها، دیگر سازمان‌های فعال، ...)
- گزارش‌های رسانه‌ها
- افرادی که مستقیماً تحت تأثیر قرار گرفته‌اند (احتمالاً شامل جنگجویان).

اطلاعات مربوط به مخاطرات همچنین می‌تواند از طریق سازوکارهای رسمی تر گزارش‌دهی کسب شوند، مانند تحقیق از جامعه محلی، خطوط تماس تلفنی، تحلیل داده‌های سوانح و مراکز رسمی هماهنگی و اطلاع‌رسانی. در مورد مخاطرات ش.م.ر.ه باید تأسیسات صنعتی و دارویی را نیز که عوامل ش.م.ر.ه تولید می‌کنند لحاظ کرد.

سیستم‌های پایشی برای گردآوری داده‌های جدید در مورد مخاطرات، آسیب‌پذیری نسبت به مخاطرات و اثر مخاطرات باید از همان ابتدا شناسایی شده و به کار روند. اگر چنین سیستم پایشی موجود نباشد، توصیه می‌شود تا در اولین فرصت ممکن یک سیستم ایجاد شود، مثلاً وقتی که خصومت‌ها در «منطقه‌ای آستان درگیری» فروکش کرده است. ایجاد سیستم‌های پایشی با جزئیات بیشتر در بند ۲/۳/۴ توضیح داده شده است.

۲/۳/۱-۱ - مخاطرات تسلیحات متعارف

تسلیحات متعارف در بیشتر درگیری‌ها و دیگر شرایط خشونت‌آمیز به کار می‌روند. در شرایط پس از درگیری، سلاح‌هایی مانند مین و بقایای قابل انفجار جنگی که با حضور قربانی خود فعال می‌شوند، میراث باقی مانده از جنگند. این قبیل تسلیحات مخاطره بزرگی را از نظر آلودگی تسلیحاتی برای جمعیت محلی به وجود می‌آورند، از جمله برای کسانی که می‌خواهند پس از پایان درگیری به خانه و زندگی خود بازگردند و نیز برای کارکنان بشردوستانه. مخاطرات ناشی از تسلیحات متعارف که احتمال بالایی دارد در زمان عملیات بشردوستانه با آنها مواجه شویم، عبارتند از:

- سلاح‌های جنبشی و انفجاری که در درگیری و دیگر شرایط خشونت‌آمیز به کار می‌روند
- مین
- بقایای قابل انفجار جنگی (مهمات عمل نکرده و یا رها شده)
- ادوات انفجاری دست‌ساز (IED)
- ذخایر و انبارهای مهماتی که مدیریت ضعیفی دارند

اطلاعات بیشتر در مورد تسلیحات متعارف در پیوست پ آمده است. اگر جمعیت‌های ملی ترجیح می‌دهند در مورد جزئیات شناسایی مخاطرات مشاوره فنی دریافت کنند باید این کار را با مقامات مربوطه انجام دهند. کمیته بین‌المللی صلیب سرخ هم این تخصص فنی را در اختیار دارد، شامل پرسنل متخصص انهدام مهمات و تجهیزات انفجاری، و آماده است تا در صورت درخواست از ارکان نهضت پشتیبانی نماید.^{۳۳}

۲/۳/۱-۲ - مخاطرات تسلیحات متعارف در زمان درگیری/دیگر شرایط خشونت‌آمیز

بزرگترین خطر برای کارکنان نهضت و غیرنظامیان در زمان درگیری و دیگر شرایط خشونت‌آمیز، ناشی از سلاح‌های جنبشی و انفجاری است. خطر اصلی در آن است که فرد ناگهان در میان درگیری گرفتار و یا هدف ترکش‌ها و گلوله‌های سرگردان از سلاح‌های کوچک و سبک و یا تسلیحات سنگین‌تر قرار گیرد، شامل بمب‌های هوا به زمین و سلاح‌های قابل حمل زمین به هوا. مین، بقایای قابل انفجار جنگی و وسائل انفجاری دست‌ساز هم تهدید به شمار می‌آیند، به خصوص در زمان جابجایی جمعیت‌های بزرگ.

۲/۳/۱-۳ - مخاطرات تسلیحات متعارف بلافاصله پس از درگیری/دیگر شرایط خشونت‌آمیز

بلافاصله پس از یک درگیری و یا دیگر شرایط خشونت‌آمیز، معمولاً مردم در مقیاس بزرگ جابجا و به مناطقی که قبلاً به دلیل درگیری خارج از دسترس بود باز می‌گردند. درست در همین زمان است که عملیات نهضت هم گسترش می‌یابد که خود منجر به در خطر قرار گرفتن کارکنان و داوطلبان می‌شود.

بزرگترین خطر مرتبط با سلاح بلافاصله پس از درگیری، وسائل هستند که با حضور قربانی خود فعال می‌شوند، مانند مین، وسائل انفجاری دست‌ساز و بقایای قابل انفجار جنگی. از آنجایی که مین‌ها را معمولاً دفن و پنهان می‌کنند، خطر بزرگی برای غیرنظامیان و کارکنان بشردوستانه به شمار می‌آیند. بنابراین به جای دانستن شکل و قیافه مین، وسائل دست‌ساز انفجاری و دیگر بقایای قابل انفجار جنگی، بهتر و مهمتر است که به دنبال نشانه‌های حضور این قبیل سلاح‌ها باشیم، مثل نشانه‌های مواضع نظامی و یا نبرد در گذشته.

در درازمدت، پس از اتمام پیامدهای فوری درگیری، معمولاً مهمات عمل نکرده از مین بیشتر جراحت ایجاد می‌کنند. این امر شاید به این دلیل است که مردم اکنون از خطرات آگاهی بیشتری دارند اما با این حال رفتارهای

^{۳۳} اطلاعات بیشتر در مورد ظرفیت‌های فنی کمیته بین‌المللی صلیب سرخ را می‌توان در سند «راهنمای چارچوبی پاکسازی بقایای قابل انفجار و مین توسط کمیته بین‌المللی صلیب سرخ» یافت (مراجعه شود به پانویس ۲۵ بالا).

پرخطر پیشه می‌کنند، مانند جمع‌آوری قراضه فلزات به دلایل اقتصادی. این مثالی است از اینکه ترویج پیام‌های آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر به تنهای کفایت نمی‌کند بلکه باید امکان دیگر فعالیت‌های درآمدزا هم محیا شود تا جلوی رفتار پرخطر گرفته شود.

خطر انفجار ناخواسته در انبار مهمات هم وجود دارد، که می‌تواند در هر زمان در پیش، میان و پس از درگیری و اغلب هم در محیط‌های ناامن که رویه‌های معمول تعمیر و نگهداری و ایمنی رعایت نمی‌شوند، اتفاق افتد.

۲/۳/۱/۴ - مخاطرات ش.م.ر.ه

مخاطرات ناشی از عوامل ش.م.ر.ه هم شامل استفاده از تسلیحات غیرمتمعارف (جنگ‌افزار ش.م.ر.ه) و هم آزادسازی تصادفی یا عمدی چنین عواملی می‌شود. مخاطرات ش.م.ر.ه که بیشترین احتمال را دارد کارکنان نهضت با آن مواجه شوند عوامل شیمیایی و تشعشعی هستند. خطرات ناشی از آنها عبارتند از:

- عوامل اعصاب و ناولزا
- مواد شیمیای صنعتی و سمی مانند آمونیا و کلرین
- پخش عمدی یا غیرعمدی مواد تشعشعی
- انتقال آلودگی به عوامل شیمیایی از بیماران به کارکنان درمانی.

مخاطرات ش.م.ر.ه در زمان صلح هم وجود دارند. البته چنین خطری در زمان درگیری و دیگر شرایط خشونت‌آمیز و در سناریوهای پس از درگیری افزایش می‌یابد.

عوامل ش.م.ر.ه ممکن است به شکل غیرعمدی هم رها شوند (به دلیل شیوع بیماری، بلایای طبیعی، سوانح صنعتی و در زمان حمل، خسارت جانبی در زمان درگیری، بقایا یا آلودگی ناشی از استفاده از این عوامل در گذشته،...) و یا عمدانه (مثلاً در عملیات نظامی هدفمند و یا کور، و با حملات افراد یا گروه‌هایی که از وسائل دست‌ساز برای ایجاد جراحت و مرگ، از کار انداختن موقت و یا ایجاد وحشت استفاده می‌کنند).^{۳۴}

شرایط اضطراری ناشی از ش.م.ر.ه اغلب در طبقه‌بندی «شرایط اضطراری تکنولوژیک» قرار می‌گیرد. علاوه بر رخدادهای ش.م.ر.ه، این طبقه‌بندی شامل دیگر شرایط اضطراری ناشی از فعالیت‌های فناورانه و یا صنعتی مانند شکستن سد، سوانح حمل و نقل و انفجار در کارخانه نیز می‌شود. جزئیات بیشتر در مورد مخاطرات ش.م.ر.ه در پیوست پ آمده است.

۲/۳/۲ - تعیین نقشه مخاطرات

وقتی که مخاطره موجود شناسایی شد، ایجاد نقشه مخاطرات می‌تواند کار مفیدی باشد چون مناطقی که تحت تأثیر یک مخاطره خاص هستند در آن مشخص می‌گردند. تعیین نقشه مخاطرات به کمک دیگر دست‌اندرکاران می‌تواند برای تعیین خطرات موجود برای کار و زندگی در یک منطقه خاص هم مفید باشد. به دلیل وجود چنین نقشه‌هایی مردم می‌توانند از خطراتی که ممکن است از ناحیه مخاطرات موجود در یک منطقه خاص متوجه‌شان شود، آگاه شوند.

نقشه مخاطرات برای بلایای طبیعی مانند زلزله یا سیل خیلی کاربرد داشته است، اما می‌توان آن را برای مدیریت فعالیت‌های مقابله با مشکل مین و تعیین نقشه مخاطرات ناشی از دیگر تسلیحات متعارف و ش.م.ر.ه هم به کار برد. هدف از تعیین نقشه مخاطرات می‌تواند طیفی از شناسایی مناطق جغرافیایی بزرگ (از سطح کشور تا روستا) که می‌توانند نسبت به مخاطرات موجود آسیب‌پذیر باشند تا تولید نقشه‌های ویژه با جزئیات کامل و ارجاعات جغرافیایی را در برگیرد. این کار معمولاً توسط مقامات ذی‌ربط و به منظور برنامه‌ریزی برای مداخلات فنی انجام می‌شود.

وقتی کشوری مقامی ملی برای مقابله با مشکل مین دارد، نقشه تمامی مخاطرات ناشی از مین و بقایای قابل انفجار باید در یک پایگاه داده‌های ملی تعیین و ثبت شود. هر آژانسی که در مدیریت بلایای صنعتی دخیل است ممکن است بتواند نقشه‌های لازم را ارائه و به تعیین نقشه مخاطرات ش.م.ر.ه کمک کند.^{۳۵} در زمان درگیری، معمولاً مقامی برای هماهنگ کردن امور در آژانسی که مسئول تعیین نقشه در منطقه درگیری‌ست منصوب

^{۳۴} به پانویس ۳ بالا مراجعه شود.

^{۳۵} برای مثال، برنامه محیط زیست سازمان ملل (UNEP) و دفتر هماهنگی امور بشردوستانه سازمان ملل (OCHA) یک منبع برای تعیین نقشه مخاطرات به نام ابزار ارزیابی سریع محیطی (FEAT) طراحی کرده‌اند که می‌تواند برای تعیین نقشه مخاطرات ش.م.ر.ه در آماده‌سازی برای بلایای صنعتی به کار آید.

می‌شود. جمعیت ملی و یا دفتر نمایندگی کمیته بین‌المللی صلیب سرخ باید از این ابزارهای موجود استفاده کرده و نقشه انواع مخاطرات موجود را رسم کنند تا بتواند برای درک گستره خطرات ناشی از آلودگی تسلیحاتی، هم برای کارکنان نهضت و هم جمعیت غیرنظامی، به کار رود.

در برخی موارد وقتی بعضی از طرف‌های درگیر (مثل ارتش یا گروه‌های مسلح غیردولتی) ترجیح می‌دهند مکان یک مخاطره خاص را افشا نکنند، از این شکل از تعیین نقشه می‌توان در همکاری با طرف‌های درگیر برای رسم «نقشه مناطق ایمن»^{۲۶} استفاده کرد. چنین نقشه‌هایی حساسیت کمتری برانگیخته و می‌شود آنها را در اختیار کارکنان نهضت و جمعیت غیرنظامی قرار داد.

در زمان استفاده از نقشه‌های مخاطرات، همواره باید به خاطر داشت که این نقشه‌ها فقط نشانگر مخاطراتی هستند که در یک زمان خاص شناسایی شده‌اند. با تغییر شرایط، که در زمان درگیری/دیگر شرایط خشونت‌آمیز می‌تواند خیلی سریع باشد، این نقشه‌ها ممکن است بی‌اعتبار شده و حتی استفاده از آنها خطرناک باشد. نقشه‌های مخاطرات را باید به عنوان بخشی از پایش و بازبینی مستمر خطرات، به شکل دوره‌ای کنترل و به‌روزرسانی کرد.

اطلاعات بیشتر در مورد تعیین نقشه مخاطرات را می‌توانید در پیوست ت بیابید.

۲/۳/۳- گردآوری و استفاده از داده‌های سوانح

سانحه، رویدادی مخاطره‌آمیز است که منجر به یک حادثه شده یا می‌تواند بشود. در نتیجه، داده‌های سوانح به معنای جمع‌آوری داده‌های تمامی سوانح ناشی از آلودگی تسلیحاتی است، چه منجر به جراحت شده باشند و چه خیر. در عمل، راه ساده‌تر آنکه اطلاعات مربوط به رویدادهایی که منجر به حادثه شده‌اند را گردآوری کرد، چرا که در این حالت اطلاعات بیشتری موجود است (مثلاً از منابع درمانی). همچنین باید تلاش شود تا داده‌های مربوط به تمامی سوانح با استفاده از طیف گسترده‌تری از منابع گردآوری شود (مثلاً از طریق اعضای جوامع محلی تحت تأثیر، پلیس یا دیگر مقامات و رسانه‌ها). گردآوری داده‌های مربوط به سوانح ناشی از آلودگی تسلیحاتی رویه‌ای مستمر است که هدف آن کسب و ثبت داده‌هایی جامع از منابع متعدد است. داده‌های سوانح برای کمک به فعالیت‌های نهضت در زمینه آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر و فعالیت‌های درمانی توانبخشی و نیز برنامه‌ریزی گسترده‌تر برای مقابله با مشکل مین توسط دیگر سازمان‌ها کاربرد دارند. داده‌های سوانح تحلیل می‌شوند تا نمایی کلی از گستره، نوع و محل آلودگی تسلیحاتی به دست آید؛ ویژگی‌های خاص گروه‌های آسیب‌پذیر مانند سن، جنسیت و مکان آنها شناسایی شود؛ و هرگاه ممکن بود، کارهایی که این گروه‌ها را در معرض خطر قرار داده و دلیل پذیرش عمدی یا غیرعمدی خطر توسط آنهاست شناسایی شوند. جزئیات بیشتر درباره رویکرد کمیته در قبال گردآوری و تحلیل داده‌های آلودگی تسلیحاتی در «راهنمای آلودگی تسلیحاتی» این سازمان موجود است.^{۲۷}

۲/۳/۳/۱- کدام داده‌ها در مورد سوانح باید جمع‌آوری شود

- کسی که خبر را داده (و تاریخ کسب اطلاعات)
- نام و کارت شناسایی قربانی
- موقعیت جغرافیایی سانحه (با مختصات در صورت امکان)
- سن (یا تاریخ تولد) و جنسیت قربانی
- تاریخ و ساعت سانحه (اگر مشخص نبود دست‌کم زمان حدودی در روز)
- فعالیت در زمان سانحه (دلیل حضور در آن مکان)
- تعداد دفعاتی که شخص مزبور همان فعالیت را در همان مکان انجام داده است
- دانش اولیه از خطر آلودگی تسلیحاتی
- دلیل سانحه/نوع مخاطره (اگر شناخته شده است).

۲/۳/۳/۲- استفاده از داده‌های سوانح (تحلیل)

داده‌های سوانح برای تحلیل اینکه چه کسی در معرض خطر آلودگی تسلیحاتی است و چرا (شامل جابجایی جمعیت‌ها به داخل و یا از میان مناطق پرخطر) به منظور شناسایی گروه‌های هدف برای فعالیت‌های آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر به کار می‌روند. این داده‌ها همچنین برای تحلیل مواردی که مردم مجروح می‌شوند، که خطرات بزرگ‌ترند، که رفتارهای پرخطر دنبال می‌شوند، و اینکه رفتار پرخطر چه هست و چرا اتفاق می‌افتد،

^{۲۶} نقشه مناطق امن فقط مناطق امن و مسیرهای دسترسی ایمن را نشان می‌دهد، ولی مکان مخاطرات را مشخص نمی‌کند.

^{۲۷} مراجعه شود به کتاب ۳، فصل ۱/۱ از راهنمای آلودگی تسلیحاتی (مراجعه شود به پانویس ۲۳ بالا).

به کار می‌روند. چنین تحلیلی می‌تواند به شناسایی مناطق جغرافیایی هدف برای اجرای فعالیت‌های آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر، اینکه کدام رفتارها نیازمند تغییر هستند و بدین منظور کدام پیام‌ها بسته به گروه هدف مورد نیازند، کمک نماید. اغلب، جزئیات بیشتری هم در مورد قربانیان و تلفات جمع‌آوری می‌شود. چنین اطلاعاتی معمولاً در یک فرم جداگانه ثبت می‌شود و به جای فعالیت‌هایی مانند آگاهی از خطرات، کاهش خطرات، پاکسازی و یا فعالیت‌های مرتبط با مقابله با مشکل مین، برای اطلاع‌رسانی به روند اجرای فعالیت‌های درمانی توانبخشی و کمک به قربانیان به کار می‌رود.

۲/۳/۳- چه کسی و از چه منابعی باید داده‌های سوانح را گردآوری کند

گردآوری داده‌های سوانح یکی از نقش‌های کلیدی و همیشگی کمیته بین‌المللی صلیب سرخ و جمعیت‌های ملی در زمان درگیری و یا در شرایط پس از درگیری و دیگر شرایط خشونت‌آمیز است. این کار باید در همکاری با مقامات ملی و در زیر چتر برنامه ملی مقابله با مشکل مین و برنامه‌های بهداشت عمومی اجرا گردد، البته اگر چنین برنامه‌های وجود داشته باشند. جمع‌آوری داده‌های سوانح همچنین باید در کل فعالیت‌های کمیته بین‌المللی صلیب سرخ و جمعیت ملی هم ادغام شود (مثلاً در فعالیت‌های حمایتی، کمک‌رسانی، مدیریت بلایا، ارتباطات و از این قبیل). منابع داده‌ها هم می‌توانند بیمارستان‌ها، درمانگاه‌ها و مراکز ارتوپدی؛ مقامات پلیس؛ مقامات محلی (مثلاً نمایندگان شهرداری یا دهیاری)؛ طیفی از نهادهای ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی که هماهنگی منظم با آنها به عمل می‌آید؛ رسانه‌ها؛ و البته خود مردم و جوامع محلی تحت تأثیر باشند.

در صورت امکان، فرم سانحه باید شکلی استاندارد داشته باشد^{۳۸} که قبلاً مورد توافق کمیته بین‌المللی صلیب سرخ و جمعیت ملی، اداره بهداشت، مرکز هماهنگی مقابله با مشکل مین (MACC) و یا مقامات ملی مقابله با مشکل مین هر کدام که موجود باشد، و هر سازمان ذی‌ربط دیگر در منطقه، قرار گرفته باشد. تمامی کارکنان و داوطلبان نهضت باید از وجود فرم گردآوری داده‌های جراحات/سانحه در رابطه با سلاح آگاهی و به آن دسترسی داشته باشند و از آن برای گزارش هرگونه سانحه مربوط به سلاح که در طول کار با آن برخورد می‌کنند، استفاده نمایند.

۲/۳/۴- راه‌اندازی یک سیستم پایش

کمیته بین‌المللی صلیب سرخ و جمعیت ملی باید تضمین کنند که در زمان درگیری/آلودگی تسلیحاتی حتماً و در اسرع وقت یک سیستم پایش روند گردآوری داده‌های سوانح ایجاد شود. از آنجایی که اغلب هیچ سیستم دولتی سراسری که بتواند تمامی داده‌های ضروری را در خود داشته باشد وجود ندارد، این نقش را جمعیت ملی می‌تواند از طریق شبکه ارتباطی گسترده خود ایفا نماید و کمیته بین‌المللی صلیب سرخ و یا یک جمعیت ملی شریک هم در صورت لزوم از آن حمایت می‌کنند. در درازمدت، چنین ظرفیتی باید به یک منبع ملی تبدیل و در فعالیت‌های وزارت بهداشت یا هر نهاد مسئول رسیدگی به مشکل مین ادغام شود.

در جایی که اداره بهداشت (یا هر نهاد مشابه آن) داده‌های جراحات ناشی از سلاح را از بیمارستان‌ها و درمانگاه‌ها جمع می‌کند، طبیعتاً تمرکز بیشتر بر روی تلفات و جراحات است تا بر روی دلایل و شرایط حاکم بر آن. با مذاکره نزدیک با بیمارستان‌ها، درمانگاه‌ها و اداره بهداشت، کمیته بین‌المللی صلیب سرخ و یا جمعیت ملی ممکن است بتوانند آنان را متقاعد کنند تا فرم گردآوری داده‌های جراحات خود را به نحوی تغییر دهند که شامل پرسش‌های بالا که برای طراحی اقدامات پیشگیرانه برای کاهش خطرات لازمند هم باشد. احتمال اینکه گردآوری چنین داده‌های تکمیلی در زمان درگیری جزو اولویت‌های آنان باشد بسیار کم است، اما با ترویج، آموزش و پشتیبانی می‌توان این امر را به رویکردی درازمدت برای همه‌گیرشناسی تبدیل کرد تا در طرح‌های کلان بهداشت عمومی لحاظ شود.

۲/۳/۵- حفاظت از داده‌های شخصی

اجرای مصاحبه‌های فردی در طول درگیری مسلحانه و دیگر شرایط خشونت‌آمیز نه فقط می‌تواند افراد را به دلیل ماهیت حساس اطلاعات گردآوری شده به خطر اندازد، بلکه همچنین به آنها صرفاً به دلیل شرکت در چنین روندی انگ زده می‌شود و هدف حملات قرار می‌گیرند.^{۳۹} برای تمامی ارکان نهضت، حفظ داده‌های شخصی افراد به خصوص در زمان درگیری مسلحانه و دیگر شرایط خشونت‌آمیز، جنبه‌ای ضروری از حفاظت و حمایت از جان افراد، سلامت جسمی و روانی آنان و کرامت‌شان است. این موضوع را باید به روشنی به کسانی که تحت تأثیر درگیری هستند و نیز به دیگر دست‌اندرکاران توضیح داد.

۳۸ نمونه یک فرم سوانح را می‌توان در کتاب ۳، فصل ۱ از راهنمای آلودگی تسلیحاتی یافت (مراجعه شود به پانویس ۲۳ بالا).

۳۹ مراجعه شود به فصل ۶، «مدیریت داده‌ها و اطلاعات برای مقاصد حمایتی»، در انتشارات کمیته بین‌المللی صلیب سرخ با عنوان «استانداردهای حرفه‌ای برای کارهای حمایتی»، کمیته بین‌المللی صلیب سرخ، ژنو، ۲۰۱۸، ص ۱۰۹.

گردآوری و رسیدگی به داده‌های حاوی جزئیات شخصی باید بر اساس قواعد و اصول حقوق بین‌الملل و دیگر قوانین منطقه‌ای و ملی مرتبط با حفاظت از داده‌های شخصی انجام گیرد. حفاظت از داده‌های شخصی بر مبنای حق حفظ حریم خصوصی است که در تمامی میثاق‌هایی بین‌المللی حقوق بشر بر آن تأکید شده است. کمیته بین‌المللی صلیب سرخ همچنین قواعد و راهنماهای^{۴۰} مشخصی را در رابطه با حفاظت از داده‌ها و چگونگی گردآوری و رسیدگی به داده‌های شخصی به دیگر سازمان‌های بشردوستانه ارائه می‌دهد.^{۴۱} همچنین ممکن است در قوانین داخلی یا منطقه‌ای شروط و مفادی درمورد حفاظت از اطلاعات وجود داشته باشد که فراتر از استانداردهای کمیته بین‌المللی صلیب سرخ باشد.^{۴۲}

گردآوری داده‌های سوانح به شکلی مسئولانه بر این اصل استوار است که داده‌ها باید توسط پرسنلی با دانش کافی از استانداردهای حرفه‌ای^{۴۳} و مهارت و تجربه لازم برای کار با مردم آسیب‌پذیر، گردآوری شوند.

وقتی با قربانیان آلودگی تسلیحاتی مصاحبه می‌شود:

- باید با آنها با انصاف برخورد کرده و از خواسته‌هایشان حفاظت و از کرامت‌شان حمایت شود
- نباید با پرسش‌های مکرر یا بیهوده و یا توجه بیجا مواجه شوند
- باید بفهمند که اطلاعات جمع‌آوری شده فقط برای طراحی فعالیت‌های حمایتی و کمک‌رسانی به منظور کاهش میزان سوانح در آینده به کار می‌رود و بدون اجازه آنها برای منظور دیگری استفاده نخواهد شد
- باید از نوع حمایت یا کمکی که احتمالاً ارائه خواهد شد درک روشنی داشته و انتظارات غیرواقعی نداشته باشند.

وقتی جزئیات شخصی حذف و داده‌ها برای تحلیل برنامه‌ریزی برای آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر تدوین شوند، چینی اطلاعاتی دیگر کمتر حساس است. در برنامه‌ریزی برای آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر، معمول است که اطلاعات تلفات پس از تدوین آن به این شکل به کار رود. همچنین گرچه احتیاط اصلی کلیدی است، ولی نباید مانعی برای به اشتراک گذاشتن اطلاعات باشد. بر عکس، وقتی که به نفع افراد و جوامع محلی باشد اطلاعات باید به اشتراک گذاشته شود، البته به شکل مطلوب و با مقامات محلی، منطقه‌ای و ملی؛ پرسنل حفظ صلح سازمان ملل متحد (ومراکز هماهنگی برای مقابله با مشکل مین)؛ دیگر سازمان‌های حمایتی؛ و ارائه‌دهندگان خدمات.^{۴۴}

۲/۴- ارزیابی ظرفیت و آسیب‌پذیری نسبت به آلودگی تسلیحاتی

وقتی که گستره آلودگی تسلیحاتی مشخص شد و داده‌های سوانح (اگر موجود باشد) تحلیل گردید، مهم است که با کارکنان نهضت، داوطلبان و اعضای جوامع محلی گفتگو شود تا شکل آسیب‌پذیری آنان نسبت به آلودگی تسلیحاتی و ظرفیت‌شان برای پرهیز از آسیب یا محدود کردن آن درک شود. پرسش‌های طراحی شده برای تشخیص میزان احتمال یک سانحه باید ارزیابی شود، از جمله میزان در معرض مخاطره قرار گرفتن اعضای جامعه محلی؛ دانش جامعه محلی در مورد رویدادهای مخاطره‌آمیز؛ و راه‌های موجود برای پرهیز از آسیب و یا محدود کردن آن. برای کارکنان و داوطلبان نهضت، این کار می‌تواند به طور جداگانه و یا به عنوان بخشی از یک رویه منظم ارزیابی امنیتی انجام شود. برای جوامع محلی تحت تأثیر، این می‌تواند بخشی از ارزیابی‌های موجود در مورد آسیب‌پذیری و ظرفیت^{۴۵} و یا یک رویه ارزیابی شرایط اضطراری باشد.

۴۰ راهنمایی‌های لازم در «قواعد کمیته بین‌المللی صلیب سرخ در رابطه با حفاظت از داده‌های شخصی» ارائه شده است (<https://www.icrc.org/en/publication/۴۲۶۱-۱/org/en/publication-۴۲۶۱-۱>) و در فصل ۶ «مدیریت داده‌ها و اطلاعات برای مقاصد حمایتی» از استانداردهای حرفه‌ای کمیته بین‌المللی صلیب سرخ برای کارهای حمایتی (همان مرجع).

۴۱ مجمع حریم خصوصی در بروکسل و کمیته بین‌المللی صلیب سرخ، راهنمای حفاظت از داده‌ها در اقدام بشردوستانه، ژنو، ژوئیه ۲۰۱۷

۴۲ www.icrc.org/en/document/data-protection

۴۳ شامل استانداردهای حرفه‌ای کمیته بین‌المللی صلیب سرخ برای کارهای حمایتی (پانویس ۳۹ بالا را ببینید) و دیگر معاهدات، قوانین و مقررات بین‌المللی و ملی.

۴۴ نقل از فصل ۶ «مدیریت اطلاعات حمایتی حساس» در استانداردهای حرفه‌ای کمیته بین‌المللی صلیب سرخ برای کارهای حمایتی، صفحات ۱-۸۰ (پانویس ۳۹ بالا را ببینید).

۴۵ مراجعه شود به پانویس ۳۳ بالا. دیگر منابع مرتبط در تارنمای زیر موجودند: <http://www.ifrc.org/vca>

همه افراد به شکل مساوی در معرض مخاطرات آلودگی تسلیحاتی قرار ندارند. در نتیجه، ارزیابی و تحلیل جامع داده‌های گردآوری شده باید نشان دهد که چه کسی آسیب‌پذیرترین فرد نسبت به آلودگی تسلیحاتی است تا اولویت گروه‌های هدف برای فعالیت‌های آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر مشخص شود.

دست‌کم مسائل زیر باید مشخص شود:

- چه کسانی به خصوص در خطر هستند و چرا؟
- آنها به خصوص در کجا در خطرند؟
- آنها بیشتر در چه زمانی در خطرند؟
- چرا آنها به مخاطرات ناشی از آلودگی تسلیحاتی نزدیک می‌شوند؟
- چگونه می‌توان فعالیت‌های آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر را به شکلی مؤثر برای کسانی که در معرض بیشترین خطر هستند اجرا کرد؟

۲/۴/۱- ارزیابی میزان آسیب‌پذیری کارکنان نهضت بین‌المللی

اولویت اول برای تمامی ارکان نهضت وظیفه مراقبت از پرسنل خودشان است، چه کارکنان رسمی و چه داوطلبان. به پرسش‌های زیر باید پاسخ داده شود تا بتوان میزان آسیب‌پذیری کارکنان را نسبت به آلودگی تسلیحاتی ارزیابی کرد:

- با توجه به آلودگی تسلیحاتی شناخته شده، آنها در کجا کار خواهند کرد؟
- احتمال روبرو شدن با کدام مخاطره برای آنان بالاتر است؟
- تا چه اندازه در مورد خطر آگاهی دارند، و طرز برخوردشان با آن چگونه است؟
- آیا می‌دانند در محیط‌های آلوده‌ای که احتمال دارد در آنها کار کنند چگونه باید رفتار کنند؟
- در برابر خطر آلودگی تسلیحاتی چه اندازه آسیب‌پذیر هستند؟
- احتمال اینکه در معرض آلودگی تسلیحاتی قرار بگیرند چقدر است؟
- اگر در معرض قرار بگیرند چه اتفاقی (اثر پیامد) برای آنها خواهد افتاد؟

همچنین مفید خواهد بود اگر طرز برخورد سازمان با خطرات عمومی و خطر اختصاصی‌تر از ناحیه آلودگی تسلیحاتی، و چگونگی درک مخاطرات تسلیحات متعارف و ش.م.ر.ه در مقایسه با دیگر مخاطرات موجود در کشور ارزیابی گردد.

۲/۴/۲- ارزیابی میزان آسیب‌پذیری عملیات جاری سازمان

اولویت دوم در صورت وجود آلودگی تسلیحاتی، استمرار عملیات بشردوستانه است. اگر سازمان آسیب‌پذیر بوده و عملیات آن نتواند به دلیل خطر آلودگی تسلیحاتی ادامه یابد، آنگاه به قربانیان درگیری کمک و از آنها حمایت نخواهد شد.

دست‌کم باید پس از مشاوره با پرسنل امنیتی به پرسش‌های زیر پاسخ داده شود تا آسیب‌پذیری عملیات نهضت نسبت به آلودگی تسلیحاتی ارزیابی گردد:

- آیا عملیات قرار است در منطقه‌ای با آلودگی تسلیحاتی شناخته شده اجرا شود؟
- چه کسی از مخاطرات احتمالی اطلاع دارد و آیا اطلاعات به روز می‌باشد؟
- آیا اخیراً در منطقه تلفاتی به دلیل جنگ، مین یا شبیه آن رخ داده است؟
- آیا هیچ سیستم علامت‌گذاری/هشدار ایجاد شده است؟ آیا عملیات پاکسازی مین انجام شده است؟
- آیا نشانه‌ای از ادامه جنگ وجود دارد، یا اینکه ممکن باشد شروع/از سر گرفته شود؟
- آیا یک طرح امنیتی موجود است؟ آیا کارکنان از رفتار ایمن و اینکه در صورت رویارویی با آلودگی تسلیحاتی باید چه کنند اطلاع دارند؟ آیا بی‌سیم دارند و آموزش کمک‌های اولیه و نظایر آن را دیده‌اند.

جزئیات بیشتر در مورد پرسش‌هایی که باید در زمان برنامه‌ریزی برای سفر میدانی پرسیده شود و آنچه که باید در زمان اجرای ارزیابی میدانی در محیط‌های آلوده به مین/بقایای قابل انفجار به دنبالش گشت، در «راهنمای آلودگی تسلیحاتی کمیته بین‌المللی صلیب سرخ» موجود است.^{۴۶} کمیته بین‌المللی صلیب سرخ می‌تواند پشتیبانی لازم برای آماده‌سازی در زمان درگیری‌ها را ارائه دهد.

^{۴۶} مراجعه شود به کتاب ۲، فصل ۳ «تعیین آسیب‌پذیری» در راهنمای آلودگی تسلیحاتی (پانویس ۲۳ بالا را ببینید).

ارزیابی جمعیت ملی از میزان آسیب‌پذیری کارکنان و عملیاتش نسبت به آلودگی تسلیحاتی باید به عنوان بخشی از فاز «مدیریت خطرات و امنیت عملیاتی» از «چارچوب دسترسی ایمن‌تر» اجرا شود.^{۴۷}

۲/۴/۳- ارزیابی میزان آسیب‌پذیری مردم و جوامع محلی نسبت به آلودگی تسلیحاتی

فعالیت‌های بشردوستانه در نهضت باید شامل افزایش تاب‌آوری مردم و جوامع محلی که تحت تأثیر آلودگی تسلیحاتی هستند نیز باشد. به پرسش‌های زیر باید پاسخ داده شود تا آسیب‌پذیری آنها مشخص گردد و بتوان مداخلات مؤثری را طراحی کرد.

- با توجه به شرایط حاکم از نظر آلودگی تسلیحاتی، آنها کجا زندگی/کار/رفت و آمد می‌کنند؟
- آیا این الگو اکنون به دلیل درگیری/دیگر شرایط خشونت‌آمیز/شرایط جدید تغییر می‌کند؟
- احتمال روبرویی آنها با چه نوع مخاطره‌ای بیشتر است؟
- آنها تا چه اندازه در مورد خطر آگاهی دارند؟
- درک آنان از خطر ناشی از تسلیحات متعارف و مخاطرات ش.م.ر.ه در مقایسه با دیگر مخاطرات موجود در کشور چگونه است؟
- آیا می‌دانند که در محیطی پرخطر چگونه باید رفتار کنند؟
- آیا می‌دانند چه اقداماتی را باید انجام دهند تا احتمال روبرویی با مخاطرات ناشی از تسلیحات متعارف یا ش.م.ر.ه را کاهش دهند؟ آیا هیچ‌کدام از این اقدامات را انجام داده‌اند؟
- آیا می‌دانند چه اقداماتی را باید انجام دهند تا از شدت مخاطرات ناشی از تسلیحات یا ش.م.ر.ه کاسته شود؟ آیا می‌توانند اینکار را به تنهایی انجام دهند، یا به کمک احتیاج دارند؟
- آیا دسترسی آنها به مدارس، مراکز درمانی، آب، سوخت، کارهای درآمدزا (یا دیگر خدمات و زیرساخت‌های ضروری) به دلیل وجود چنین مخاطراتی محدود شده است؟
- آیا می‌دانند اگر به کمک یا اطلاعات برای آمادگی برای یک سانحه نیاز داشته باشند با چه کسی می‌توانند تماس بگیرند؟
- آیا می‌دانند اگر به کمک یا اطلاعات برای از سر گذراندن یک سانحه نیاز داشته باشند با چه کسی می‌توانند تماس بگیرند؟

پرسش‌نامه‌هایی با جزئیات بیشتر در مورد آنچه که باید در بازنده‌های انجام شده برای نیازسنجی از مردم پرسید در «راهنمای آلودگی تسلیحاتی کمیته بین‌المللی صلیب سرخ» موجود است.^{۴۸}

در زمان اقدام یا کمک‌رسانی نه فقط باید گروه هدف و نیازهای آن را مد نظر قرار داد، بلکه باید به آن گروه در پاسخگویی مسئولیت هم داد. گفتگو با اعضای جوامع محلی که تحت تأثیر آلودگی تسلیحاتی هستند در اسرع وقت و در مرحله ارزیابی، امری حیاتی برای تضمین آن است که کمک‌رسانی به شکلی مناسب و بر اساس آن چیزی انجام شود که جوامع محلی به آن نیاز دارند. تمامی پرسنل نهضت باید با گروه تحت تأثیر همکاری نزدیک داشته و نظام‌های ارزشی بومی، نظام اطلاعاتی محلی (مراجعه شود به ۲/۵/۷) و آسیب‌پذیری‌های خاص آن گروه و درکی که از نیازهایش وجود دارد را در نظر بگیرند.

در هرگونه اقدام همچنین باید ظرفیت افراد و جوامع محلی برای حفاظت از خود در نظر گرفته شود و از چنین ظرفیتی حمایت گردد، البته به شکلی که منجر به تضعیف سازوکارهای موجود نشود. این اقدامات باید منجر به ظرفیت‌سازی در افراد و جوامع محلی شده، بر دانش آنها بیافزاید و ابزار لازم برای پیشگیری و پرهیز از خطرات را در اختیارشان قرار دهد.^{۴۹}

مفهوم تعامل با جوامع محلی، که در آن مردم و جوامع محلی تحت تأثیر در مرکز فعالیت‌ها قرار می‌گیرند، محدود به فعالیت‌های مرتبط با آلودگی تسلیحاتی نیست ولی مبنایی‌ست برای تعامل بشردوستانه نهضت و در چندین

^{۴۷} مدیریت خطرات و امنیت عملیاتی هشتمین و آخرین بخش از چارچوب دسترسی ایمن‌تر برای تمامی جمعیت‌های ملی است. این بخش شامل ارزیابی شرایط عملیاتی، شناسایی و تحلیل خطراتی که متوجه پرسنل، دارایی‌ها و عملیات، و پیاده‌سازی راهبردها و اقدامات تسکینی به منظور کاهش احتمال و اثر رخدادها نامطلوب.

^{۴۸} مراجعه شود به کتاب ۲، فصل ۳ «تعیین آسیب‌پذیری» در راهنمای آلودگی تسلیحاتی (پانویس ۲۳ بالا را ببینید).

^{۴۹} کمیته بین‌المللی صلیب سرخ، «خط مشی حمایتی کمیته بین‌المللی صلیب سرخ»، مجله بین‌المللی صلیب سرخ، شماره ۸۷۱، سپتامبر ۲۰۰۸، صفحات ۷۷۵-۷۵۱.

سند خطمشی و سند چارچوبی به آن اشاره شده است.^{۵۰} میزان تعامل با جامعه محلی باید در صورت امکان افزایش یابد.

هر جا ممکن باشد، پرسش‌های مربوط به آسیب‌پذیری در قبال آلودگی تسلیحاتی باید در دیگر ارزیابی‌های اضطراری و یا ارزیابی‌های آسیب‌پذیری و ظرفیت که توسط نهضت یا دیگر شرکای کاری انجام می‌شوند نیز گنجانده شوند.

۲/۴/۴- ارزیابی هر دوی میزان آگاهی از خطرات و رفتارهای موجود

به منظور مؤثر بودن مداخلات آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر، کسانی که مداخلات را طراحی می‌کنند باید از رفتارهای موجود در پرسنل نهضت و جمعیت غیرنظامی و میزان دانش آنها از خطرات آگاهی داشته باشند. معمولاً به این درک دانش، بینش و روش (KAP) می‌گویند. تحقیق KAP برای گردآوری این اطلاعات و ایجاد مبانی لازم برای پیش و سنجش مفید است.

به منظور حصول اطمینان از اینکه مداخلات اثر مورد نظر را داشته باشند، میزان دانش و رفتار نسبت به آلودگی تسلیحاتی باید از قبل ارزیابی شود. تحقیقات رسمی KAP از جمعیت غیرنظامی معمولاً در شرایط اضطراری ممکن نیست. در چنین مواردی، پرسش‌های بالا باید برای کسب درکی کلی از دانش و رفتار مردم کافی باشند. می‌توان این اطلاعات را یا به شکل مستقیم و یا از طریق همکاران در طول بازدیدهای میدانی آنان کسب کرد.

در شرایطی که نمی‌شود به اطلاعات مربوط به KAP دسترسی سریع داشت - مثلاً به دلیل محدودیت در دسترسی - مداخلات آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر باید بر مبنای بهترین روش طراحی شوند. البته به محض آنکه اطلاعات جمعیت محلی در دسترس قرار گرفت می‌توان مداخلات را بازبینی و اصلاح کرد. هرگز نباید مداخلات آگاهی رسانی و رفتار ایمن‌تر را به دلیل انتظار برای نتایج تحقیق به تأخیر انداخت، چرا که حتی اقدامات ایمنی عمومی هم می‌توانند در روزهای اول یک درگیری یا شرایط خشونت‌آمیز جان‌های زیادی را نجات دهند. پیام‌های ایمنی عمومی در بخش ۳/۲/۲ ارائه شده‌اند.

۲/۴/۵- درک موانع موجود برای اتخاذ رفتار ایمن‌تر

مردمی که در معرض خطر آلودگی تسلیحاتی قرار دارند را می‌توان به طور کلی به دسته‌های زیر طبقه‌بندی کرد:

- «ناآگاهان» (کسانی که خطر را نمی‌شناسند)
- «بی‌اطلاعان» (کسانی که خطر را می‌شناسند ولی نمی‌دانند باید چه رفتار ایمن‌تر را پیش گیرند)
- «گمراهان» (کسانی که اطلاعات غلط در مورد خطر و رفتار ایمن‌تر دریافت کرده‌اند)
- «بی‌خیالان» (کسانی که از رفتار ایمن‌تر اطلاع دارند ولی آن را پیش نمی‌گیرند)
- «مجبوران» (کسانی که برای ادامه زندگی گزینه دیگری به جز اتخاذ رفتار ناایمن ندارند)

در نتیجه انتشار اطلاعات مرتبط با آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر ضروری است، ولی در عمل همیشه هم برای وادار کردن مردم به پیش گرفتن رفتار ایمن‌تر کافی نیست. خیلی از موانع منفرد، اجتماعی یا محیطی وجود دارند که مانع تبدیل آگاهی و دانش به عمل می‌شوند. بحث بر سر موانع تغییر رفتار و راه‌های ممکن برای غلبه بر آنها مهم است. این کار می‌تواند در طول گفتگو در مرحله ارزیابی، از طریق ارتباط دوسویه در فاز اجرایی و در زمان پیش و بازبینی محقق گردد.

در مواردی که رفتار ایمن‌تر شناخته شده می‌باشد ولی رفتار پرخطر هنوز موجود است، شاید مفید باشد که یک تحلیل دقیق‌تر از موانع موجود بر سر راه تغییر رفتار انجام شود. هدف از انجام چنین تحلیل‌هایی، شناسایی موانع خاصی است که بر سر راه یک گروه هدف برای تغییر رفتارشان قرار دارند تا مداخلات آگاهی از خطرات و تغییر رفتار مؤثرتری طراحی شوند. این تحلیل‌ها ممکن است نشان‌دهنده تغییراتی باشند که باید در پیام‌ها و یا مجاری ارتباطی ایجاد شود، یا نشانگر دیگر فعالیت‌هایی باشند که می‌توانند معیشت مردم را بهبود بخشیده و در نتیجه نیاز به اتخاذ رفتار ناایمن را کاهش دهند. مهم است که پیش‌فرضی در مورد دلیل اینکه مردم رفتار خود را تغییر نمی‌دهند در نظر گرفته نشود، بلکه از طریق گفتگو با کارکنان کمیته بین‌المللی صلیب سرخ و شرکای نهضتی و

۵۰ مراجعه شود به الف کورتونیو و م پالاک، «حمایت جامعه مدار: رویکرد کمیته بین‌المللی صلیب سرخ»، مجله مهاجرت اجباری، ۵۳، اکتبر ۲۰۱۶: <https://www.fmreview.org/community-protection/cotroneo-pawlak>; و کمیته بین‌المللی صلیب سرخ و فدراسیون بین‌المللی، راهنمای صلیب سرخ و هلال احمر برای تعامل با جامعه محلی و مسئولیت‌پذیری نسبت به آن (CEA): ارتقای ارتباطات، تعامل و مسئولیت‌پذیری در تمام کارهایمان، کمیته و فدراسیون، ژنو، ۲۰۱۶.

تعامل مؤثر با اعضای جامعه محلی، یک ارزیابی مناسب باید انجام شود. در پیوست ج نمایی کلی از موانع اصلی برای تغییر رفتار و چگونگی تحلیل آنها، همراه با راهبردهایی برای غلبه بر چنین موانعی ارائه شده است.

۲/۴/۶- درک مجاری ارتباطی و نظام اطلاعاتی

پیش از طراحی مداخلات آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر لازم است که چگونگی دسترسی به اطلاعات، و استفاده و اشتراک آن هم بررسی شود تا درک شود که چه مجاری ارتباطی قابل اعتمادی در هر منطقه در دسترس هستند و گروه‌های هدف چگونه با هم ارتباط برقرار کرده و از هم می‌آموزند. داشتن درکی اولیه از «نظام اطلاعاتی»^{۵۱} و مجاری ارتباطی که به کار می‌روند متضمن آن است که اقدامات به شکلی مناسب و با استفاده از بهترین مجاری ارتباطی موجود طراحی شوند. جمعیت ملی می‌تواند درک خوبی از مجاری ارتباطی مورد توجه گروه‌های هدف داشته باشد، گرچه در صورتی که در زمان درگیری و دیگر شرایط خشونت‌آمیز در روش‌های ارتباطی جمعیت هدف تغییراتی رخ دهد، شاید لازم باشد که در این مجاری ارتباطی هم تغییراتی داد. جزئیات بیشتر در مورد نظام اطلاعاتی در گزارش «چرا اطلاعات مهم است: بنیانی برای تاب‌آوری» آمده است.^{۵۲} تحلیل‌های رسانه‌ای موجود مانند پرسشنامه امنیت اقتصادی کمیته بین‌المللی صلیب سرخ در رابطه با دسترسی به اطلاعات و مجاری ارتباطی و هرگونه اطلاعاتی که در دسترس عموم است^{۵۳} می‌تواند نمای کلی مفیدی را از کاربرد اینترنت و رسانه‌های اصلی در هر کشور در اختیار قرار دهند.

۲/۵- ارزیابی نقش و ظرفیت نهضت بین‌المللی و دیگر کنشگران

قبل از برنامه‌ریزی برای اقدامات آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر و یا کاهش خطرات، لازم است که بفهمیم چه اطلاعاتی از قبل گردآوری شده است، چه فعالیت‌هایی قبلاً انجام شده‌اند و برای چه کاری برنامه‌ریزی شده است تا مشخص شود که کمبود در کجاست تا کمیته بین‌المللی صلیب سرخ و با جمعیت ملی ارزش افزوده‌ای داشته باشند.

پیش از ارزیابی نقش و ظرفیت دیگر کنشگران غیرنهضتی، ضروری است که ظرفیت موجود در کمیته بین‌المللی صلیب سرخ و جمعیت ملی را ارزیابی کرده و بدانیم کدام فعالیت‌های دیگر نهضت در حال اجرا یا برنامه‌ریزی هستند. با دانستن اینکه چه کاری انجام شده و یا در حال برنامه‌ریزی شدن است، کسانی که مسئول برنامه‌ریزی برای مداخلات آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر هستند می‌توانند اطمینان حاصل کنند که فعالیت‌های آنان کاملاً در راستای فعالیت‌های کلان نهضت هستند. این کار با گنجاندن موضوع آلودگی تسلیحاتی در رویه‌های ارزیابی موجود و تضمین توجه و رسیدگی به آلودگی تسلیحاتی در چارچوب دسترسی ایمن‌تر و ارزیابی خطرات و نیز در هرگونه ارزیابی اضطراری جاری یا در حال برنامه‌ریزی و یا ارزیابی‌های آسیب‌پذیری و ظرفیت محقق می‌شود. این تحلیل مشترک به عنوان بخشی از رویکردی تراگشتی ضروری است تا بتوان برنامه‌ای مؤثر و موفق طراحی کرد. مداخلات می‌توانند به طور مشخص به منظور کاهش خطر آلودگی تسلیحاتی و تسهیل رفتار ایمن‌تر طراحی شوند، و یا می‌توانند تغییر پیدا کرده و گسترش یابند (از لحاظ جمعیت هدف و یا منطقه جغرافیایی) تا مردم و جوامع محلی بیشتری را که تحت تأثیر آلودگی تسلیحاتی هستند پوشش دهند.

وقتی ظرفیت‌های نهضت ارزیابی شد، لازم است که ظرفیت‌های دیگر کنشگران هم ارزیابی شود. دست‌اندرکاران غیرنهضتی مرتبط شامل کنشگران محلی، ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی هستند. کنشگران محلی و ملی شامل مقامات محلی یا ملی مانند ادارات دولتی (بهداشت، آموزش و پرورش، غیره)، واحدهای خدمات اضطراری، سازمان‌های جامعه مدنی و جوامع محلی تحت تأثیر آلودگی تسلیحاتی هستند. کنشگران منطقه‌ای آن سازمان‌هایی هستند که در یک قاره یا گروه خاصی از کشورها در رابطه با طیفی از مسائل فعال هستند، مانند سازمان امنیت و همکاری اروپا (OSCE). کنشگران بین‌المللی آژانس‌های سازمان ملل و سمن‌های بین‌المللی

۵۱ نظام‌های اطلاعاتی (information ecosystems) نظام‌های پیچیده‌ای هستند که شامل زیرساخت، ابزار، رسانه، تولیدکنندگان، مصرف‌کنندگان، متصدیان و مبادله‌کنندگان اطلاعات می‌باشد. آنها ساختارهای پیچیده از روابط پویای اجتماعی هستند که از طریق آنها اطلاعات جریان یافته و تغییر می‌کند. اطلاعات در نظام‌های اطلاعاتی به عنوان منبع اصلی در نظر گرفته می‌شود، مانند انرژی، که فقدان آن همه چیز را مشکل‌تر می‌نماید.

۵۲ ت سوسمان-پنا، چرا اطلاعات مهم است: بنیانی برای تاب‌آوری، مصاحبه-ها، مه ۲۰۱۵: <http://www.cdacnetwork.org/>

۰۰۲۶۷۰۲۰۱۵۰۳۰۴۱۳۲۵۴۷/tools-and-resources/i

۵۳ مثلاً مراجعه شود به: <https://medialandscapes.org>

هستند. جزئیات بیشتر در مورد تمامی کنشگرانی که با مین و بقایای قابل انفجار سروکار دارند در فصل کنشگران مین در راهنمای آلودگی تسلیحاتی کمیته بین‌المللی صلیب سرخ آمده است.^{۵۴} در رابطه با سلاح‌های کوچک و تسلیحات سبک، مخاطرات ناشی از بمباران و ش.م.ر.ه، کنشگران دیگری هم وجود دارند.

در خیلی از موارد کمیته بین‌المللی صلیب سرخ و جمعیت ملی پیش از آنکه سازوکارهای هماهنگی ایجاد شوند، یکی از اولین کنشگران حاضر در صحنه هستند. در چنین مواردی لازم است که بفهمیم کدام کنشگر ملی، منطقه‌ای یا بین‌المللی دیگری در حال اجرا یا برنامه‌ریزی برای فعالیت‌های کاهش خطر هستند و در چه زمانی، و بر این اساس با آنها گفتگو شود تا اطمینان حاصل گردد که دوباره کاری نشود، که اطلاعات متناقض پخش نشود و نیز اولویت فعالیت‌ها بر اساس نیازها باشد.

ارزیابی نقش دیگر کنشگران همچنین می‌تواند از طریق مکانیزم‌های هماهنگی رسمی، البته اگر ایجاد شده باشد (مثلاً توسط دولت و یا سازمان ملل) انجام گیرد. این می‌تواند یک مرکز هماهنگی بشردوستانه و یا مرکز هماهنگی مین‌زدایی باشد که هر دو محل مناسبی برای جمع شدن و تبادل اطلاعات و هماهنگی هستند. اگر یک مرکز هماهنگی مین‌زدایی وجود داشته باشد، احتمالاً استانداردهای ملی مقابله با مین هم وجود دارند، و فعالیت‌های مرتبط با آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر باید با آنها همخوان باشند.^{۵۵}

جزئیات بیشتر در مورد ابزار مدیریت هماهنگی مین‌زدایی، سازوکارهای هماهنگی و ساختارهای هماهنگی در راهنمای آلودگی تسلیحاتی کمیته بین‌المللی صلیب سرخ آمده است.^{۵۶}

۲/۶- تحلیل و سنجش خطرات

از طریق تحلیل و سنجش داده‌های گردآوری شده، گروه‌های هدف مختلف را می‌توان در یک ماتریس خطر جای داد تا بتوان فعالیت‌های آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر و دیگر فعالیت‌های مرتبط با کاهش خطرات را هر جا ممکن باشد اولویت‌بندی کرد. در رویه ارزیابی خطرات از روشی آگاهانه ولی ذهنی برای ارزش‌گذاری احتمال و اثر سوانح استفاده شده است. این کار بهتر است با همکاری دیگر همکاران و دست‌اندرکاران انجام شود تا اطمینان حاصل شود که کلیه عوامل شناخته شده در نظر گرفته شده‌اند و در نتیجه ارزیابی بر مبنای شواهد موجود و تا جای ممکن دقیق باشد. جزئیات بیشتر در مورد رویه ارزیابی خطرات در پیوست الف آمده است.

۲/۶/۱- تحلیل شدت احتمالی اثرات

پس از آنکه مخاطرات شناسایی و نقشه آنها تعیین شد، شدت احتمالی اثرات آنها هم باید بر اساس معیاری از پیش تعیین شده از قابل‌اغماض تا فاجعه‌بار امتیازدهی شود، همانطور که در مثال ماتریس خطر در شکل ۳ بالا و مثال‌های دیگر در پیوست الف آمده است. این نوع ماتریس برای ارزیابی اثر احتمالی آلودگی تسلیحاتی بر روی کارکنان و داوطلبان، استمرار عملیاتی و جمعیت غیرنظامی به کار می‌رود. توصیه می‌شود این کار در همکاری با یک متخصص تسلیحات متعارف و ش.م.ر.ه انجام شود که از طرف مقامات یا کمیته بین‌المللی صلیب سرخ باشد تا در صورت امکان و درخواست از یک هیئت یا جمعیت ملی پشتیبانی نماید.

۲/۶/۲- تحلیل احتمال بروز خطر

وقتی مخاطرات شناسایی و شدت احتمالی آنها تخمین زده شد، احتمال یک سانحه باید ارزیابی شود.

این کار به موارد زیر بستگی دارد:

۱. در معرض مخاطره قرار گرفتن
۲. رخ دادن یک رویداد مخاطره‌آمیز
۳. راه‌های موجود برای پرهیز از آسیب و یا محدود کردن آن.

۵۴ مراجعه شود به کتاب ۱ («محیط آلودگی تسلیحاتی») در راهنمای آلودگی تسلیحاتی (مراجعه شود به پانویس ۲۳ بالا).
 ۵۵ توجه داشته باشید که این راهنماها براساس استانداردهای بین‌المللی برای مقابله با مین نوشته شده‌اند (IMAS). اگر استانداردهای ملی بر مبنای IMAS هم در کشور موجود باشند آنگاه باید از آنها هم تبعیت کرد.
 ۵۶ کتاب ۱ («محیط آلودگی تسلیحاتی») در راهنمای آلودگی تسلیحاتی ببینید (پانویس ۲۳ بالا را ببینید).

این اطلاعات باید در مرحله ارزیابی که در این فصل توصیف شد کسب شود. این کار بر مبنای درک موجود از تواتر سوانح، سطح موجود از آگاهی نسبت به خطرات، و نگرش و رفتار موجود در شرایط مخاطره‌آمیز انجام می‌شود. تمامی این اطلاعات که در زمان ارزیابی گردآوری می‌شود و نشانگر آسیب‌پذیری‌های کارکنان، عملیات و جمعیت غیرنظامی‌ست، در زمان ارزیابی احتمال هر سانحه در نظر گرفته خواهد شد.

احتمال یک رویداد (یا سانحه) را می‌توان با استفاده از معیاری از «احتمال خیلی کم» تا «خیلی محتمل» هم، همانطور که در سه ماتریس خطرات (برای کارکنان، عملیات و جمعیت) در پیوست الف آمده است، امتیازدهی کرد. توصیه می‌شود برای این کار با دیگر همکاران و دست‌اندرکارانی که در روند ارزیابی مشارکت داشته‌اند، همکاری نمایید.

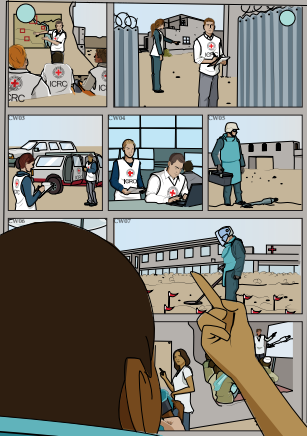
۲/۶/۳- تأیید رده‌بندی خطر

در دو گام پیشین، احتمال و شدت خطر ارزیابی و در یک ماتریس خطرات گنجانده می‌شوند که در آن اثر احتمالی آنها بین بزرگ، متوسط و کوچک طبقه‌بندی می‌گردد. خطرات باید به طور جداگانه برای کارکنان، عملیات و غیرنظامیان ارزیابی شوند.

توصیه می‌شود تا در مورد تمام اطلاعاتی که در طول ارزیابی جمع‌آوری شده با همکاران خود یا دیگر دست‌اندرکاران که مطلع ولی بی‌طرف باشند صحبت کنید و در مورد طبقه‌بندی خطرات در ماتریس خطرات، اولویت مخاطبان هدف و فعالیت‌هایی که انجام‌شان اولویت دارد، با آنان به توافق برسید. این موضوع به خصوص شامل تعدادی از دیگر دپارتمان‌ها و یا سازمان‌ها می‌شود، چرا که آورده آنها هم برای اجرای یک واکنش یکپارچه و هماهنگ لازم است.

مرحله بعدی، برنامه‌ریزی برای فعالیت‌های کاهش خطرات است. از این رو تمرکز فصل‌های ۳ و ۴ بر روی طراحی و اجرای مداخلات آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر می‌باشد.

غیر قابل فروش

فائل فریشن

افزایش آگاهی از خطرات و ترویج رفتار ایمن تر

پژوهش
فروتن

هدف از تمامی مداخلات آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر، کاهش احتمال خطر ناشی از آلودگی تسلیحاتی و شدت اثر پیامدهای آن خطر است. در این فصل بر روی مداخلات مبتنی بر روش‌های ارتباطی تمرکز شده که هدف از آنها کاهش این خطر به کمک آگاهی‌رسانی از خطرات و ترویج رفتار ایمن‌تر است.

۳/۱- برنامه‌ریزی برای مداخله

مدیریت مداخلات آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر، شامل امکان تجزیه و تحلیل، برنامه‌ریزی، پیاده‌سازی و پایش/کنترل روند کار است. وقتی داده‌ها گردآوری و ارزیابی انجام شد، گروه‌های هدف تعیین و برنامه‌ریزی آغاز می‌گردد. مداخلات آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر باید بر اساس رویه‌های موجود برنامه‌ریزی شوند، که می‌تواند بسته به سازمان متفاوت باشد.

۳/۱/۱- تعیین نتایج و شاخص‌ها

یک ابزار برنامه‌ریزی مفید برای اجرای طرح‌های تغییر رفتار «تئوری تغییر» است.^{۵۷} برای شروع فاز برنامه‌ریزی، تدوین یک تئوری تغییر در همراهی با دیگر دست‌اندرکاران می‌تواند مفید باشد. هدف از این کار، تعیین نتایج مورد انتظار و فعالیت‌های لازم برای ایجاد تغییر در رفتار مردم و افزایش تاب‌آوری نسبت به آلودگی تسلیحاتی در میان آنان است. مثالی از یک تئوری تغییر برای مداخلات آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر در پیوست چ آمده است.

در تمامی روندهای برنامه‌ریزی، باید شاخص‌های لازم برای ارزیابی میزان موفقیت مداخله در طول پایش آن مشخص شوند. شاخص‌ها باید برای اثر کلی و یا اهداف عمومی مداخله (یعنی کاهش تعداد تلفات) و نیز نتایج و یا اهداف خاص تعریف شوند (مثلاً درصد پرسنل و یا غیرنظامیانی که دانش آنها از رفتار ایمن‌تر افزایش یافته، و یا میزان رفتار ایمن مردم یا افزایش تاب‌آوری در آنان). شاخص‌های برون‌داد، مانند تعداد جلسات برگزار و یا تعداد جزوه‌های توزیع شده، نیز باید برای اهداف مدیریت پروژه طراحی شوند اما نمی‌شود برای اثبات موفقیت‌آمیز بودن مداخله فقط به آنها بسنده کرد.

شاخص‌های پایش افزایش تاب‌آوری باید در مرحله برنامه‌ریزی تعیین شوند، و داده‌های گردآوری شده در مورد دانش، بینش و روش (KAP) در طول فاز ارزیابی باید به عنوان مبنایی برای اندازه‌گیری میزان اثربخشی مداخلات آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر به کار روند. مثال‌هایی از شاخص‌های اثر، نتیجه و برون‌داد برای اندازه‌گیری میزان موفقیت یک مداخله در پیوست چ آمده است.

۳/۲- پیام‌های آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر

۳/۲/۱- تدوین پیام‌ها

پس از فاز تحلیل و برنامه‌ریزی، پیام‌های آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر را باید تدوین کرد. نوع پیام‌هایی که باید به کار رود بستگی دارد به مخاطبان مشخص شده، آنچه که آنها می‌دانند یا باور دارند، رفتار ایمن‌تری که باید ترویج شود و عواملی که می‌توانند مخاطبان هدف را متقاعد کنند تا رفتار مورد نظر را دنبال کنند. این پیام‌ها باید از نظر فرهنگی، زبانی و اجتماعی مناسب باشند (در راستای رویکرد مسئولیت‌پذیری نسبت به مردم تحت تأثیر - AAP)^{۵۸} و هرکجا لازم باشد پیام‌های کلیدی رسمی هم در آنها لحاظ شوند.

پیام‌ها همواره باید مثبت بوده و رفتار مثبتی را تقویت و تأیید کنند، چرا که مردم نیاز دارند احساس کنند که می‌توانند کاری انجام دهند و با این کار وضع زندگی خود، خانواده و جامعه خود را بهبود بخشند. این پیام‌ها نباید لزوماً کوتاه باشند، ولی باید روشن بوده، اقدامات خاصی را که باید انجام داد در خود داشته باشند و همیشه

^{۵۷} برای اطلاعات بیشتر در مورد تئوری تغییر، مراجعه شود به www.theoryofchange.org

^{۵۸} کمیته بین‌المللی صلیب سرخ، پاسخگویی به مردم تحت تأثیر: چارچوب سازمانی، کمیته بین‌المللی صلیب سرخ، ژنو، ۲۰۱۹.

بگویند که اطلاعات بیشتر و کمک را از کجا باید پیدا کرد.^{۵۹}

۳/۲/۲- محتوای پیامها

پیامها و نحوه ارائه آنها وقتی که هدفشان کارکنان نهضت باشد با وقتی که هدفشان عموم مردم است، فرق دارند. همچنین این پیامها همیشه باید بر اساس دانش، نگرش و رفتار گروه هدف طراحی شوند. به عبارت دیگر، همیشه مقداری محتوای ثابت برای درج در هرگونه پیام آگاهی از خطرات و رفتار ایمن تر وجود دارد که به کار تمامی مخاطبان در تمامی موارد آلودگی تسلیحاتی می آید. این محتوای ثابت شامل موارد زیر است (ولی البته محدود به آن نیست):

- دانستن مخاطرات احتمالی و اثر آنها
- نشانه‌های مخاطره یک سلاح متعارف و یا ش.م.ه.ر.
- رفتاری که باید برای کاهش احتمال یک سانحه و یا شدت اثر یک مخاطره دنبال شود
- یافتن راه‌حل‌های دیگر برای کاهش خطر (چگونگی خودیاری)
- از کجا می‌توان اطلاعات یا کمک برای آمادگی بیشتر کسب کرد
- در زمان رویارویی با یک مخاطره باید چه کرد (با مجموعه‌ای از سناریوها)
- در زمان برخورد با یک مخاطره باید به چه کسی گزارش داد.

پیامها باید با شرایط و محیط موجود و نیز گروه‌های هدفی که با بیشترین خطر مواجه هستند، همخوان باشند. تمرکز آنها هم باید بر روی ترویج رفتار ایمنی باشد که برای هر شرایط خاصی مناسب است، و باید در راستای دانش فعلی مردم باشد. اثر آلودگی تسلیحاتی در دو محیط زندگی اصلی - شهری و روستایی - متفاوتند، و رفتاری هم که باید دنبال شود به همین شکل تفاوت می‌کند.

گروه‌های هدف را می‌توان به شکل زیر تقسیم کرد:

- منطقه جغرافیایی
- سن و جنسیت
- نژاد، دین و گروه زبانی
- حرفه/منبع درآمد
- دیگر گروه‌بندی‌های اجتماعی-اقتصادی، مانند والدین
- نیازهای خاص (مثلاً معلولان).

درک و در نظر گرفتن آنچه گروه‌های هدف می‌دانند و یا باور دارند هم از اهمیت زیادی برخوردار است. اگر یک پیام آگاهی از خطرات و رفتار ایمن تر با آنچه که آنان فکر می‌کنند یا باور دارند در تناقض باشد، در صورتی که کاملاً توجیه نشود جدی گرفته نخواهد شد.

وقتی گروه‌های هدف شناسایی شدند، پیامها باید نیازهای خاص هر گروه را نشانه بگیرند. پیامها نباید رئیس‌مآبانه و با فرض ناآگاهی افراد تدوین شوند، و نباید بدون دادن یک راه جایگزین مردم را از انجام کاری نهی کنند. رفتاری که در پیام ترویج می‌شود باید امکان پذیر باشد. ترویج رفتاری که از لحاظ اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و یا مذهبی نامناسب است هیچ فایده‌ای ندارد.

پیامهای مخصوص کودکان باید تا حد امکان روشن و ساده باشند، و در آنها زبان و تصاویری که برای آنها قابل درک باشد به کار رود. جزئیات فنی سلاحها هرگز نباید برای کودکان و نوجوانان عنوان شود، چرا که ممکن است به جای بازداشتن آنها علاقه‌شان را تحریک کند. لازم است بین خردسالان، کودکان پیش‌دبستانی، کودکان دبستانی، کودکان بزرگتر و نوجوانان تمایز قائل شویم، و پیامها و مجاری ارتباطی را بر این اساس انتخاب نماییم. در برخی موارد خوب است تا از خود کودکان برای بیان پیامهای خطرات به دیگر کودکان استفاده شود، البته با استفاده از یک رویکرد شناخته شده برای آموزش هم‌تایان.^{۶۰}

ارکان نهضت ممکن است در چندین سناریو در رسیدگی به موضوع آلودگی تسلیحاتی مشارکت کنند: در مخاصمات مسلحانه، دیگر وضعیت‌های خشونت‌آمیز، مناطقی که آستان درگیری هستند، شرایط پس از درگیری، و وضعیت صلح در جایی که مخاطرات ش.م.ر.ه موجود هستند. در بخش‌های بعد، پیامهای آگاهی از خطرات

^{۵۹} به پانویس ۱۶ بالا مراجعه شود.

^{۶۰} برای نمونه مراجعه شود به، اعتماد کودک به کودک، کتابچه فعالیت‌های آموزش خطرات مین توسط کودکان برای کودکان، لندن، ۲۰۱۴: Child_to_Child-Mine_Risk_Education.pdf/۱۰/۲۰۱۴/http://www.childtochild.org.uk/wp-content/uploads

و رفتار ایمن‌تر برای هر یک از این سناریوها عنوان می‌شوند، گرچه این پیام‌ها باید با هر وضعیت خاصی منطبق شوند.

تمامی پیام‌ها باید بر اساس اطلاعات کسب شده در طول فاز ارزیابی که در فصل ۲ توصیف شد، با شرایط موجود انطباق داده شوند (از جمله با مخاطرات موجود، محیط و مخاطب هدف). همچنین باید در پیام‌ها به اصول بنیادین نهضت صلیب سرخ و هلال احمر (انسانیت، بی‌غرضی، بی‌طرفی، استقلال، خدمات داوطلبانه، یگانگی و جهانشمولی) احترام گذارده شود.

۳/۲/۲/۱- پیام‌ها در زمان مخاصمات مسلحانه

در شرایط درگیری مسلحانه، بزرگترین خطر برای پرسنل نهضت بین‌المللی و غیرنظامیان، گرفتاری ناخواسته در خطوط آتش و بمباران است. مین و بقایای قابل انفجار جنگی هم خطرناکند، مانند مخاطرات ناشی از ش.م.ره. چه به دلیل استفاده از تسلیحات غیرمتعارف در زمان درگیری و یا به دلیل آزاد شدن تصادفی عامل‌های ش.م.ره. از تأسیساتی که چنین موادی در آنها وجود دارد. آگاهی از مخاطرات احتمالی یعنی دانستن نشانه‌های آلودگی تسلیحاتی در زمان درگیری. چنین نشانه‌هایی شامل خالی شدن خیابان از مردم (چون می‌دانند قرار است خبری شود)؛ صدای شلیک و بمباران؛ آذیرهای خطر؛ رایحه مخصوص؛ و ابر دود است.

آمادگی یعنی اینکه از تمامی محل‌های ذخیره مهمات و عوامل ش.م.ره. در منطقه و نیز تمامی مناطق امن و یا طرح‌های تخلیه ساکنان که ممکن است برای مواقع اضطراری تدوین شده باشند، آگاهی داشته باشیم. همچنین یعنی یافتن راه‌حلی برای کاهش خطرات، که می‌تواند شامل ایجاد مناطق امن در ساختمان‌ها (در خانه، محل کار، مدرسه و غیره) و تعیین مناطق امن برای پناه جستن قبل از رفتن به هر جای دیگر باشد. کمیته بین‌المللی صلیب سرخ یک راهنمای فنی برای ارتقای امنیت فیزیکی ساختمان‌های خود در عملیات میدانی در اختیار دارد.^{۶۱}

پیام‌ها باید شامل اطلاعات مشخصی در رابطه با کارهای لازم در زمان بمباران یا گلوله‌باران باشند. پیام‌های خاص در زمان رویارویی با مخاطرات شامل موارد زیر هستند:

- وقتی صدای درگیری، گلوله‌باران یا بمباران به گوش می‌رسد، فوراً دست به عمل شده و پناه بگیرید.
- اگر در بیرون از ساختمان هستید در نزدیکترین ساختمان پناه بگیرید.
- اگر در بیرون هستید و هیچ پناهی وجود ندارد، بدن را در وضعیت ایمن قرار دهید، که بستگی دارد به نوع مخاطره‌ای که با آن روبرو هستید:

- اگر در معرض تبادل آتش بین سلاح‌های سبک هستید، باید فوراً خود را روی زمین انداخته و تا جایی که می‌شود به زمین بچسبید، در حالیکه سعی می‌کنید منبع و جهت تیراندازی را پیدا کنید تا جای امنی را در نزدیکی خود مشخص نمایید. اگر مقدور بود به سمت منطقه ایمن بروید، در حالیکه بدن خود را در پائین‌ترین سطح ممکن نگاه داشته‌اید.

- اگر در معرض خطر بمباران یا سلاح‌های سنگین هستید، بیشترین خطر از ناحیه قطعات ناشی از انفجار است (ترکش و دیگر ضایعات) بنابراین باید از اندام‌های حیاتی خود محافظت کنید. بهترین وضعیت این است که به پشت بخوابید (تا اندام‌های خود را از سمت پشت حفاظت کنید) و دهان خود را باز نموده نفس خود را به بیرون بدهید تا مانع فشار داخلی بیش از حد شوید که می‌تواند به ریه‌های شما آسیب وارد کند (عکس پائین). اگر نمی‌توانید چنین وضعیتی را به خود بگیرید، روی زمین بخوابید (مانند وقتی که در زمان گرفتاری در تبادله آتش هستید)، ولی در نظر داشته باشید که در این حالت اندام‌های داخلی شما به خوبی محافظت نمی‌شوند.^{۶۲}

- اگر داخل ساختمان هستید، در صورت موجود بودن به سمت پناهگاه، منطقه امن و یا زیرزمین بروید و اگر نه در یک نقطه امن در طبقه همکف بین دو دیوار محکم و یا زیر راه‌پله بتونی پناه بگیرید.
- از پنجره و شیشه و آئینه فاصله بگیرید.
- قبل از ترک پناهگاه مطمئن شوید که گلوله‌باران و نبرد پایان یافته باشد تا بتوانید اطلاعات لازم را در مورد شرایط موجود کسب کنید.
- پیام‌های مربوط به مخاطرات ش.م.ر.ه در زمان درگیری مانند دیگر شرایط است (مراجعه شود به بخش ۳/۲/۲/۵).

۳/۲/۲/۲- پیام‌ها در زمان خشونت مسلحانه و دیگر وضعیت‌های خشونت‌آمیز در شهرها

- در دیگر وضعیت‌های خشونت‌آمیز، مانند خشونت مسلحانه شهری، بزرگترین مخاطرات عبارتند از تبادله آتش و گلوله‌های سرگردان از سلاح‌های کوچک و سبک. باز هم پیام‌های اصلی عبارتند از:
- آگاهی از مخاطرات احتمالی یعنی دانستن نشانه‌های آلودگی تسلیحاتی در زمان خشونت و درگیری؛ این نشانه‌ها می‌تواند شامل ترک خیابان توسط مردم (چون می‌دانند قرار است خبری شود)؛ صدای گلوله‌باران و بمباران؛ آژیر خطر؛ رایحه مشکوک؛ و ابری از دود باشد.
- آمادگی داشتن یعنی آشنا بودن با مناطقی که خشونت‌ها احتمالاً در آنجا رخ می‌دهد و پرهیز از رفتن به آنجا. این امر همچنین یعنی عدم مداخله در هرگونه بحث و دور نگاه داشتن خود از دردرس.
- آمادگی داشتن شامل یافتن راه‌حلی برای کاهش خطر، مثلاً تعیین مناطق امن در ساختمان (خانه، محل کار، مدرسه و غیره) و شناسایی محل‌های ایمن برای پناه جستن قبل از رفتن به هر جای دیگر نیز هست. همچنین یعنی آشنا بودن با مناطق «ممنوعه» و «خارج از محدوده»، محل ذخیره مهمات و عوامل ش.م.ر.ه در منطقه و نیز مناطق امن و طرح‌های تخلیه ساکنان که ممکن است برای مواقع اضطراری تدوین شده باشند.
- لازم است بدانیم در زمان بروز خشونت در نزدیکی باید چه کرد. پیام اصلی جستن فوری پناه در نزدیک‌ترین ساختمان است و اگر در زمان تبادله آتش با سلاح کوچک پناهی نبود، فوراً باید خود را به شکم به زمین انداخت. با کسانی که سلاح در دست دارند همکاری کامل داشته باشید تا اطمینان حاصل شود که شما به هیچ طرفی تعلق ندارید.
- پیام‌های مربوط به مخاطرات ش.م.ر.ه در زمان خشونت مسلحانه و دیگر وضعیت‌های خشونت‌آمیز در شهرها مشابه دیگر شرایط و وضعیت‌هاست (مراجعه شود به بخش ۳/۲/۲/۵).

۳/۲/۳- پیام‌ها در وضعیت پس از درگیری

در شرایط پس از درگیری و وقتی که مخاصمات فروکش کرد، مین و بقایای قابل انفجار جنگی بیشترین خطر ناشی از آلودگی تسلیحاتی هستند.

پیام‌ها باید شامل موارد زیر باشند:

- مروری کلی بر مخاطرات ناشی از سلاح‌های متعارف (مثلاً مین/بقایای قابل انفجار جنگی و ذخایر مواد منفجره) و مخاطرات ش.م.ر.ه در شرایط پس از درگیری و اثر احتمالی آنها بر روی کارکنان نهضت، عملیات آن و جمعیت غیرنظامی.
- نشانه‌های آلودگی تسلیحاتی و چگونگی تشخیص مناطق خطرناک به منظور پرهیز از آنها (نشانه‌های هشدار رسمی و غیررسمی).
- پرسیدن از محلی‌ها در مورد مناطق امن و خطرناک، و یافتن نقشه-های موجود از مناطق آلوده شناسایی شده.
- دوری گزیدن از مناطقی که گیاهان در آنها بیش از حد رشد کرده‌اند، پایگاه‌ها و تجهیزات نظامی، سنگرها، مناطق جنگی سابق، خانه‌های متروک و یا جایی که حیوانات مرده در آن زیادند. احتمال اینکه بتوانید خود مین یا سیم‌تله را ببینید خیلی کم است، بنابراین لازم است که از شاخص‌های وجود مین/بقایای قابل انفجار استفاده کنید تا از ورود به مناطقی که احتمال دارد آلوده باشند بپرهیزید.
- روی مسیرهایی که قبلاً استفاده شده بمانید و هیچ شیء مشکوکی را لمس نکنید (نه برش دارید، نه با پا ضربه بزنید و نه چیزی را به سمت آن پرتاب کنید).
- بدانید که چطور و به کجا باید وجود مهمات و یا میدادین مین احتمالی را گزارش کرد (مثلاً کدام یک از مقامات).
- بدانید که اگر خود را در میان یک میدان مین یافتید و یا اگر کس دیگری روی مین رفت باید چه کرد (حرکت نکنید، فوراً درخواست کمک کنید و منتظر رسیدن کمک شوید).
- پیام‌های مربوط به مخاطرات ش.م.ر.ه در وضعیت پس از درگیری مشابه همان‌هایی است که در وضعیت‌های دیگر به کار می‌روند (مراجعه شود به بخش ۳/۲/۵).

۳/۲/۴- پیام‌ها در جاهایی که مستعد درگیری هستند

در مناطقی که مستعد درگیری هستند، پیام مورد نیاز معمولاً ترکیبی است از پیام‌های مخصوص سناریوهای درگیری/خشونت مسلحانه و پس از درگیری. معمولاً در مناطقی که مستعد درگیری هستند انتقال پیام مشکل‌تر می‌شود، چون تکرار «آگاهی از خطرات اضطراری» منجر به عادی و خسته شدن می‌شود که در آن مردم به شنیدن مکرر پیام‌های مشابه عادت می‌کنند. مانند وضعیت پس از درگیری، شما باید کماکان رفتار ایمنی را در اطراف مناطق آلوده به مین/بقایای قابل انفجار پیشه سازید، چرا که این آلودگی برای سال‌های پیش‌رو همچنان مخاطره‌آمیز خواهد بود. در همین حال باید آمادگی لازم برای واکنش در زمان شروع درگیری و خشونت را حفظ کنید. در این وضعیت می‌شود از فرصت استفاده کرده و وقتی را صرف بهسازی طرح‌های اقتضایی (contingency plans) و آماده‌سازی بهتر برای نحوه پاسخگویی به گلوله و بمباران در زمان وقوع مجدد درگیری بکنیم. پیام‌های ش.م.ر.ه مشابه همان‌هایی خواهد بود که در وضعیت‌ها و شرایط دیگر به کار می‌روند (مراجعه شود به بخش ۳/۲/۵).

۳/۲/۵- پیام‌های ش.م.ر.ه

پیام‌های کلیدی در شرایط اضطراری ش.م.ر.ه مشابه همان‌هایی هستند که برای دیگر سناریوها به کار می‌روند. تفاوت اصلی بین هر وضعیت عبارت است از نوع مخاطره، نوع سیستم هشدار و واکنشی که در نظر گرفته شده است.

از لحاظ آمادگی، مهم است که به موارد زیر توجه نماییم:

- از مخاطرات ش.م.ر.ه در منطقه خود اطلاع داشته باشید. مثلاً آیا تأسیسات یا سایت هسته‌ای که در آن مواد خطرناک و سمی نگهداری یا استفاده می‌شود (مثلاً کارخانه، تصفیه-خانه، بیمارستان) در منطقه هست که ممکن باشد به شکل تصادفی در هنگام درگیری/خشونت و یا سانحه طبیعی آزاد شود.
- با سیستم‌های هشدار موجود و طرح‌های آمادگی در منطقه خود آشنا شوید.
- مسئولان واکنش به ش.م.ر.ه را در منطقه خود شناسایی کنید (دفاع مدنی، ارتش، پلیس، آتش-نشانی، غیره).

اگر در معرض مخاطره قرار گرفتید باید چه کنید:

- منطقه را فوراً و عمود بر جهت وزش باد ترک و به تمامی دستورالعمل‌های مقامات مربوطه گوش کنید.
- اگر در خارج از منطقه در معرض هستید، از آنجا فاصله بگیرید. وارد منطقه آلوده نشوید تا اعضای خانواده یا

وسائل خود را نجات دهید.

• اگر داخل ساختمان هستید و خارج از ساختمان آلوده است، امن تر آن است که داخل بمانید تا اینکه منطقه را ترک کنید. به طبقات بالاتر بروید (در یک سناریوی ش.م.ر.ه نباید به زیرزمین رفت چون بیشتر عامل‌های شیمیایی در پائین جمع می‌شوند، و همچنین در صورت بمباران نباید به آخرین طبقه رفت). در این مورد، اگر داخل یک منطقه آماده شده برای حملات ش.م.ر.ه یا پناهگاه نیستید سعی کنید که درها، پنجره‌ها، شکاف‌ها، هواگیرها، شومینه و دیگر روزه‌ها را ببندید. یک وسیله کسب اطلاعات در اختیار داشته باشید (رادیو/تلویزیون، تلفن)، و هر چقدر می‌توانید آب و غذا همراه داشته باشید.

اگر نگرانید که آلوده شده باشید:

- در اولین فرصت و پیش از آنکه وارد یک منطقه امن شوید از خود رفع آلودگی کنید.
- لباس خود را بریده و درآورد تا با سر شما تماس پیدا نکند، و سعی کنید به سطح بیرونی لباس دست نزنید.
- لباس‌های خود را در یک کیسه در بسته ببندید. کیسه را در بیشترین فاصله ممکن از خود و دیگران قرار دهید. لباس دیگری بپوشید.
- در صورت امکان پوست و موی خود را کاملاً با آب ولرم و صابون بشویید، چشم و گوش‌های خود را با آب معدنی شستشو دهید، و بینی خود را تخلیه کنید. از آب گرم استفاده نکنید، چرا که بر میزان آلودگی بر روی پوست می‌افزاید، و از آب خیلی سرد هم استفاده نکنید چون باعث هیپوترمی یا افت شدید حرارت بدن می‌شود. اگر آب در دسترس نیست آلودگی را با دست و دستمال از سطح پوست بردارید.
- توجه ویژه‌ای به شستشوی دهان، بینی، چشم‌ها و گوش‌های خود داشته باشید.
- پس از رفع آلودگی از لباس‌های پاکیزه یا تازه استفاده کنید.
- اطمینان حاصل کنید که غذا و آبی که در اختیار دارید آلوده نباشد.
- در اولین فرصت خود را به مراقبت‌های درمانی برسانید.
- توصیه‌های پزشکی را در مورد روش‌های خوب بهداشتی پس از آلودگی، کسب کنید.

۳/۲/۲/۶- پیام‌هایی برای کارکنان نهضت که لازم است به مناطق آلوده دسترسی داشته باشند

تمامی پرسنل نهضت که در کشورهای تحت تأثیر سلاح‌های متعارف و یا مخاطرات ش.م.ر.ه کار می‌کنند باید در رابطه با پیام‌های ایمنی عمومی که در بخش ۳/۲/۲ عنوان شد آموزش ببینند تا پیام‌ها را برای شرایط خاص خود طراحی کنند. راهنماهای ایمنی و امنیت برای داوطلبان بشردوستانه در مناطق درگیری هم در دسترس است که برای تمامی کارکنان نهضت کاربرد دارد.^{۶۳}

در کل کارکنان نهضت باید از ورود به مناطق آلوده به تسلیحات پرهیز کنند. با این حال، در برخی موارد ممکن است پرسنل نهضت و دیگر کارکنان خدمات اضطراری مجبور شوند وارد مناطق آلوده شوند تا بتوانند کار خود را انجام دهند. معیار تصمیم‌گیری برای ورود به یک منطقه آلوده باید از قبل مورد توافق مدیریت و پرسنل قرار گیرد. گرچه این امر بستگی تام به شرایط موجود و سازمان مربوطه دارد، ولی در کل پرسنل هرگز نباید وارد مناطقی شوند که تیراندازی و بمباران در آنها در جریان است، یا مناطقی که احتمال وجود مین می‌رود، و یا جاهایی که مخاطرات شیمیایی یا میکروبی در آنها جدی هستند.

ممکن است لازم شود تا پرسنل نهضت وارد منطقه‌ای شوند که در آن تیراندازی و بمباران خاتمه یافته ولی احتمال برخورد با بقایای قابل انفجار جنگی بالا باشد. اگر نشود یک کارشناس فنی این افراد را در منطقه همراهی نماید، باید قبل از سفر به منطقه کارشناسان فنی به خوبی آنان را در مورد چگونگی تشخیص مخاطرات احتمالی توجیه و روشن نمایند. دست‌کم باید گام‌های زیر را بردارند:

۱. اول، یک نقطه کنترل در یک منطقه ایمن ایجاد کنید. این نقطه کنترل نباید نسبت به حملات آسیب‌پذیر باشد.
۲. یک ارزیابی بصری انجام دهید تا ببینید که آیا هیچگونه مخاطره ناشی از مواد منفجره (مین، وسائل انفجاری دست‌ساز و یا بقایای قابل انفجار جنگی) به چشم می‌خورد.
۳. بدون دست زدن به هیچ چیز، یک جستجوی بصری در محدوده‌ای حداقل به شعاع ۵۰-۳۰ متر^{۶۴} از نقطه کنترل انجام دهید.

۶۳ دل رابرتز، زنده ماندن: راهنمای ایمنی و امنیت برای داوطلبان بشردوستانه در مناطق درگیری، کمیته بین‌المللی صلیب سرخ، ژنو، ۲۰۰۶
۶۴ فاصله مناسب برای ارزیابی از نقطه کنترل بستگی دارد به نوع مخاطره موجود و محیط اطراف آن. این موضوع باید توسط متخصصان فنی مشخص و قبل از حرکت به سمت محل در جلسه توجیهی عنوان شود.

۴. وارد هیچ ساختمانی نشوید مگر پاکسازی شده باشد.
۵. اطمینان حاصل کنید که کارکنان غیرضروری در نقطه کنترل باقی بمانند.
۶. سعی کنید جفتی کار کنید - یک نفر باید ناظر باشد.
۷. اطمینان حاصل کنید که همه می‌دانند در زمان پیدا شدن یک ماده انفجاری باید چه کرد:
  - دست نزنید.
  - از همان مسیری که وارد شده‌اید خارج شوید.
  - در کنار شیء کشف شده یک علامت مشخصه را روی زمین گذارید.
  - به رهبر تیم اطلاع دهید.
  - تمامی کارهای جاری در مناطق مجاور را تعطیل کنید.
  - فاصله ایمن را حفظ کنید.
  - طرحی از آنچه یافت شده بکشید، شامل اندازه، رنگ و شکل.
  - طرحی از مسیری که تا عامل خطر طی شده بکشید.
  - اگر لازم است منطقه را با علامت مشخص کنید.
  - از مقامات یا سازمان‌های مسئول تقاضای اجرای عملیات خنثی‌سازی مواد منفجره بکنید.
  - به هیچ دلیلی وارد یک میدان مین نشوید.

۳/۳ - انتخاب مجاری ارتباطی

مجاری ارتباطی راه‌ها و روش‌هایی برای رساندن پیام‌ها هستند. ارتباط می‌تواند یک‌طرفه یا دوطرفه باشد. در ارتباط یک‌طرفه، اطلاعات فقط در یک جهت منتقل می‌شود، یعنی از فرستنده به گیرنده (یعنی گروه هدف) بدون آنکه گیرنده فرصتی برای پاسخگویی داشته باشد. در ارتباط دوسویه، اطلاعات برای گروه هدف ارسال و از آنها درخواست بازخورد می‌شود. به عبارت دیگر گفتگویی ایجاد می‌شود.

درک لازم از اکوسیستم ارتباطی باید در مرحله ارزیابی کسب شده باشد (فصل ۲). انتخاب مناسب‌ترین مجرای ارتباطی بستگی دارد به ارزیابی شرایط ارتباطی و باید در آن به مسائل فرهنگی، نرخ سواد، زمان موجود، دسترسی به تلفن موبایل و اینترنت و اعتماد به شرکای احتمالی در جامعه محلی توجه شود. درک چگونگی دسترسی گروه‌ها و جوامع محلی هدف به اطلاعاتی که نیاز دارند، باید پیش‌شرط تعیین مجرای ارتباطی مناسب در هر وضعیت باشد.

وقتی به رسانه‌های جمعی نگاه می‌کنیم، مثل مطبوعات، تلویزیون و رادیو، لازم است توجه شود که کدام یک بیشتر مورد استفاده گروه‌های هدف است. همین امر برای پلتفرم‌های رسانه‌های اجتماعی مصداق دارد. وقتی اطلاعات جزئی را نتوان از گروه هدف کسب کرد، به اطلاعاتی مربوط به تعداد کاربران پلتفرم‌هایی مانند توئیتر، فیس‌بوک و واتس‌آپ در هر کشور نیاز هست. این اطلاعات معمولاً در اختیار متخصصان ارتباطات قرار دارد. وقتی با ارتباطات بین‌فردی سر و کار داریم، باید بدانیم که چه کسی شناخته شده و مورد اعتماد گروه‌های هدف است تا مناسب‌ترین شرکای کاری در هر جامعه محلی شناسایی و پیام‌ها توسط آنها توزیع شود. این قبیل اطلاعات را باید از قبل با بحث و بررسی در گروه‌کانونی (focus group) و یا از طریق گفتگو با اعضای جمعیت هدف کسب کرده باشید.

بهترین راه برای اعمال نفوذ به منظور تغییر رفتار از طریق پیام‌ها، ابلاغ این پیام‌ها از مجاری ارتباطی متعدد است. رسانه‌های جمعی (چه صوتی تصویری و چه چاپی) می‌توانند بهترین راه برای ترویج سریع پیام‌های آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر برای بیشترین تعداد ممکن از مردم باشند، که البته در شرایط اضطراری دارای اهمیت به‌سزایی است. با این حال، احتمال اکتساب رفتار ایمن‌تر با تقویت پیام‌ها از طریق ارتباط دوسویه افزایش می‌یابد، البته با کسانی که شناخته شده و مورد اعتماد هستند، مانند شرکای کاری انتخابی از جامعه محلی.

فهرستی از مجاری ارتباطی مناسب برای ترویج پیام‌های آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر در پیوست ۳ آمده است. البته باید به خاطر داشت که انتخاب مناسب‌ترین مجرای ارتباطی بستگی دارد به ارزیابی وضعیت ارتباطی که در مرحله ارزیابی انجام شده است. برای اطلاعات بیشتر مراجعه کنید به «راهنمای صلیب سرخ و هلال احمر برای تعامل با جامعه محلی و مسئولیت‌پذیری نسبت به آن (CEA)».^{۶۵}

۳/۴ - طراحی مواد ارتباطی

پس از انتخاب پیام‌هایی که باید ارائه شود و مجاری ارتباطی مناسب، باید مواد ارتباطی را که در کنار پیام می‌آیند (اگر مجرای ارتباطی اصلی، ارتباط رو در رو و یا ترویج در سطح جامعه محلی باشد) و یا برای انتقال پیام به کار می‌روند (مثلاً از طریق اینترنت یا تلویزیون و یا متن‌های چاپی، برگه و پوستر) طراحی کنید. مانند خود پیام، مواد ارتباطی نیز باید بر حسب عواملی مانند سن، جنسیت، زبان، سطح سواد و وضعیت اجتماعی-اقتصادی تعدیل شوند. در بخش بعدی برخی اصول حاکم بر نحوه طراحی چنین مواد ارتباطی معرفی می‌شود.

۳/۴/۱ - عکس

- هرگز تصویر افراد واقعی که کشته یا مجروح شده‌اند را نمایش ندهید.
- معلولان را به شکلی منفی نشان ندهید.
- هرگز تصویر افرادی که سلاح، مین، بقایای قابل انفجار جنگی و یا دیگر اشیاء مشکوک را در دست دارند نشان ندهید.
- کسانی را که رفتار ناایمنی دارند نشان ندهید.
- تصاویر، عکس‌ها و پیام‌ها همواره باید رفتار ایمن و مثبتی را نمایش دهند.

۳/۴/۲ - طرح و چیدمان

- پیش از نهایی کردن چیدمان یا قالب خود یک فیلم‌نامه تصویری (storyboard) تهیه کنید.
- در کل، با هر تصویر فقط یک پیام ارائه دهید.
- هر جا ممکن بود مواد ارتباطی را تعاملی کنید.
- پیام‌ها را به شکلی منطقی و به ترتیب ارائه دهید.
- از رنگ‌های روشن و زنده استفاده کنید.
- برای توضیح متن از تصاویر استفاده کنید.

۳/۴/۳ - تصاویر

- از تصاویر ساده استفاده کنید.
- اگر از تصاویر کارتونی استفاده می‌کنید، اطمینان حاصل کنید که رنگ‌های مین/بقایای قابل انفجار و علائم هشداردهنده دقیق باشد.
- از اشیاء و موقعیت‌های آشنا استفاده کنید.
- اندازه اشیاء را با قرار دادن آنها در کنار چیزی آشنا نشان دهید.
- اطمینان حاصل کنید که تصاویر قابل درک هستند، حتی اگر فرد نتواند متن را بخواند.
- اطمینان حاصل کنید که هر نشانه‌ای که به کار می‌رود، مانند علائم هشداردهنده، درک شود.
- بر حسب نیاز، علائم هشداردهنده «رسمی» و «غیررسمی» را به کار ببرید.

۳/۴/۴ - متن

- از پیام‌ها و عبارات ساده استفاده کنید.
- برای انتقال پیام تا جای ممکن از متن کمتری استفاده کنید.
- از پیام‌های مثبت استفاده کرده و رفتار ایمن تر را ترویج نمایید.
- بهتر است در مواد ارتباطی فقط از یک زبان استفاده شود. البته اگر در یک کشور/منطقه متداول باشد و نیز متن واضح باشد می‌توان از دو زبان هم استفاده کرد ولی بهتر است هر زبان را جداگانه چاپ کرد.
- پیام‌های مهم را تکرار کنید.
- اطمینان حاصل کنید که فونت به کار رفته به راحتی توسط کسانی که دید ضعیفی دارند و یا سواد کافی ندارند، خوانده می‌شود.
- از این ترکیب رنگ‌ها در متن خود استفاده نکنید: سبز و قرمز، سبز و قهوه‌ای، آبی و بنفش، سبز و آبی، آبی و خاکستری، و سیاه و خاکستری. افراد کوررنگ برای خواندن متونی که با این ترکیب‌های رنگی نوشته شده‌اند مشکل دارند.

۳/۵- آزمودن پیام‌ها و مواد ارتباطی

تمامی پیام‌ها و مواد ارتباطی باید پیش از نهایی شدن آزمایش و بررسی شوند. منظور از آزمایش کردن تضمین آن است که پیام‌ها و مواد ارتباطی مشخصات زیر را داشته باشند:

- قابل درک باشند (لحن مناسب)
- از نظر اجتماعی قابل قبول باشند
- با موضوع مرتبط باشند
- واقع‌گرایانه باشند
- متقاعدکننده باشند

۳/۵/۱- چه کسی باید مواد ارتباطی را آزمایش کند؟

پیام‌ها و مواد ارتباطی همیشه باید توسط افراد زیر بررسی شوند:

۱. کارشناسان آموزش خطرات مین، خنثی‌سازی مهمات و پاکسازی مین، تا اطمینان حاصل شود که اطلاعات و پیام‌ها از نظر فنی صحیح هستند
۲. متخصصان ارتباطات، تا تضمین شود که پیام‌ها روشن، قابل درک و منطقی بوده و می‌توانند رفتار مورد نظر را ترویج کنند
۳. مخاطب هدف، تا مشخص شود که آیا پیام‌ها و تصاویر قابل درک بوده و به وضعیت آنان ربط دارند (مثلاً اگر مخاطب کودکان هستند، مواد ارتباطی باید توسط کودکان بررسی شود).

مخاطبان هدف می‌توانند خیلی فراگیر باشند و یا گروه مشخصی را شامل شوند. مثلاً اگر مخاطبان هدف مردان جوان چوپان از یک گروه قومی خاص باشند، پس آزمایش پیام‌ها باید در میان این گروه انجام شود.

۳/۵/۲- چگونه می‌شود مواد ارتباطی را آزمود

آزمایش آنها می‌تواند در سطوح مختلفی از نظر پیچیدگی، و در مدت و با هزینه‌های متفاوتی انجام شود. در شرایط اضطراری این کار را باید هر چه سریعتر انجام داد، اما این کار را هیچگاه نباید حذف کرد، چرا که پیام‌ها و مواد ارتباطی گمراه‌کننده و نادقیق می‌توانند زندگی مردم را به خطر انداخته و رفتار و برخوردی منفی را ترویج کنند.

بهتر آنکه این کار از طریق ترکیبی از بحث در گروه کانونی، بحث‌های دوفره و تست‌های کور (که مواد ارتباطی به مردم نشان داده می‌شود ولی هیچ مقدمه‌ای گفته نمی‌شود، و از آنها خواسته می‌شود تا پیام‌های کلیدی را در مورد کاری که باید بکنند بگویند) انجام شود.

۳/۵/۳- پرسش‌هایی که باید از مخاطب هدف پرسید

۱. چه چیزی خوانده‌اید؟ این متن به شما چه می‌گوید؟
۲. نظر شما در مورد این پیام چیست؟ آیا چیزی در مورد این پیام هست که دوست داشته یا نداشته باشید؟
۳. چه چیزی برای شما روشن نیست؟ آیا چیزی هست که نمی‌فهمید؟
۴. چطور می‌توان این متن را بهتر کرد؟
۵. در عکس‌های اینجا چه می‌بینید؟
۶. این عکس‌ها چه پیامی را به شما می‌دهند؟
۷. نظر شما در مورد این پیام چیست؟
۸. آیا این پیام به نظر شما منطقی و مناسب است؟
۹. آیا پیام متن با پیام تصاویر همخوان است؟
۱۰. آیا از عکس‌ها خوشتان می‌آید؟
۱۱. چطور می‌توان عکس‌ها را بهتر کرد؟

۳/۵/۴- ویرایش و آزمایش مجدد مواد ارتباطی

مهم است که پیام‌ها و مواد ارتباطی ویرایش و سپس آزمایش مجدد شوند، و تا وقتی که از سوی مخاطب هدف کاملاً درک و پذیرفته نشده‌اند نهایی نشوند. مواد ارتباطی همواره باید توسط تیم ارتباطات و تیم مشاوره فنی که قبلاً نظراتی را داده‌اند، تأیید و سپس منتشر شوند.

باید پس از آنکه پیام‌ها و مواد ارتباطی توزیع شدند هم دوباره آزمایش شوند، تا بازخورد لازم برای چگونگی درک اطلاعات و واکنش مردم نسبت به این پیام‌ها کسب شود. این می‌تواند به عنوان شکلی از پایش اثر پیام‌ها در نظر گرفته شود، و باید به شکلی منظم انجام شود تا وجود هرگونه خلاء یا تغییر در رفتار مردم درک شود. این عنوان با جزئیات بیشتری در فصل ۵ توضیح داده شده است.

غیر قابل فروش

غیر قابل فروش

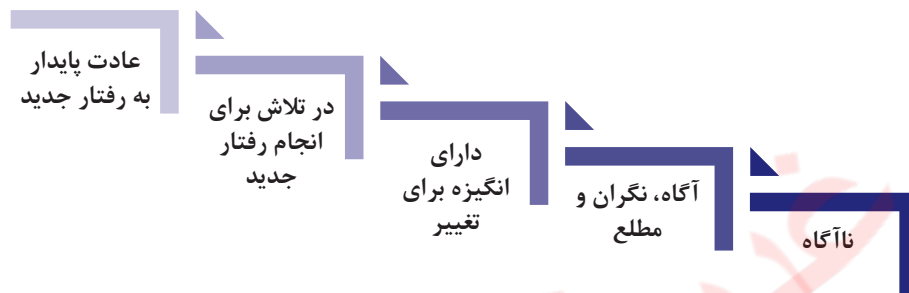
تسهیل رفتار

ایمن تر

بیتز فایبل فروشنش

۴/۱- تغییر رفتار افراد در معرض خطر

درک پایه از تئوری تغییر رفتار می‌تواند در فرآیند طراحی مداخلاتی که به‌طور مؤثر باعث تغییر رفتار خواهند شد کمک کند. شکل ۴ در پائین یک مدل ساده تغییر رفتار را نشان می‌دهد که متخصصان بهداشت عمومی از آن برای تشویق رفتار ایمن و سالم استفاده می‌کنند و از این‌رو گسترش بیماری‌های قابل‌پیشگیری مانند مالاریا، HIV، و بیماری ریبه کاهش می‌دهند. مدل مشابهی را می‌توان برای تغییر رفتار افرادی که در معرض خطر آلودگی تسلیحاتی هستند بکار برد.

شکل ۴: مراحل تغییر رفتار

اطلاع از خطر و نحوه انجام رفتار ایمن تضمینی بر آن نیست که رفتار ایمن‌تر اتخاذ شود. موانع بالقوه بسیاری در مسیر تغییر رفتار وجود دارند، و پیوسته ج‌راهنمایی درباره نحوه تحلیل این موانع در فاز ارزیابی ارائه می‌کند و راهبردهایی را جهت عبور از آن موانع از طریق مداخله آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر^{۶۶}، ارائه می‌دهد. بسیاری از موانع پیش‌روی تغییر رفتار از طریق انجام اصلاحات در نحوه برقراری ارتباط برای آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر قابل حل است، برای مثال توسط بهبود پیام‌ها و/یا روش‌های ارتباطی (آنطور که در فصل ۳ بحث شد).

با این وجود، تمامی موانع از طریق اطلاع‌رسانی قابل حل نیستند. جایی که افراد پیامدهای منفی پذیرفتن رفتار ایمن‌تر را از پیامدهای مثبت آن قوی‌تر بدانند، آن رفتار را نخواهند پذیرفت. برای مثال، نیاز به آب یا سوخت یا انجام معاش ممکن موجب شود که افراد به محیط‌های آلوده به تسلیحات وارد شوند. آنها از خطری که با آن مواجهند مطلع‌اند، اما خطر نداشتن سوخت یا آب را بیشتر از خطر وارده از جانب مخاطرات آلودگی تسلیحاتی در نظر می‌گیرند. برنامه‌ریزی چندرشته‌ای یکپارچه می‌تواند به افراد در توجه به این پیامدهای منفی کمک کند (برای مثال با تأمین منابع جایگزین آب یا سوخت) تا امکان یابند رفتار ایمن‌تری داشته باشند.

۴/۲- برنامه‌ریزی یکپارچه جهت تسهیل رفتار ایمن‌تر

مردم متأثر از آلودگی تسلیحاتی هنگامی که مداخلات در درون و میان ارکان نهضت به خوبی هماهنگ شده‌باشد و به لطف تحلیل مسئله مشترک از نظر عملیاتی نیز پیوسته باشد، بیشترین منفعت را خواهند برد. از این کار به رویکرد تراگشتی^{۶۷} یاد می‌شود. در مورد ایمنی کارکنان، این به معنای کار با پرسنل امنیتی است. برای جمعیت غیرنظامی، این به معنای کار با دیگر نهادهایی است که فعالیت‌های پیشگیرانه، حمایتی و کمک‌رسانی بشردوستانه انجام می‌دهند.

علاوه بر فعالیت‌های ارتباطی، آنگونه که در فصل ۳ تشریح شد، که هدف افزایش آگاهی و ترویج رفتار ایمن‌تر را دنبال می‌کنند، بسیاری از دیگر فعالیت‌های نهضت می‌تواند پذیرش رفتار ایمن‌تر و کاهش خطر ناشی از آلودگی تسلیحاتی را که کارکنان، داوطلبان و جوامع متأثر با آن مواجهند تقلیل دهد. در بعضی موارد، کنشگران برون‌سازمانی ممکن است جایگاه بهتری برای انجام مداخلاتی که رفتار ایمن‌تر را تسهیل خواهند کرد داشته باشند.

۶۶ بانک جهانی، نظریه‌های تغییر رفتار، بانک جهانی، واشنگتن دی سی، ۲۰۱۰.

۶۷ سند خط مشی ۴۹ درباره خط مشی کمک‌رسانی کمیته بین‌المللی صلیب سرخ، مصوب مجمع کمیته مورخ ۲۹ آوریل ۲۰۰۴.

برای جوامع متأثر، هدف، کمک به مردم برای دورماندن از مناطق خطرناک و در عین حال داشتن امکان دسترسی ایمن‌تر به خدمات (مانند بهداشت، مراقبت درمانی و ارتباطات) و کالاهای ضروری (مانند غذا، آب، برق و لوازم سرپناه) است.

شناسایی ملزومات برای مداخلات وسیع‌تر نهضت یا مداخلات بیرونی برای تسهیل رفتار ایمن‌تر و کاهش خطر آلودگی تسلیحاتی باید در ارزیابی و فرآیند برنامه‌ریزی اولیه گنجانده شود. مداخلات یکپارچه باید براساس ارزیابی، تحلیل و مشاوره یکپارچه صورت گیرد و به طور مشترک با دیگر نهادها، سایر ارکان نهضت و دیگر کنشگران (آنطور که در فصل ۲ اشاره شد) انجام شود.

تمامی مداخلات آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر باید کاهش احتمال و شدت حوادث ناشی از آلودگی تسلیحاتی را هدف گیرند. مداخلات انجام شده برای کاهش تواتر رویدادهای خطرناک، فعالیت‌های پیشگیرانه (مانند رایزنی با کنشگران مسلح، ارائه توصیه‌های فنی به مقامات در خصوص نحوه ایمن‌سازی سایت‌های ش.م.ر.ه. یا انبارهای مهمات متعارف، و تسهیل کمک‌رسانی فنی همچون مطالعات، علامت‌گذاری یا انهدام مهمات انفجاری) و فعالیت‌هایی که توانمندی افراد را در پیشگیری یا محدودسازی صدمات افزایش می‌دهند (از طریق چیزهایی مانند دسترسی ایمن به سرپناه، آب و فعالیت‌های درآمدزا) را در بر می‌گیرد. مداخلات برای کاهش شدت سوانح بالقوه، اقدامات امنیتی غیرعامل و آموزش کمک‌های اولیه برای جراحات ناشی از آلودگی تسلیحاتی و روبه‌های پاک‌سازی برای سوانح ش.م.ر.ه. را در بر می‌گیرند.

۴/۲/۱- مثال‌هایی از تسهیل رفتار ایمن‌تر

مداخلات ویژه برای پاسخ به نیازهای کارکنان نهضت و مردم جوامع متأثر مناسب‌سازی خواهند شد. بعضی از مثال‌های مداخلات طراحی شده برای تسهیل رفتار ایمن‌تر در پائین آمده‌اند.

۴/۲/۱/۱- تسهیل رفتار ایمن‌تر توسط کارکنان و داوطلبان نهضت بین‌المللی

خط مشی و رهنمودهای ایمنی و امنیتی کارکنان سازمانی باید مشخص کند که چه نوع کمک‌رسانی به کارکنان و داوطلبان نهضت ارائه می‌شود تا به آنها کمک کند رفتار ایمن داشته و از خود در مقابل آلودگی تسلیحاتی حفاظت کنند. مدیریت و خط‌مشی‌های سازمان‌ها همچنین سطح قابل قبول خطر برای کارمندان را برطبق وظیفه مراقبت سازمان‌ها در قبل تمامی کارکنان و داوطلبان در مناطق خطرناک مشخص می‌کند.

علاوه بر ارائه آموزش در خصوص پیام‌های ایمنی و ترسیم نقشه مخاطرات، اقدامات جمعیت‌های ملی یا کمیته بین‌المللی صلیب سرخ می‌تواند موارد ذیل را شامل شود:

- تأمین تجهیزات ارتباطی برای کارکنان و داوطلبان جهت ایجاد امکان ارتباط با دفتر و در صورت نیاز تماس برای کمک
- تأمین تجهیزات حفاظت شخصی (برای مثال تجهیزات محافظتی ش.م.ر.ه.) و آموزش نحوه استفاده آن
- افزایش امنیت غیرعامل ساختمان‌ها، برای مثال با ایجاد مناطق امن و نصب برچسب ضد انفجار به پنجره‌ها^{۶۸}
- ارائه آموزش کمک‌های اولیه برای جراحات ناشی از سلاح‌های متعارف و خطرات ش.م.ر.ه.
- ارائه آموزش درباره روبه‌های پاک‌سازی برای سوانح ش.م.ر.ه.

جزئیات بیشتر درباره ایمنی و امنیت کارکنان در رهنمودهای ایمنی و امنیت برای داوطلبان بشردوست در مناطق مخاصمه کمیته بین‌المللی صلیب سرخ ارائه شده است.^{۶۹}

۴/۲/۱/۲- تسهیل رفتار ایمن‌تر توسط افراد در جوامع با آلودگی تسلیحاتی

مداخلاتی که به مردم برای داشتن رفتار ایمن‌تر در مناطق آلوده به تسلیحات و کاهش خطر آلودگی تسلیحاتی در زندگی روزمره کمک می‌کند باید مشترکاً توسط کارمند مسئول آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر، افراد وابسته به جوامع متأثر، همکاران نهضت با تخصص لازم، یا سازمان‌ها/ مقامات شریک طراحی شوند. فهرست ذیل مثال‌هایی از مداخلات رفتار ایمن‌تر برای جمعیت غیرنظامی را نشان می‌دهد که توسط کارکنان آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر در حوزه آلودگی تسلیحاتی انجام نشده بلکه توسط همکاران نهضت ارائه شده‌اند. توجه کنید که نیاز به چنین فعالیت‌هایی باید همانطور که در فصل ۲ اشاره شد، در مرحله ارزیابی شناسایی شود.

۶۸ راهنمای نحوه انجام این کار را می‌توانید در امنیت غیرعامل ببینید (یادداشت ۶۱ در بالا را بنگرید).

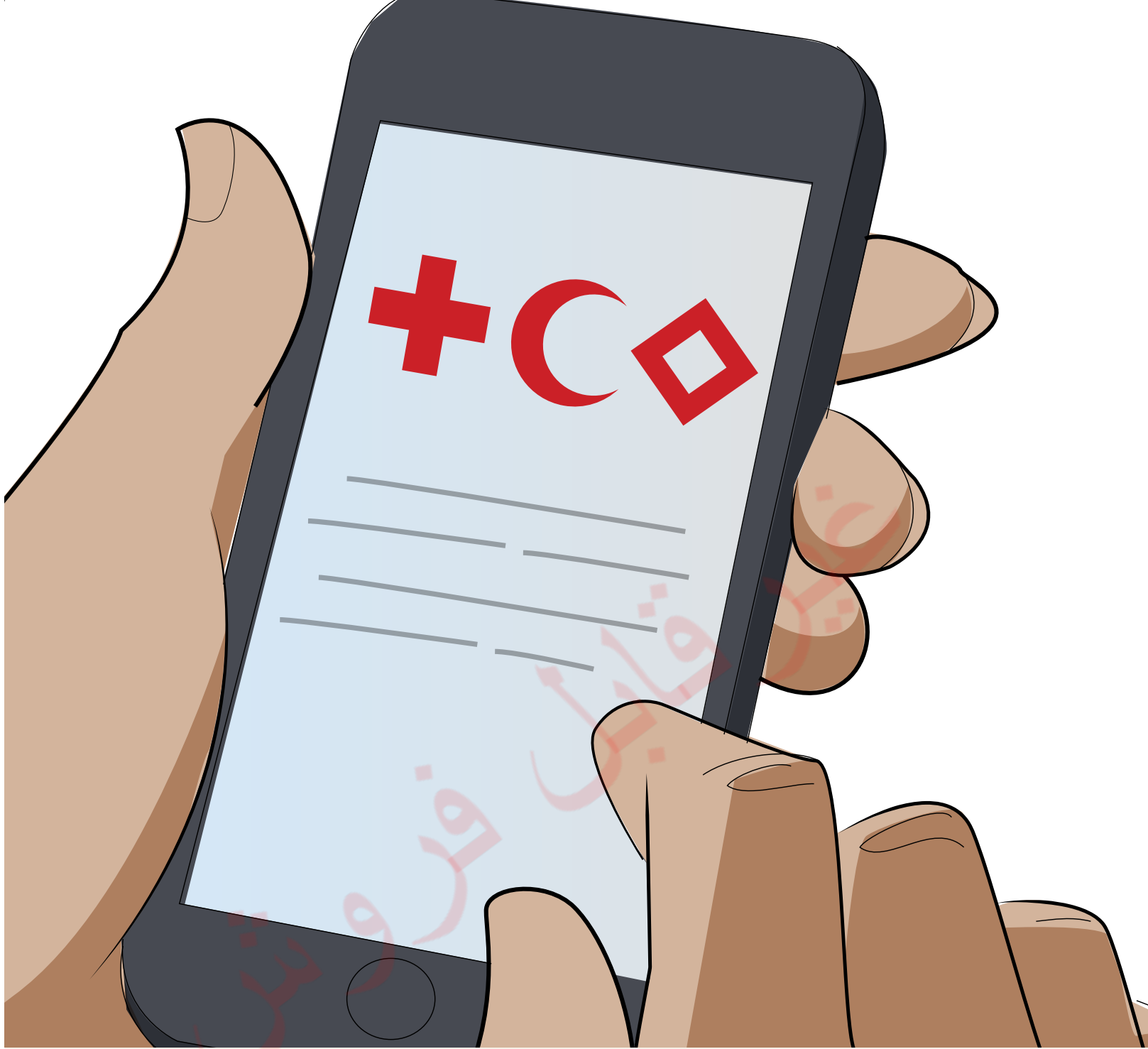
۶۹ پانویس ۶۲ در بالا را بنگرید.

- تأمین سوخت یا بازسازی منبع سوخت، جهت پیشگیری از جمع‌آوری سوخت توسط افراد در مناطق آلوده.
  - تأمین آب یا بازسازی یک منبع آب ایمن هنگامی که دسترسی به آب به دلیل آلودگی سلاح متعارف یا خطر ش.م.ر.ه. مسدود شده است.
  - پرداخت وام‌های خرد یا تأمین آموزش و تجهیزات برای ایجاد درآمد جایگزین در مکان‌هایی که معیشت مردم در خطر است، جهت کاهش خطر مرتبط با جمع‌آوری آهن قراضه یا ورود به مناطق آلوده برای جمع‌آوری آن.
  - تأمین غذا یا ارائه آموزش و تجهیزات لازم برای کشت محصولات غذایی در مناطق ایمن، در مکان‌هایی که زمین زراعی موجود توسط سلاح متعارف یا مخاطرات ش.م.ر.ه. آلوده شده است.
  - تأمین سرپناه در مکان‌هایی که دسترسی به مسکن به دلیل سلاح متعارف یا مخاطرات ش.م.ر.ه. امکان ندارد.
  - نصب امکانات بهداشتی برای تأمین گزینه‌های ایمن جایگزین در مکان‌هایی که افراد باید برای دسترسی وارد مناطق آلوده به مین شده یا در حین گلوله‌باران از سرپناه خارج شوند (برای مثال در اوکراین، توالت‌های قابل حمل در ایست‌های بازرسی نصب شدند و کیسه‌های توالت برای استفاده در سرپناه‌های مدرسه تأمین شدند).
  - تأمین رادیو و دیگر تجهیزات ارتباطی (و آموزش نحوه استفاده آنها) به جوامعی که دسترسی به اطلاعات در آنها ضعیف است.
  - تأمین دسترسی به اینترنت یا امکانات شارژ گوشی همراه در مکان‌هایی که برق ندارد تا مردم بتوانند در تماس بمانند.
  - اجرای تمهیدات امنیتی غیرعامل (مانند برچسب ضد انفجار) در ساختمان‌ها یا تأمین مصالح ساختمانی (و تخصص ساخت و ساز در جایی که نیاز باشد) جهت ساخت مناطق امن. راهنمای کامل درباره نحوه انجام این کار در راهنمای فنی امنیت غیرعامل کمیته بین‌المللی صلیب سرخ^{۷۰} داده شده است.
  - تأمین تجهیزات حفاظتی ش.م.ر.ه. و آموزش نحوه استفاده از آن.
  - تبادل و ترویج اطلاعات در خصوص حقوق مردم و ارائه کمک برای دسترسی به خدمات دولتی که برای آنها وجود دارد، هرچا که مناسب باشد (برای مثال در کلمبیا، قربانیان جنگ در خصوص دسترسی به مراقبت درمانی رایگان کمک دریافت نمودند).
  - مذاکره با طرف‌های خصامه جهت ایجاد مناطق عاری از سلاح برای جوامع محلی.
  - مدافعه‌گری برای طرف‌های خصامه جهت رعایت حقوق بین‌المللی بشردوستانه (برای مثال عدم کاشت مین).
  - ایجاد زمین‌های بازی ایمن برای کودکان، تا آنها مجبور نباشند در مناطق آلوده به سلاح بازی کنند.
  - انجام مداخلات فنی برای انهدام مهمات انفجاری یا ش.م.ر.ه.، مانند آنچه در بخش ۱/۵ توضیح داده شد.
- راهنمای آلودگی تسلیحاتی^{۷۱} کمیته بین‌المللی صلیب سرخ مثال‌هایی از سایر فعالیت‌هایی که می‌توانند در کاهش خطر کمک‌حال باشند ارائه می‌کند.

^{۷۰} پانویس ۶۱ در بالا را بنگرید.

^{۷۱} کتاب ۲، فصل ۴ «راهنمای مداخله» از راهنمای آلودگی تسلیحاتی (یادداشت ۲۳ در بالا) را بنگرید.

غیر قابل فروش

پایش و بازبینی

غیر قابل فروش

پایش به روند مداومی اشاره دارد که طی آن اطلاعات به‌طور نظام‌مند جمع‌آوری شده و مورد استفاده قرار می‌گیرند تا پیشرفت در مسیر اهداف تعریف شده و میزان بودجه مصرف شده ارزیابی شود.^{۷۲} پایش عنصر ضروری هر سیستم مدیریت کیفی مؤثر است و در سیستم‌های مدیریت راهبردی، عملیاتی، پروژه، برنامه، ایمنی، محیطی و نتیجه محور وجود دارد.^{۷۳}

خطر آلودگی تسلیحاتی باید به‌طور منظم جهت اطمینان از آن که فعالیت‌های آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر که در حال اجرا هستند کماکان مرتبط با اهداف باشند، پایش و بازسنجی گردد.

فعالیت‌های آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر به خودی خود نیز نیازمند پایش‌اند تا تضمین شود که بر طبق برنامه به‌طور اثربخش اجرا می‌شوند، و کماکان اهداف شاخص که در مرحله برنامه‌ریزی ایجاد شده‌اند را تأمین می‌کنند، و برای مخاطبان هدف مرتبط هستند.

وظیفه پایش و بازبینی برنامه‌ها و مداخلات باید در مرحله طراحی به همراه منابع کافی برای پوشش این دست فعالیت‌ها در نظر گرفته شوند. همچنین لازم است در صورتی که فرآیند پایش و بازبینی نشان داد که برنامه یا مداخله نیاز به اصلاح دارد، منابع کافی و انعطاف‌پذیری بودجه‌ای وجود داشته باشد.

۵/۱- پایش خطرات

رویکرد مدیریت خطر نیازمند ارزیابی مجدد خطر است که به صورت ادواری (هر ۳ الی ۶ ماه) یا با کشیده شدن ماشه یک تغییر در شرایط یا یک رویداد مخالف اجرا می‌شود. پایش باید از ابتدا در مداخله ایجاد گردد و از اطلاعات بدست آمده از تعاملات با جوامع متأثر، مباحثات تبادل اطلاعات و سیستم نظارت بر سوانح استفاده کند.

پایش خطر موارد ذیل را شامل می‌شود:

- ارزیابی مجدد محیط آلودگی تسلیحاتی (مخاطره) و شدت احتمالی اثر آن
- ارزیابی مجدد هر تغییری در خصوص احتمال وقوع یک سانحه (برمبنای تواتر فعلی سوانح و درباره عوامل تأثیرگذار بر آسیب‌پذیری کارکنان، عملیات و جمعیت‌ها، شامل در معرض خطر قرار گرفتن آنها و توانایی آنها برای اجتناب یا محدود کردن آسیب).

کارکنان می‌توانند با نتایج بدست آمده از پایش خطر، دسته‌بندی خطر مربوطه را در ماتریس ارزیابی خطر بروزرسانی کرده و بررسی کنند که آیا گروه‌هایی که هدف فعالیت‌های آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر قرار دارند کماکان آنهایی هستند که بیشتر از همه در معرض خطرند یا باید آن را اصلاح نمود. برای کسب اطلاعات درباره انجام ارزیابی‌های خطر به فصل ۱ رجوع کنید.

۵/۲- پایش مداخلات برای آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر

پایش باید همچنین بر میزان اجرای مؤثر مداخلات آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر، میزان ربط آنها با نیازهای کارکنان نهضت، عملیات و جوامع متأثر از آلودگی تسلیحاتی، و میزان کمکی که به شاخص‌های موفقیت مشخص شده در مرحله برنامه‌ریزی و طراحی دارند، نظارت کند.

پایش مداخلات آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر موارد ذیل را شامل می‌شود:

- نگاه به پیام‌های آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر و ارزیابی اینکه:
  - آیا پیام‌ها کماکان مناسب هستند
  - کانال‌های ارتباطی مناسب هستند

۷۲ OECD/DAC تعاریف برگرفته از: ملل متحد، IMAS ۱۰/۰۴، وازه‌نامه لغات مین‌زدایی، تعاریف و اختصارات، ویرایش دوم، ملل متحد، نیویورک، ۲۰۱۳.

۷۳ ملل متحد، IMAS ۰۷/۴۰، پایش سازمان‌های مین‌زدایی، ویرایش دوم، ملل متحد، نیویورک، ۲۰ و انوبه ۲۰۱۶.

- پیام‌ها درک شده و پذیرفته می‌شوند
- به پیام‌ها عمل می‌شود، برای مثال رفتار ایمن‌تر مورد پذیرش قرار گرفته است.
- یافتن آن که چرا رفتار خطرپذیر واقع می‌شود
- کشف آن که چه راهبردهای کاهش خطر دیگری پذیرفته شده‌اند و چه کمک‌های دیگری ممکن است برای تسهیل رفتار ایمن‌تر نیاز باشد.

این رویکردهای پایشی بخشی از فرآیند مداومی هستند که می‌توان در آنها از بعضی از ابزار یکسان جهت انجام مداخلات ارزیابی و طراحی که در فصول ۲ و ۳ مورد اشاره قرار گرفتند، استفاده کرد.

همچنین درباره پایش و بازبینی برنامه‌ها و پروژه‌ها در درون نهضت راهنمایی‌هایی هم وجود دارد. هر جا که ممکن باشد، پایش مداخلات آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر، باید با ساز و کارهای پایشی موجود سازمان^{۷۴} پیوند داشته باشد.

بر اساس بازبینی خطر و تأثیرگذاری مداخله، مداخلات آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر باید حسب نیاز اصلاح یا کامل شوند. این بخشی از فرآیند چرخه ارزیابی، اجرا، پایش و بازبینی است که باید برای تمامی فعالیت‌ها انجام شود.

هر جا که ممکن باشد، پایش و بازبینی (مانند ارزیابی و اجرا) باید با مشورت همکاران از اداره‌های مختلف و دیگر ارکان نهضت، و هم‌منطور هر جا مناسب باشد، دیگر کنشگران انجام شود. این کار به ایجاد همگرایی کمک کرده و منافع مداخله برای جمعیت هدف را به حد اکثر می‌رساند.

۵/۳ - شاخص‌های موفقیت

هدف مداخلات آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر، افزایش تاب‌آوری در برابر آلودگی تسلیحاتی از طریق تغییر رفتار است؛ بنابراین لازم است پیشرفت در این خصوص سنجیده شود. مهم است که مداخله آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر صرفاً در برابر خروجی‌ها، مانند تعداد جلسات آموزشی برگزار شده یا شمار جزوات توزیع شده، سنجیده نشود. موفقیت باید از طریق شاخص‌های مشخصی که از اهداف بشردوستانه سازمان برگرفته می‌شود مورد سنجش قرار گیرد. شاخص‌های موفقیت و نحوه اندازه‌گیری آنها باید در مرحله برنامه‌ریزی با استفاده از اطلاعات جمع‌آوری شده به عنوان بخشی از ارزیابی، مورد توافق قرار گیرد.

کاهش شمار سوانح و مصدومیت‌های ایجاد شده توسط مخاطرات آلودگی تسلیحاتی یک شاخص واضح از موفقیت است و می‌تواند هم برای برنامه‌ریزی و هم برای پایش مداخلات آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر مورد استفاده قرار گیرد. با ذکر این موضوع، نباید هنگامی که موضوع به جمعیت‌های غیرنظامی مربوط می‌شود به این شاخص اهمیت بیش از اندازه داد. در شرایط مخاصمه و بلافاصله پس از آن برای مثال، بدست آوردن اطلاعات مربوط به سوانح کار دشواری است؛ بعلاوه، تعداد سوانح گزارش شده اغلب در جریان مداخلات آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر افزایش می‌یابد (به جای آنکه کاهش پیدا کند)، اما این اتفاق معمولاً به بهبود سرعت گزارش‌دهی مربوط است تا افزایش واقعی سوانح.

به طور مشابه، برای مثال اگر مداخلات آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر، مناطقی را که مردم در آنجا در پی پایان مخاصمه یا امضای یک توافقنامه صلح در حال بازگشتن به مناطق خطرناک هستند هدف قرار دهد، احتمالاً هیچ سانه قبلی وجود نداشته است؛ بنابراین هر سانه جدید نشاندهنده یک افزایش خواهد بود. به طور مشابه، جابجایی مردم از مناطقی با نرخ بالای سوانح ثبت‌شده نیز ممکن است آمار را پائین آورد. هرچند کاهش شمار سوانح و مصدومیت‌ها میان کارکنان و داوطلبان نهضت در جریان عملیات شاخص خوبی برای موفقیت محسوب می‌شود، چرا که این آمار قابل اطمینان خواهد بود.

مثال‌هایی از شاخص‌های اثر، نتیجه و برون‌داد را که می‌توان برای سنجش اثرگذاری مداخلات بکار برد، در پیوست چ ارائه شده‌اند.

عید فیلڈ فریشن

پیوست‌ها

غیر قابل فروش

پیوست الف: رویه ارزیابی خطر

هدف

ارزیابی‌های خطر به منظور ارزیابی سطح خطری که آلودگی تسلیحاتی بر کادر نهضت (کارکنان و داوطلبان)، عملیات نهضت، و افراد و جوامع متأثر از آلودگی تسلیحاتی و مخاطرات ش.م.ر.ه. وارد می‌کند، انجام می‌شوند. در ارزیابی‌های خطر از اطلاعات بدست آمده از مرحله جمع‌آوری و ارزیابی داده‌ها (فصل ۲ را ببینید) استفاده می‌شود تا خطر پیش‌روی گروه‌های مختلف در کادر نهضت و غیرنظامیان اندازه‌گیری و مشخص شود چه گروه‌هایی بیشتر در معرض خطر قرار دارند و باید در مداخلات آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر اولویت‌دهی شوند. ارزیابی‌های خطر پیش از مداخلات آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر انجام می‌شوند، اما می‌توان در حین و پس از مداخلات نیز به عنوان بخشی از فرآیند پایش جهت ملاحظه تغییر خطر آنها را انجام داد. کاهش در دسته‌بندی خطر در ماتریس خطر می‌تواند شاخصی برای موفقیت باشد (فصل ۵ را ببینید).

اجرای رویه

برای کارکنان و عملیات نهضت، رویه ارزیابی خطر ممکن است بطور کلی (برای مثال جهت پوشش‌دهی تمامی کارکنان، داوطلبان و عملیات) یا مشخصاً برای هر گروه یا عملیاتی اعمال گردد. توصیه می‌شود که یک ارزیابی خطر کلی برای تمامی کادر در نمایندگی‌ها، نمایندگی‌های فرعی، و دفاتر منطقه‌ای در کنار ارزیابی‌های مشخص برای آن دسته از کارکنان و عملیات که بیشتر در معرض مخاطرات آلودگی تسلیحاتی هستند صورت گیرد. برای غیرنظامیان متأثر از آلودگی تسلیحاتی، رویه ارزیابی خطر می‌تواند به صورت کلی، جهت پوشش تمامی آنها یا که در مناطق خطر زندگی می‌کنند، و به طور مشخص، برای جوامعی در مناطق ویژه و برای گروه‌های مختلف اجتماعی اقتصادی (به تفکیک جنسیت) انجام شود.

ارزیابی خطر آلودگی تسلیحاتی

خطر مرتبط با یک موقعیت خاص به دو عنصر بستگی دارد: اول، شدت آسیبی که از خطر موردنظر منتج می‌شود؛ و دوم، احتمال وقوع سانحه‌ای که موجب آسیب می‌شود. این احتمال در مقابل به ترکیبی از عوامل وابسته است: قرارگرفتن در معرض خطر؛ تواتر وقوع رویداد خطرناک؛ و راه‌های احتمالی پیشگیری یا محدودسازی آسیب. عناصر خطر در شکل ۴ در ذیل نمایش داده شده‌اند.

شکل ۵: عناصر خطر^{۷۶}

^{۷۵} توجه کنید که این رهنمودها تنها به ارزیابی خطر سلاح متعارف و مخاطرات ش.م.ر.ه. دلالت دارند. آنها به هیچ مخاطره یا تهدید دیگری که ممکن است در برابر سازمان قرار گیرد و ممکن است در ارزیابی جامع‌تر خطرات امنیتی سازمانی وجود داشته باشند اعمال نمی‌شوند.

^{۷۶} سازمان استاندارسازی جهانی و کمیسیون بین‌المللی الکتروتکنیک، ISO/IEC راهنمای ۲۰۱۴:۵۱ (E)، جنبه‌های ایمنی - رهنمودهای گنجانده شده در استانداردها، ISO و IEC، ژنو، ۲۰۱۴.

ارزیابی خطر آلودگی تسلیحاتی شامل دو مرحله است:

۱. شناسایی مخاطرات سلاح متعارف یا ش.م.ر.ه. و شدت احتمالی اثر آن بر:

- کادر نهضت

- عملیات

- جمعیت غیرنظامی.

۲. ارزیابی احتمال سانحه (با توجه به آسیب‌پذیری معلوم کارکنان، عملیات و جمعیت غیرنظامی).

ارزیابی‌ها با تعاون دیگر همکاران و ذینفعان به بهترین شکل انجام می‌شود تا تضمین شود که تمامی عوامل شناخته شده مد نظر قرار گرفته‌اند. این کار اطمینان می‌دهد که ارزیابی حتی الامکان دقیق باشد.

ارزیابی شدت احتمالی اثر

ارزیابی شدت بر پایه موارد ذیل است:

- ماهیت خطر
- محیطی که در آن یافت می‌شود (برای مثال شهری در مقابل روستایی، مخاصمه در مقابل پسامخاصمه).

شدت احتمالی اثر یک سانحه یا رویداد خطرناک را می‌توان با ایجاد معیارهای امتیازدهی، که همانند ذیل از فاجعه‌بار تا قابل چشم‌پوشی تغییر می‌کند، تعریف کرد.

معیار امتیازدهی برای اثر	قابل چشم‌پوشی	متوسط	قابل توجه	شدید	فاجعه‌بار
کارکنان نهضت	جراحات کوچک بدون نیاز به کمک درمانی	جراحات نیازمند به مراقبت بالینی	جراحات نیازمند به مراقبت فوری و پیش بیمارستانی و پیش بالینی	جراحات نیازمند مراقبت فوری پیش بیمارستانی و مراقبت طولانی مدت بالینی	جراحات شدید منجر به تغییر سبک زندگی، یا تلفات
عملیات نهضت	بدون تأثیر بر عملیات	تمهیدات بیشتر کاهنده خطر ادامه می‌یابد	عملیات و کارکنان به میزان ضروری کاهش می‌یابد	عملیات متوقف شده و کارکنان تخلیه می‌شوند	عملیات متوقف شده و کارکنان تخلیه می‌شوند
جمعیت غیرنظامی	جراحات جزئی بدون نیاز به مراقبت درمانی	جراحات نیازمند درمان محلی	جراحات نیازمند مراقبت درمانی بدون از کار افتادگی بلند مدت	جراحات شدید نیازمند مراقبت درمانی و توانبخشی بلند مدت	مصدومیت و تلفات زیاد ظرفیت مراقبت درمانی محلی پاسخگو نیست

شکل ۶: مثال‌هایی از معیارهای ارزیابی اثر بر کارکنان نهضت، عملیات نهضت و جمعیت غیرنظامی

پیش از آنکه شدت بالقوه اثر را بتوان معین نمود، همانطور که در فصل ۲ توصیف شد، باید موقعیت آلودگی تسلیحاتی را ارزیابی کرد. توصیه می‌شود این کار با مشورت یک متخصص فنی سلاح متعارف یا ش.م.ر.ه. انجام شود. این کارشناس را هرکجا مناسب باشد و بسته به تقاضای مقام مربوطه یا واحد آلودگی تسلیحاتی، کمیته بین‌المللی صلیب سرخ جهت کمک به یک نمایندگی با یک جمعیت ملی تأمین خواهند کرد.

ارزیابی احتمال یک رویداد خطرناک

به محض شناسایی مخاطرات و ارزیابی شدت بالقوه آنها، احتمال آسیب باید سنجیده شود. احتمال یک رویداد خطرناک (یا سانحه) را می‌توان به صورت خیلی ناممکن، ناممکن، ممکن، محتمل، و خیلی محتمل دسته‌بندی کرد. این کار بر پایه موارد ذیل ارزیابی می‌گردد:

- در معرض خطر بودن افراد (آیا مخاصمه‌ای وجود دارد، آیا عوامل ش.م.ر.ه. یا مخاطرات سلاح متعارف شناخته شده وجود دارند، آیا دعوی دال بر استفاده از سلاح‌های متعارف یا عامل‌های ش.م.ر.ه. وجود دارد، آیا مراکز ش.م.ر.ه. و انبارهای سلاح‌های متعارف به خوبی مدیریت می‌شوند، آیا نشانه‌های فیزیکی میدانی دیده می‌شود؟)
- بسامد سوانح به دلیل آلودگی تسلیحاتی (برای مثال آیا سوانح یا مصدومیت‌های تأیید شده‌ای وجود دارد؟)
- روش‌های بالقوه‌ای که افراد در اختیار دارند تا از آسیب پیشگیری کرده یا آن را محدود کنند (سطح دانش آنها از خطر و از رفتار ایمن جهت سازگار نمودن رفتار خود با خطر و به سوی منافع ایمن رفتار کردن، رفتار واقعی آنها در محیط‌های آلوده به سلاح، و توانایی آنها برای پیشگیری یا محدودسازی آسیب از طریق تمهیدات کاهش خطر خودجوش، مانند ایجاد سرپناه و یافتن مسیرها یا فعالیت‌های درآمدزای جایگزین).

اطلاعات لازم برای سنجش احتمال باید در طول مرحله ارزیابی که در فصل ۲ توصیف شد نیز بدست آید. این کار بر اساس ارزیابی داده‌های سوانح، به منظور درک بسامد سوانح، و هم از ارزیابی آسیب‌پذیری کارکنان، عملیات و جمعیت غیرنظامی متأثر، تا آلودگی تسلیحاتی با توجه به دانش، نگرش و رفتار موجود خواهد بود. برای امتیازدهی توصیه می‌شود که این کار با همفکری کارکنان، جوامع متأثر و همینطور سایر همکاران و دست‌اندرکاران که در فرآیند ارزیابی مشارکت داشته‌اند انجام شود.

سنجش خطر و تعیین دسته‌بندی خطر

دو گام پیشین نحوه ارزیابی احتمال و شدت خطر را توصیف کرد. این دو عامل سپس در ماتریس خطر ترسیم می‌شوند تا دسته‌بندی خطر که از زیاد تا کم تغییر می‌کند، معین شود.

همه افراد در معرض خطری برابر از مخاطرات آلودگی تسلیحاتی قرار ندارند. یک تحلیل کامل از ارقام موجود در خصوص مصدومیت در کنار اطلاعات جمع‌آوری شده در مورد دانش، بینش و روش، در جریان مرحله ارزیابی نشان خواهد داد که چه کسی بیشترین آسیب‌پذیری را در برابر خطر آلودگی تسلیحاتی دارد. اینگونه است که گروه‌های هدف شناسایی می‌شوند.

از طریق این فرآیند ارزیابی خطر گروه‌های هدف مختلفی را می‌توان در ماتریس خطر ترسیم نمود. آنگاه می‌توان هر جا ضرورت یابد از نتایج بدست آمده برای اولویت‌بندی فعالیت‌های آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر و همینطور فعالیت‌های کاهش خطر استفاده نمود.

توصیه می‌شود هم ارزیابی‌های کلی خطر برای تمامی کارکنان و عملیات سازمان، و ارزیابی‌های مجزا برای آن دسته از عملیات یا گروه‌های کارکنان و داوطلبان که نسبت به دیگران در معرض خطر بیشتری هستند صورت پذیرد. به‌طور مشابه، توصیه می‌شود که ارزیابی‌های خطر زیرگروه‌های جمعیت غیرنظامی با تفکیک منطقه جغرافیایی، جنسیت، سن، حرفه و غیره نیز انجام شود. از طریق سنجش مجزای این گروه‌ها و ترسیم آنها در ماتریس، آنهایی که بیشتر در معرض خطر هستند را می‌توان به وضوح و سریع شناسایی کرد و برای فعالیت‌های آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر و دیگر اقدامات کاهش خطر اولویت‌بندی نمود.

سه ماتریس ارزیابی خطر نشان داده شده در پایین برای کارکنان نهضت، عملیات و جمعیت غیرنظامی است. همه آنها با سلاح متعارف و مخاطرات ش.م.ر.ه. ارتباط دارند.

ماتریس ۱ ارزیابی خطر

ارزیابی خطر آلودگی تسلیحاتی برای کارکنان و داوطلبان نهضت

احتمال					خطر برای کارکنان و داوطلبان نهضت		شدت اثر (پیامدها)
بسیار ناممکن	بسیار ناممکن	ممکن	محتمل	بسیار محتمل			
الف ۵	ب ۵	پ ۵	ت ۵	ث ۵	فاجعه بار	جراحات سنگین، یا تلفات	
الف ۴	ب ۴	پ ۴	ت ۴	ث ۴	شدید	جراحات نیازمند مراقبت درمانی پیش از بیمارستان و بلند مدت بالینی	
الف ۳	ب ۳	پ ۳	ت ۳	ث ۳	قابل ملاحظه	جراحات نیازمند مراقبت درمانی فوری و پیش بیمارستانی و بالینی	
الف ۲	ب ۲	پ ۲	ت ۲	ث ۲	متوسط	جراحات نیازمند مراقبت درمانی بالینی	
الف ۱	ب ۱	پ ۱	ت ۱	ث ۱	قابل صرف‌نظر	جراحات جزئی نیازمند کمک درمانی	

ماتریس ۲ ارزیابی خطر

ارزیابی خطر آلودگی تسلیحاتی برای عملیات نهضت

احتمال					خطر برای عملیات نهضت		شدت اثر (پیامدها)
بسیار ناممکن	بسیار ناممکن	ممکن	محتمل	بسیار محتمل			
الف ۵	ب ۵	پ ۵	ت ۵	ث ۵	فاجعه بار	توقف عملیات و تخلیه کارکنان	
الف ۴	ب ۴	پ ۴	ت ۴	ث ۴	شدید	عملیات امکان ادامه ندارد، تمامی تحرکات متوقف است	
الف ۳	ب ۳	پ ۳	ت ۳	ث ۳	قابل ملاحظه	عملیات و کارکنان به میزان ضرورت محدود شده اند	
الف ۲	ب ۲	پ ۲	ت ۲	ث ۲	متوسط	عملیات با تمهیدات بیشتر کاهش خطر ادامه می‌یابد	
الف ۱	ب ۱	پ ۱	ت ۱	ث ۱	قابل صرف‌نظر	هیچ اثری بر عملیات وجود ندارد	

ماتریس ۳ ارزیابی خطر

ارزیابی خطر آلودگی تسلیحاتی برای جمعیت‌های غیرنظامی

احتمال					خطر برای جمعیت غیرنظامی		شدت اثر (پیامدها)
محمتملة جدا	محمتملة	ممكنة	غير محتملة	غير محتملة إلى حد كبير			
۵ ث	۵ ت	۵ پ	۵ ب	۵ الف	مصدومیت/ تلفات زیاد، ظرفیت درمانی محلی کافی نیست	فاجعه بار	
۴ ث	۴ ت	۴ پ	۴ ب	۴ الف	جراحات شدید نیازمند مراقبت بالینی و توانبخشی بلند مدت	شدید	
۳ ث	۳ ت	۳ پ	۳ ب	۳ الف	جراحات نیازمند مراقبت بالینی بدون از کارافتادگی بلند مدت	قابل ملاحظه	
۲ ث	۲ ت	۲ پ	۲ ب	۲ الف	جراحات نیازمند درمان محلی	متوسط	
۱ ث	۱ ت	۱ پ	۱ ب	۱ الف	جراحات جزئی بدون نیاز به کمک درمانی	قابل صرف‌نظر	

مشاوره و توافق بر سر دسته‌بندی‌های خطر به منظور شناسایی مخاطبان هدف اولویت‌دار

توصیه می‌شود که در مورد تمامی اطلاعات جمع‌آوری شده در حین ارزیابی، با همکاران و/یا با دیگر ذینفعان مطلع اما بی‌غرض گفتگو شود و در خصوص دسته‌بندی‌های خطر، مخاطبان هدف اولویت‌دار و فعالیت‌های اولویت‌دار جهت اجرا، در ماتریس خطر توافق گردد. این کار بویژه اگر سایر فعالیت‌های کاهش خطر با هدف ترویج رفتار ایمن‌تر شماری از دیگر نهادها یا سازمان‌ها را درگیر می‌سازد از اهمیت بیشتری برخوردار است، چرا که همراهی آنها برای اجرای یک واکنش یکپارچه مناسب لازم است.

مرحله بعدی شناسایی، اولویت‌بندی و برنامه‌ریزی فعالیت‌ها برای رسیدگی به خطر (همانطور که در فصل ۱ اشاره شد و در فصول ۳ و ۴ با جزئیات شرح داده شد) است تا گروه‌های هدف را بتوان در نهایت به دسته‌بندی پائین‌تر خطر در ماتریس ارزیابی خطر منتقل کرد.

پیوست ب: واژگان و تعاریف

مهمات انفجاری رهاشده مهماتی است که در جریان مخاصمه مسلحانه استفاده نشده است و توسط یکی از طرفهای مخاصمه رهاشده یا دور انداخته شده است، و دیگر در کنترل طرفی که آن را رها کرده یا دور انداخته قرار ندارد. مهمات انفجاری رهاشده ممکن است برای استفاده آماده شده، فیوزدار شده، مسلح شده یا به نحو دیگری آماده‌سازی شده باشند یا نباشند.^{۷۷} این عبارت میتواند هم به سلاحهای متعارف و هم به سلاحهای نامتعارف اطلاق گردد.

یک **سانحه** رویدادی نامطلوب است که به آسیب منجر میشود.^{۷۸}

ش.م.ر.ه. مخفف عامل شیمیایی، میکروبی، تشعشعی و هسته‌ای است. برای موارد کاربرد این رهنمودها، عامل ش.م.ر.ه. شامل مواد خطرناک به شکل مواد شیمیایی سمی، مواد میکروبی مانند ویروس‌ها، باکتری‌ها و سموم و دیگری ارگانیزم‌ها، و مواد تشعشعی یا هسته‌ای است.

کنوانسیون سلاحهای متعارف خاص ۱۹۸۰ (CCW) یکی از معاهدات اصلی حقوق بین‌المللی بشردوستانه است که کاربرد سلاحهای متعارف را با هدف به حداقل رساندن آثار کور آنها تعدیل می‌کند. این کنوانسیون حاوی پنج پروتکل است که دو تای آنها به مین‌زدایی مرتبطاند. پروتکل الحاقی ۲ (مصوب ۱۹۹۶) به مین‌های زمینی، تله‌های انفجاری و دیگر ادوات از این دست پرداخته، و پروتکل ۵ (مصوب ۲۰۰۳) درصد رسیدگی به مشکل بقایای انفجاری باقیمانده از جنگ است.^{۷۹}

مهمات انفجاری بر تمامی مهماتی که حاوی مواد منفجره، مواد مرتبط با شکافت یا همجوشی هسته‌ای، یا عوامل میکروبی یا شیمیایی هستند دلالت دارد، که شامل بمب‌ها و کلاهک‌های جنگی، موشک‌های هدایت‌شونده و بالیستیک، مهمات توپخانه، خمپاره‌ها، راکت‌ها، و تسلیحات سبک، تمامی مین‌ها، اژدرها و بمب‌های زیرآبی، مواد آتشکاری، پرتاب‌کننده مهمات خوشه‌ای و مهمات آن، ادوات خرج‌دار و پیش‌راننده‌دار، ادوات انفجاری الکترونیکی، ادوات انفجاری دست‌ساز، و تمامی اقلام یا اجزاء مشابه و مرتبط که به طور ماهوی انفجاری هستند می‌شود.^{۸۰}

انهدام مهمات انفجاری یافتن، شناسایی، ارزیابی، ایمن‌سازی، جابجایی و/یا معدوم‌سازی مهمات انفجاری را شامل می‌گردد.

بقایای قابل انفجار جنگی مهمات منفجرنشده و مهمات رهاشده هستند، که مهمات متعارف (پروتکل ۴ کنوانسیون سلاحهای متعارف خاص)^{۸۱} و مهمات سلاحهای غیرمتعارف/سلاحهای کشتار جمعی را دربر می‌گیرند.

آسیب جراحات یا خسارت وارد شده به سلامت انسان، یا خسارت به اموال یا محیط زیست است.^{۸۲}

مخاطره یک منبع ریسک و یک منبع بالقوه آسیب است.^{۸۳} با توجه به آلودگی تسلیحاتی، مخاطره به نوع یا تعداد سلاحهای موجود، شامل وسعت حضور عامل ش.م.ر.ه. در محیط^{۸۴} دلالت دارد.

۷۷ ملل متحد، IMAS ۰۴/۱۰، وازه‌نامه لغات مین‌زدایی، تعاریف و اختصارات، ویرایش دوم، UN، نیویورک، ۲۰۱۳.

۷۸ منبع بالا.

۷۹ منبع بالا.

۸۰ منبع بالا.

۸۱ منبع بالا.

۸۲ سازمان استانداردسازی جهانی و کمیسیون بین‌المللی الکتروتکنیک، ISO/IEC راهنمای ۵۱:۲۰۱۴ (E)، جنبه‌های ایمنی - رهنمودهای گنجانیدن آنها در استانداردها، ISO و IEC، ژنو، ۲۰۱۴.

۸۳ منبع بالا.

۸۴ سند داخلی: رویکرد و واکنش آلودگی تسلیحاتی کمیته بین‌المللی صلیب سرخ (دسامبر ۲۰۱۷).

رویداد مخاطره‌آمیز رویدادی است که آسیب ایجاد کرده است یا ممکن بود ایجاد نماید. گهگاه به آن به عنوان یک حادثه یا سانحه اطلاق می‌شود.^{۸۵} در این راهنما از واژگان سانحه و رویداد استفاده شده است.

یک **موقعیت مخاطره‌آمیز** شرایطی است که در آن افراد، اموال یا محیط زیست در معرض یک یا چند مخاطره قرار می‌گیرد.^{۸۶}

اثر پیامد یا نتیجه یک سانحه است و بر اساس اثری که بر کارکنان، تداوم عملیاتی و جمعیت غیرنظامی دارد در نظر گرفته می‌شود.

یک **وسیله انفجاری دست‌ساز** «وسیله‌ای است که به شکل دست‌ساز حاوی مواد منفجره، مواد ویران‌کننده، کشنده، سمی، قابل اشتعال، آتش‌زا یا موادی است که برای نابودی، تخریب، گمراه‌سازی یا اذیت و آزار طراحی شده باشد. این ادوات ممکن است در فروشگاه‌های نظامی یافت شوند اما معمولاً با استفاده از وسائل غیرنظامی ساخته می‌شوند».^{۸۷}

یک **سانحه** رویدادی است که یک حادثه را ایجاد کرده یا می‌توانست ایجاد کند. گهگاه از آن به عنوان رویداد مخاطره‌آمیز یاد می‌شود.

مین‌زدایی (۲۰۰۹) به فعالیتهایی دلالت دارد که هدف از آنها کاهش اثر اجتماعی، اقتصادی و محیطی مین و مهمات انفجاری باقیمانده از جنگ، از جمله مهمات کوچک منفجر نشده است.^{۸۸}

آموزش خطرات مین به فعالیتهایی اشاره دارد که با افزایش آگاهی و ترویج رفتار ایمن درصد کاهش خطر مرگ و جراحت ناشی از مین و مواد انفجاری باقیمانده از جنگ (شامل زیرمهمات منفجر نشده) است و شامل تبادل اطلاعات با جوامع در معرض خطر، ارسال پیام‌های ایمنی به گروه‌های هدف و حمایت از فعالیت زمینهمدیریت خطر در جوامع و مین‌زدایی می‌گردد.^{۸۹}

توجه نمایید که آگاه‌سازی از خطر و ترویج رفتار ایمن در زمینه آلودگی ناشی از مین‌های زمینی و مواد انفجاری باقیمانده از جنگ بیشتر به عنوان آموزش خطرات مین شناخته می‌شوند، و موضوع یک استاندارد جهانی هستند.^{۹۰} در حالی که این راهنما با این استانداردها همخوانی دارد، در آن بیشتر از واژه «آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر» به جای آموزش خطرات ناشی از مین استفاده شده چرا که با دامنه گسترده‌تری از آلودگی تسلیحاتی سر و کار دارد تا تنها مین و مواد انفجاری باقیمانده از جنگ، و مخاطرات ش.م.ر.ه. و همینطور کاربرد سلاح‌ها در موقعیت‌های خاصه و دیگر شرایط خشونت‌آمیز را شامل می‌شود. واژه «آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر» نیز به وضوح بیان می‌دارد که این رویکرد چیزی بیشتر از آموزش صرف را شامل می‌شود: واژه «رفتار ایمن‌تر» هم بر ترویج و هم بر تسهیل رفتار ایمن‌تر از طریق دیگر فعالیتهای حمایتی، کمک‌رسانی، پیشگیری و همکاری که از رویکردی تراگشتی استفاده می‌کنند، دلالت دارد.

دیگر شرایط خشونت‌آمیز یک مفهوم تعریف‌شده حقوقی نیست، اما این واژه توسط کمیته برای توصیف تمامی موقعیت‌های خشونت‌آمیزی استفاده می‌شود که به آستانه مخاصمه مسلحانه، که حقوق بین‌المللی بشردوستانه برای آن اعمال می‌شود، نمی‌رسند. دیگر شرایط خشونت‌آمیز، موقعیت‌های خشونت‌آمیز جمعی هستند که با وجود پیامدهای بشردوستانه قابل ملاحظه‌ای که دارند به آستانه مخاصمه مسلحانه نمی‌رسند. دیگر شرایط خشونت‌آمیز اغتشاشات داخلی، ناآرامی‌های داخلی و دیگر اشکال خشونت جمعی را شامل می‌گردد، حتی هنگامی که مورد اخیر به شدت ناآرامی داخلی نباشد.

۸۵ سازمان استانداردسازی جهانی، ISO راهنمای ۲۰۰۹:۷۳، واژگان مدیریت خطر، ISO، ژنو، ۲۰۰۹-۱۱.

۸۶ پانویس ۶ در بالا را بنگرید.

۸۷ پانویس ۱ در بالا را بنگرید.

۸۸ منبع بالا.

۸۹ ملل متحد، IMAS ۱۲/۱۰، آموزش خطرات ناشی از مین/مهمات انفجاری باقیمانده از جنگ، ویرایش دوم، UN، نیویورک، ۱ آوریل ۲۰۱۰ (متمم ۲، ژوئن ۲۰۱۳). این سند با مجموعه‌ای از ۱۲ دفترچه راهنمای بهترین روش‌ها برای برنامه‌ها و پروژه‌های آموزش خطرات ناشی از مین تکمیل می‌شود.

۹۰ منبع بالا.

تاب‌آوری نوعی ظرفیت است. در کاربرد رایج، تاب‌آوری به طور معمول به توانایی سیستم‌ها (و مردم) برای واکنش مؤثر و سازگاری با شرایط در حال تغییر و توسعه مهارت‌ها، ظرفیت‌ها، رفتارها و اقدامات لازم برای مقابله با مشقت و سختی است («تاب‌آوری» را می‌توان به عنوان فرآیند سازگاری پیش، در حین، و پس از یک رویداد سخت توصیف کرد). در درون نهضت، تاب‌آوری به عنوان «توانمندی افراد، جوامع محلی، سازمان‌ها یا کشورهایی که در معرض بلایا، بحران‌ها و آسیب‌پذیری‌های اساسی هستند، در پیش‌بینی، آمادگی برای، کاهش اثر، مقابله با و رفع آثار شوک‌ها و استرس‌ها، بدون رها کردن چشم‌اندازهای بلندمدت‌شان»^{۹۱} تعریف شده است.

خطر ترکیبی از احتمال وقوع یک آسیب و شدت آن است.^{۹۲}

مدیریت خطر چرخه ایجاد زمینه، شناسایی و ارزیابی خطر، رسیدگی به خطر (یا در مورد آلودگی تسلیحاتی، کاهش خطر بوسیله کاهش شدت و/یا احتمال اثر آن)، پیش و بازبینی خطر و تمهیدات کاهش خطر، و سازگاری تمهیدات کاهش خطر را شامل می‌شود.

ایمن به وضعیت حمایت شده از مخاطرات شناخته‌شده‌ای که احتمال دارد آسیب ایجاد کنند اطلاق می‌شود.^{۹۳}

رفتار ایمن رفتاری است که از شخص یا گروهی از افراد در یک جامعه محلی یا یک سازمان در برابر مخاطرات شناخته‌شده‌ای که احتمال دارد آسیب ایجاد کنند بهتر محافظت می‌کند.

یک **تهدید** منبع خطری است که مخاطره و نیت کاربر را در هم می‌آمیزد (مانند کاربرد سلاح‌های متعارف یا مخاطره ش.م.ر.ه. با مقاصد تهاجمی یا خشن).^{۹۴} لطفاً توجه داشته باشید که این در این راهنما از واژه «مخاطره» به جای «تهدید» استفاده شده چرا که بر پایه این فرض نگاشته شده‌است که کارکنان و داوطلبان نهضت و جمعیت غیرنظامی عامدانه توسط سلاح‌های متعارف یا مخاطرات ش.م.ر.ه. مورد هدف قرار نمی‌گیرند و قربانیان سهوی محاصمه یا دیگر شرایط خشونت‌آمیز هستند. جایی که نیت شناخته‌شده‌ای برای کاربرد سلاح یا مخاطره ش.م.ر.ه. در اقدامات تهاجمی یا خشونت‌بار (مانند یک تهدید) وجود داشته باشد آنگاه این راهنما باید توسط یک راهنمای امنیتی سازمانی مناسب تکمیل گردد.

آسیب‌پذیری کیفیت ذاتی یک چیز یا یک فرد است که آنها را نسبت به مخاطره‌ای که می‌تواند منجر به یک سانحه شود حساس می‌کند.^{۹۵} آسیب‌پذیری به مخاطره آلودگی تسلیحاتی را می‌توان با تغییر این کیفیت ذاتی (و حساسیت‌پذیری) کاهش داد که در این صورت احتمال سانحه و شدت اثر را کاهش می‌دهد. بنابراین، کاهش آسیب‌پذیری به آلودگی تسلیحاتی، در نهایت مصدومیت در میان کارکنان نهضت و جمعیت غیرنظامی را کاهش می‌دهد. لطفاً توجه نمایید که هدف اصلی فعالیت‌های آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر، تغییر کیفیت ذاتی یک شخص، اجتماع یا سازمان به منظور کاستن از حساسیت آنها در برابر خطر است.

مهمات منفجر نشده مهمات انفجاری هستند که برای استفاده آماده شده، فیوزدار شده، مسلح شده یا به نحو دیگری آماده‌سازی شده‌اند یا مورد استفاده قرار گرفته‌اند. این مهمات ممکن است شلیک‌شده، انداخته‌شده، روانه‌شده یا پرتاب‌شده باشند، ولی به دلیل نقص عملکرد یا به دلایل دیگر منفجر نشوند.^{۹۶}

آلودگی تسلیحاتی به آلودگی ناشی از سلاح‌های متعارف و مخاطرات شیمیایی، میکروبی، تشعشعی و هسته‌ای (ش.م.ر.ه.) اطلاق می‌شود. مخاطرات مختلفی وجود دارند که برای نهضت‌نگرانی جدی ایجاد کرده‌اند، از جمله سلاح‌های متعارف و نامتعارف (شیمیایی، میکروبی، تشعشعی و هسته‌ای) و رهایی اتفاقی یا عمدانه عامل‌های شیمیایی، میکروبی و تشعشعی که به سلاح‌های غیرمتعارف ارتباطی ندارند. در این راهنما، به این مخاطرات به‌طور گروهی مخاطرات آلودگی تسلیحاتی (یا مخاطرات تسلیحات متعارف و ش.م.ر.ه.) اطلاق می‌شود.

۹۱. IFRC، چارچوب فدراسیون بین‌المللی جمعیت‌های صلیب سرخ و هلال احمر برای تاب‌آوری جامعه، IFRC، ژنو، ۲۰۱۴.

۹۲. پانویس ۶ در بالا را بنگرید.

۹۳. منبع بالا.

۹۴. منبع بالا.

۹۵. اقتباس از تعریف ارائه شده در ISO ۷۳:۲۰۰۹ (یادداشت ۹ در بالا را بنگرید).

۹۶. پانویس ۱ در بالا را بنگرید.

غیر قابل فروش

پیوست پ: نمای کلی مخاطرات تسلیحات متعارف و ش.م.ر.ه.

مخاطرات گوناگونی از آلودگی تسلیحاتی ناشی می‌شوند که برای نهضت نگرانی جدی ایجاد می‌کنند. مخاطرات تسلیحات متعارفی که احتمال رویارویی با آنها بالاست انرژی جنبشی و سلاح‌های انفجاری استفاده شده در مخاصمه، مهمات انفجاری جنگ (مهمات منفجر نشده و رهاشده)، مین‌های زمینی، ادوات انفجاری دست‌ساز، و انبارها و ذخایر مهماتی هستند که به درستی مدیریت نشده‌اند.

مخاطرات مربوط به آزادسازی عامل‌های غیر متعارف شامل عامل‌های اعصاب (مانند سارین) که بالاترین خطر را برای کارکنان نهضت دارند؛ انتقال آلودگی عامل‌های شیمیایی از بیماران به کارکنان درمانی؛ مواد شیمیایی صنعتی سمی (که عامدانه یا غیرعامدانه آزاد شده باشند)؛ و رادیوآکتیویته (که عامدانه یا غیرعامدانه آزاد شده باشد).

در ذیل توصیف اولیه‌ای از بعضی از رایج‌ترین انواع سلاح‌ها و عامل‌هایی که ممکن است با آنها برخورد شود آمده است.

سلاح‌های متعارف

۱. سلاح‌های کوچک و تسلیحات سبک

سلاح‌های کوچک به تفنگ‌های تهاجمی، مسلسل‌ها، نارنجک‌های دستی و دیگر تسلیحات نظامی دلالت دارد که جهت حمل و استفاده توسط یک فرد مبارز طراحی شده‌اند. این تعریف همچنین سلاح‌های تجاری مانند تپانچه‌های دستی و اسلحه‌های شکاری را نیز شامل می‌شود. واژه «تسلیحات سبک» به سلاح‌های قابل حملی اشاره دارد که برای استفاده توسط یک یا چند فرد با همکاری همدیگر طراحی شده است، مانند تیربارهای سنگین، نارنجک‌اندازها، سلاح‌های قابل حمل ضد هوایی، سلاح‌های قابل حمل ضد تانک، موشک‌اندازهای ضدتانک قابل حمل، و خمپاره‌ها. مهمات استفاده شده توسط سلاح‌های کوچک و تسلیحات سبک شامل خشاب‌ها، گلوله‌ها، موشک‌ها، راکت‌ها، نارنجک‌ها و دیگر پرتابه‌ها از این دست است.

سلاح‌های کوچک و تسلیحات سبک حین مخاصمات و دیگر شرایط خشونت‌آمیز برای کارکنان نهضت و غیرنظامیان مخاطره ایجاد می‌کنند. خطر عمده در این خصوص گیرافتادن در میان تبادل آتش یا آسیب دیدن توسط گلوله‌های سرگردان است.

سلاح‌های کوچک و تسلیحات سبک، به همراه مهمات‌شان، به دلایل متعدد در شرایط پسامخاصمه نیز کماکان یک مخاطره باقی می‌مانند. گرچه مبارزان سابق معمولاً خلع سلاح می‌شوند و تسلیحات اضافی حذف می‌گردند، با این حال شمار زیادی از تسلیحات به فراوانی در دست مبارزان سابق و غیرنظامیان و هم‌مینطور در زاقه‌های رهاشده سلاح باقی می‌مانند. این سلاح‌ها معمولاً برای مقاصد حفاظت و دفاع شخصی در جایی که جرم و جنایت زیاد اتفاق می‌افتد نگهداری می‌شوند. همچنین ممکن است به بازار سیاه راه یافته و لذا به راحتی برای اهداف جنایی یا مقاصد سیاسی در دسترس هستند. بسیاری از محیط‌های پسامخاصمه‌ای دچار درجات بالایی از خشونت‌های مسلحانه‌اند که با سلاح‌های کوچکی که به راحتی در دسترس قرار دارند اتفاق می‌افتند. سوانحی که با سلاح‌ها و مهمات کوچک اتفاق می‌افتد نیز رایج هستند، برای مثال به دلیل دستکاری کردن، شلیک اتفاقی یا، در بعضی مناطق، به علت شلیک در جشن‌ها و مراسم. مهمات سلاح‌های کوچک می‌تواند برای کودکان جذابیت خاصی داشته باشد که ممکن است با ضربه به پایه آنها، انداختن آنها در آتش یا جداکردن مرمی از پوکه برای خارج کردن خرج، آنها را منفجر کنند. تمامی این اقدامات می‌تواند منجر به مرگ یا جراحت شود.

۲. بقایای قابل انفجار جنگی

مواد انفجاری باقیمانده از جنگ هم شامل مهمات منفجر نشده می‌شود که شلیک شده یا پرتاب شده‌اند اما آنگونه که انتظار می‌رفته عمل نکرده‌اند، و هم شامل مهمات رها شده می‌شوند که به دلیل دشواری در جابجایی پشت سر رها شده‌اند یا در بجموحه نبرد فراموش شده یا رها شده‌اند. مهمات منفجر نشده بیشتر پیامد برنامه‌ریزی نشده استفاده از سیستم‌های تسلیحاتی است تا یک تاکتیک عامدانه مانند کاشت مین. دلایل عمل نکردن مهمات ممکن است شامل نقص تولید، نگهداری نامناسب، استفاده از مهمات از تاریخ گذشته، اشتباه در کارگذاشتن صحیح فیوزها، رویه‌های ناصحیح شلیک، آب و هوا، و پوشش نرم زمین یا نوع پوششی باشد که مهمات برای آن طراحی نشده‌اند.

بخش پائین نمایی کلی از دسته‌بندی‌های اصلی مواد منفجره باقیمانده از جنگ را ارائه می‌دهد. مهم است که به خاطر داشته‌باشید که سیستم‌های تسلیحاتی، انفجاری و شلیک جدید پیوسته در حال توسعه هستند بویژه اکنون که ملزومات تاکتیکی رایج نیز از سناریوی «جنگ صنعتی» متعارف به درگیری‌های کوچک‌تر و کمتر متعارف یا «جنگ درمیان افراد» تغییر کرده‌است.

الف. فیوزها

فیوزها اولین عنصر در زنجیره مواد منفجره هستند، یعنی سلسله‌ای از رویدادها که در انفجار مهمات یا مین‌ها به اوج خود میرسد. فیوزها فرآیند انفجار را در مواد انفجاری شروع می‌کنند. برای مثال، شعله آتش یک فیوز را روشن می‌کند، که این فیوز خرج اولیه یا اصلی را منفجر نموده، که این خرج نیز در مقابل یک ماده انفجاری بزرگ ثانویه را فعال می‌سازد و باعث انفجار آن می‌شود. فیوزها در شکل‌ها و اندازه‌های گوناگونی وجود دارند و در جلو یا پشت مهمات قرار می‌گیرند و ساز و کارهای انفجاری مختلفی دارند. آنها اغلب در مناطق نبرد یافت می‌شوند و اگر با دست حمل شوند می‌توانند تهدید جدی بشمار آیند. بعضی از انواع فیوزها تهدید خاصی برای کودکان هستند که گهگاه آنها را با خودکار یا اشیاء دیگر اشتباه می‌گیرند.

ب. نارنجک‌ها

نارنجک‌های دستی و نارنجک‌های تفنگی می‌توانند یک خطر جدی پسماندهای باشند. نارنجک‌های دستی ادوات ساده‌ای هستند، و اثرات آنها ایجاد ترکش (برای اهداف ضدنفر)، دود، نور شدید و انفجار (شوک آور) را شامل می‌شود. معمولاً از یک بدنه اصلی، یک فیوز و یک ضامن که توسط یک سوزن در جای خود نگهداشته شده است تشکیل می‌شوند. عمدتاً در مناطق قبلی نبرد رها می‌شوند و اغلب برای کودکان جذابیت دارند. همچنین از آنها برای مقاصد دزدی، انتقام یا اخاذی نیز استفاده می‌شود. نارنجک‌های تفنگی آنگونه که از نامشان مشخص است، از وسیله‌ای متصل به تفنگ پرتاب می‌شوند. به دلیل ساز و کار منحصر بفرد فیوز آنها، نارنجک‌های منفجر نشده تفنگی چنانچه دستکاری شوند می‌توانند بسیار حساس باشند.

پ. خمپاره‌ها

خمپاره‌ها یکی از رایج‌ترین سلاح‌ها هستند و در بسیاری از موقعیت‌های مخاصمه دیده می‌شوند. آنها «بمب‌های خمپاره» را در برد به نسبت کوتاه شلیک می‌کنند و معمولاً توسط افراد قابل جابجایی اند. بمب‌های خمپاره که اغلب مورد استفاده قرار می‌گیرند حاوی مواد منفجره قوی هستند یا نور یا دود تولید می‌کنند. آنها دارای فیوز روی دماغه‌شان بوده و برای انفجار باید با دماغه (جلو) مورد اصابت قرار گیرند. خمپاره‌ها منبعی از آهن قراضه هستند و بعضی اوقات توسط افراد به عنوان وزنه برای چاه یا چکش مورد استفاده قرار می‌گیرند. چنانچه خمپاره فیوز شده باشد (یعنی فیوز آن متصل شده باشد)، به شدت خطرناک‌تر است. بمب‌های خمپاره بدون فیوز نسبتاً ایمن‌تر هستند مگر آنکه سعی شود مواد منفجره یا پوشش فلزی آنها جدا شود.

ت. پرتابه‌ها

پرتابه‌ها از تسلیحات شلیک مستقیم مانند توپ تانک‌ها یا از تسلیحات شلیک غیرمستقیم مانند توپخانه شلیک می‌شوند. پرتابه‌ها می‌توانند حاوی مواد منفجره قوی یا مهمات خوشه‌ای باشند، نور شدید ایجاد کنند یا دود، و در موارد معدود مواد شیمیایی سمی آزاد کنند. اجزاء بسیاری از انواع پرتابه‌ها از فلزات باارزش شامل کربید تنگستن و مس تولید می‌شوند که برای عایق‌سازی خرج و پوکه بکار می‌رود و به عنوان نوار محرک شناخته می‌شود. در موقعیت‌های پسماندهای، مشاهده یک خمپاره استفاده شده با نوار محرک سالم نادر است، چرا که به صورت عادی این اولین تکه‌ای از بقایای میدان نبرد است که بازیابی می‌شود.

ث. راکت‌ها

راکت یک وسیله انفجاری است که حاوی پیشرانه و مواد منفجره است. جایی که راکتی شلیک شده اما منفجر نشده است معمولاً در محل اصابت شکستگی‌هایی در بدنه اتفاق می‌افتد؛ بخش‌های باقیمانده شامل سر جنگی و فیوز خواهد بود و، به صورت بالقوه خرج مصرف نشده. معمولاً راکت‌ها همزمان شلیک می‌شوند و برای پوشش کامل یک منطقه طراحی شده‌اند. اسامی متعددی برای چنین سیستم‌هایی وجود دارند از جمله سیستم‌های راکتی چند پرتابی و کاتیوشا (در پی سیستم معروفی که شوروی در جنگ جهانی دوم مورد استفاده قرار داد). کلاهک جنگی می‌تواند مواد انفجاری قوی استاندارد یا مهمات خوشه‌ای را دربر داشته یا ترکش داشته باشند. جدای از سر جنگی، موتور یک راکت شلیک‌نشده یا بد عمل کرده نیز می‌تواند خود تهدیدی برای غیرنظامیان باشد.

ج. بمب‌های بمب افکن

بمب‌هایی که از هوا فرو می‌ریزند و اندازه‌های مختلفی دارند معمولاً قدرت تخریب عظیمی دارند. بمب‌های جنگنده‌ها که انداخته شده و عمل نکرده‌اند مادامی که مردم سعی در خارج کردن مواد منفجره داخل آنها نکنند خطر نسبتاً کمی را برای مردم دارند. بازیافت بدنه بمب‌ها به عنوان آهن قراضه هم ممکن است باعث انفجار بمب شود. در بعضی موارد، بمب‌هایی که از هوا فرو می‌ریزند به بسته‌ای متصل شده‌اند که یا از طریق تعیین از راه دور هدف توسط لیزر یا از طریق دوربین ویدیویی که بر دماغه بمب نصب می‌شود به بمب این امکان را می‌دهد که به سمت هدفش بچرخد. بمب‌های هوایی می‌توانند تا اعماق زمین نفوذ کنند؛ شهرهای اروپایی که در جریان جنگ جهانی دوم بمباران شدند کماکان به بمب‌های زیرسطحی آلوده‌اند.

چ. مهمات خوشه‌ای و مهمات کوچکتر

مهمات خوشه‌ای ممکن است از طریق هواپیما پرتاب شده یا از خمپاره‌ها، توپخانه یا سیستم‌های راکتی شلیک شوند. در یک ارتفاع از پیش تعیین شده، پوسته بیرونی، پرتابه یا راکت مهمات کوچکتر بسیاری را روی منطقه هدف آزاد می‌کند. تعداد مهمات یا بمب‌های کوچکتر آزادشده به نوع مهمات جنگی بستگی دارد. هدف از این کار اشباع نمودن منطقه مورد هدف است. چنانچه به درستی فیوز نشده باشند یا نادرست شلیک یا پرتاب شوند، امکان زیادی وجود دارد که این مهمات در مناطقی خارج از منطقه هدف تعیین شده فرود آیند. در مخاصمات نوین، مبارزان به کرات با جمعیت غیرنظامی درهم می‌آمیزند و اثر چنین مهماتی را به طور بالقوه کور می‌کنند.

مهمات کوچکتر ممکن است در نتیجه کاربرد نادرست یا به لحاظ نوع پوشش زمین عمل نکنند و نرخ عدم موفقیت آنها متغیر است. مهمات کوچکتر عمل نکرده ممکن است یا به داخل زمین فرو روند، روی سطح بمانند یا روی بدنه درختان، شاخ و برگ آنها یا زیرساخت‌ها آویزان شوند. بدین شکل تهدید دو چندانی ایجاد می‌کنند، و در هر منطقه مورد حمله قرار گرفته، زیر سطح همزمان با سطح، شاخ و برگ درختان و زیرساخت‌ها باید مورد بررسی قرار گیرد. ناکامی در انجام این کار می‌تواند موجب مرگ و میر و جراحات در سالیان متمادی شود هنگامی که مردم زمین یا پی ساختمان را می‌کنند. برداشتن تنها آلودگی سطحی بدان معنا است که نشانه‌های قابل رویت یک منطقه مورد حمله قرار گرفته پاک شده است که این کار یک خطر جدی و پنهان برای آنهاست است که در آینده از این زمین‌ها استفاده خواهند کرد. مهمات کوچک به طور کلی بسیار قدرتمند هستند و اگر آنگونه که طراحی شده‌اند کار نکنند بسیار حساس خواهند بود. آنها یک خطر مشخص برای کودکان بحساب می‌آیند.

۳. مین‌های زمینی

ویژگی اصلی مین‌های زمینی آن است که توسط قربانیان شان فعال می‌شوند.

الف. مین‌های ضد نفر

کاربرد مین‌های ضد نفر از زمان توافق و پذیرش گسترده کنوانسیون منع استفاده از مین‌های ضد نفر توسط دولت‌ها مورد نکوهش قرار گرفت. با این حال، مین‌های ضد نفر کماکان در زرادخانه ارتش‌های مختلف پیدا می‌شود و به آلوده کردن زمین‌هایی که پیش از این منطقه مخاصمه بودند ادامه می‌دهد، حتی در مناطقی که تلاش‌های پاکسازی برای سالیان متمادی انجام پذیرفته است. آنها در گذشته توسط نیروهای عادی نظامی و کنشگران غیردولتی مورد استفاده قرار می‌گرفتند. امروزه نیز آنها سلاح برگزیده بعضی از کنشگران غیردولتی مسلح هستند.

مین‌های ضدنفر به طرق مختلفی بسته به موقعیت و نیاز مورد استفاده قرار می‌گیرند. نیروهای مسلح از آنها برای حفاظت از جلو و پهلو و جهت تأمین امنیت بیشتر پیرامون پست‌های نگهبانی یا ایست‌های جاده‌ای که خطر حمله غافلگیرانه از کنار یا پشت در آنجا وجود دارد استفاده کرده‌اند. همچنین از آنها برای حفاظت موقتی موقعیت‌های فردی، مانند موقعیت یک گشت در طول شبانه نیز استفاده شده است. در چنین مواردی، و در موقعیت‌هایی که در آن مبارزات سازماندهی نشده در طول سالیان اتفاق می‌افتد، این نوع کاربرد منجر شده است که مناطق کوچک بسیاری آلوده به تنها چند مین باشند.

مین‌ها همچنین جهت حمله مستقیم به غیرنظامیان، پوشش دادن عقب‌نشینی هنگامی که توسط نیروهای قوی‌تر تحت تعقیبند و ایجاد وحشت و تردید با استفاده تصادفی در مناطق اشغال شده بدست نیروهای نظامی، توسط کنشگران غیردولتی مورد استفاده قرار گرفته‌اند. در بعضی موارد، از مین برای ممانعت از دسترسی به آب و دیگر نیازهای اولیه استفاده شده است.

مین‌های ضدنفر به سه دسته تقسیم می‌شوند: انفجاری، ترکش‌دار جهشی و ترکش‌دار جهت‌دار. آنها به گونه‌ای طراحی شده‌اند که با اعمال فشار بر روی مین منفجر شوند. بسته به محتوای انفجاری مین‌ها، آنها می‌توانند یک یا هر دو پا را چه بالای زانو یا زیر زانو از بین ببرند. همچنین قربانیانی که سپس روی مین دیگری می‌افتند نیز ممکن است یک یا دو بازو خود را نیز مجروح کنند. ترکش‌های ناشی از انفجار نیز به درون بدن فرو خواهند رفت که می‌توانند جراحات دیگری مانند کوری ایجاد کنند.

مین‌های ترکش‌دار جهشی یا بر روی سطح قرار داده می‌شوند یا کمی زیر سطح کاشته می‌شوند در حالی که فیوز آنها بیرون زده است. فیوز ممکن است به سیم متصل باشد یا نباشد. قدم گذاشتن بروی سیم یا برخورد با فیوز موجب می‌شود تا یک قوطی انفجاری از بدنه مین تا ارتفاع کمر به بالا پرتاب شود و آنجا منفجر گردد. ترکش‌ها در شعاع ۳۶۰ درجه پرتاب می‌شوند. شدت جراحت و احتمال مرگ بسته به فاصله از مین و این نکته دارد که آیا شیئی صلب میان قربانی و انفجار وجود دارد یا خیر.

مین‌های ترکش‌دار جهت‌دار از یک بدنه ترکشی که بر روی یک پایه قرار گرفته و این پایه در زمین کاشته شده است تشکیل می‌شوند. این مین‌ها به طور معمول توسط سیم فعال می‌شوند و بسته به نوع مین ترکش‌ها را با زاویه ۱۸۰ درجه تا دامنه ۲۰۰ متر پرتاب می‌کنند.

ب. مین‌های ضد نفربر

مین‌های ضد نفربر معمولاً برای نابودی ماشین‌های جنگی زرهی مانند تانک‌ها از طریق انفجار یا با نفوذ به بدنه آنها طراحی شده‌اند. آنها به‌طور مرسوم از طریق فشار یا حرکت یک میله کج که از زمین بیرون زده است فعال می‌شوند. حضور یا احتمال حضور این دسته از مین‌ها می‌تواند استفاده از زمین‌ها و جاده‌ها را کند.

در موارد بسیار، چارپایان، گله‌ها، تراکتورها یا وسایل نقلیه غیرنظامی می‌توانند فشار کافی برای منفجر کردن مین‌های ضدتانک را اعمال کنند. همچنین ممکن است مین‌های ضد نفربر با فشار بر روی یک میله شیب‌دار نیز فعال شوند. گهگاه آنها دقیقاً کنار مین‌های ضدنفر قرار داده می‌شوند تا قدرتشان بیشتر شود. سطح تخریب آنها به نوع مین، عمقی که در آن کاشته شده‌اند، نوع خاک و بخشی از وسیله نقلیه که در هنگام انفجار نزدیک به مین قرار دارد بستگی دارد.

هیچ راه آسان یا قابل اطمینانی برای بررسی آنکه جاده عاری از مین ضد نفربر است یا نه وجود ندارد. به این خاطر، حتی شایعه وجود یک مین روی جاده نیز می‌تواند آن جاده را مسدود سازد. این واقعیت که وسایل نقلیه در گذشته از جاده‌ای به طور ایمن عبور کرده‌اند به هیچ وجه بیانگر آن نیست که جاده عاری از مین است.

۴. ادوات انفجاری دست‌ساز

ادوات انفجاری دست‌ساز وسایلی هستند که به صورت دست‌ساز ساخته یا قرارداده می‌شوند و حاوی مواد انفجاری، تخریبی، کشنده، سمی، آتش‌زا، یا پایروتکنیک، یا مواد شیمیایی هستند و برای نابودی، تغییر شکل دادن، گمراه کردن یا آزار دادن طراحی شده‌اند. آنها از قطعات نظامی در خود داشته باشند اما معمولاً از اجزاء غیرنظامی تشکیل شده‌اند.^{۹۷} از نظر کمیته بین‌المللی صلیب سرخ، ادوات انفجاری دست‌ساز فعال‌شونده توسط

قربانی که مواد منفجره در خود دارند، مین‌های دست‌ساز دانسته می‌شوند.

۵. تله‌های انفجاری

تله‌های انفجاری ادوات انفجاری یا غیر انفجاری هستند که عامدانه کار گذاشته می‌شوند تا هنگامی که یک شیء به ظاهر بی‌خطر دست‌کاری می‌شود یا یک عملی که به‌طور عادی امن است انجام می‌شود، مانند باز کردن در یا روشن کردن تلویزیون، ایجاد صدمه کند.

۶. انبارهای مهمات

انبارهای مهمات یک معضل رو به گسترش در جهان، به ویژه از زمان فروپاشی جماهیر شوروی است. انبارها مناطقی هستند که انواع مختلف مهمات در آنها نگهداری می‌شود، و میزان آنها بعضاً به هزاران تن می‌رسد. ذخیره‌سازی ایمن مهمات نیازمند ساخت امکانات سفارشی و سرکشی منظم است. در بسیاری از کشورها این اتفاق رخ نمی‌دهد، و مهمات در فضای باز یا در سازه‌های نامناسب نگهداری می‌شود. در بعضی موارد، این مهمات فراتر از طول عمر ایمن آنها نگهداری شده یا در مراکزی نگهداری می‌شوند که دیگر به درستی از آنها مراقبت نمی‌شود. گهگاه انبارها بیش از ظرفیت در نظر گرفته شده پر می‌شوند و حتی مهمات فیوز گذاری شده و آماده شلیک را در خود دارند. بسیاری از این انبارها به زمان جنگ سرد بازمی‌گردند و با گذشت زمان خطرناک‌تر می‌شوند. اگر مراکز ذخیره‌سازی به‌طور مناسب ایمن نشده‌باشند، خطر دزدی و برای هر کسی که در جستجوی آهن قراضه یا از روی کنجکاوی وارد می‌شود خطر وجود دارد. در طول زمان‌های مخاصمه یا شرایط خشونت‌آمیز، انبارهای سلاح و مهمات معمولاً نایمن رها می‌شوند و براحتی در دسترس غیرنظامیان و گروه‌های مسلح قرار می‌گیرند. اکنون مشخص شده‌است که در غالب تمامی محیط‌های پسامخاصمه، و در بسیاری از کشورهای در حال توسعه، جوامع در معرض خطر انبارهای مهمات و مواد منفجره رهاشده، آسیب‌دیده یا به نادرستی ذخیره‌شده و مدیریت شده قرار دارند.

مخاطرات ش.م.ر.ه.

ویژگی‌های عامل‌های ش.م.ر.ه.

ش.م.ر.ه. مخفف عامل‌های شیمیایی، میکروبی، تشعشعی و هسته‌ای است. در این راهنما، عامل‌های ش.م.ر.ه. شامل مواد خطرناک در شکل مواد شیمیایی سمی، مواد میکروبی مانند ویروس‌ها، باکتری‌ها، و سموم یا دیگر ریزارگانیزم‌ها، و مواد تشعشعی و هسته‌ای می‌شوند. عامل‌های ش.م.ر.ه. ممکن است در موقعیت‌های گوناگون، چه تصادفی چه با قصد بد، آزاد شوند. آنها ممکن است در نتیجه یک حادثه در یک محل یا مرکزی که این مواد در آنها تولید، استفاده یا نگهداری می‌شوند پخش شوند؛ یا ممکن است در پی یک اقدام عامدانه توسط دولت‌ها، گروه‌های مسلح غیردولتی یا خلافاکاران پخش گردند.

این عامل‌ها شامل محصولات کناری گداز هسته‌ای، و دیگر مواد رادیواکتیو، عامل‌های میکروبی که بیماری یا عفونت ایجاد می‌کنند، و مواد شیمیایی هستند. این مواد چه به‌طور طبیعی ایجاد شده و چه به‌طور مصنوعی تولید شوند خطرناک‌اند، و می‌توانند بسته به ماهیت عامل مورد نظر و شرایط تماس آثار مخرب قابل توجهی بر سلامت انسان بگذارند، از جمله بیماری شدید و مرگ.

طبقه‌بندی این مواد به عنوان «عامل‌های ش.م.ر.ه.» یک روش بین‌المللی استاندارد است گرچه که ممکن است واژه یا مخفف دقیق آنها تغییر کند. با وجودی که ممکن است شباهت‌هایی میان رویدادهایی که به پخش ش.م.ر.ه. منتج شوند وجود داشته باشد، عامل‌های ش.م.ر.ه. از نظر ماهیت فیزیکی و شیمیایی، منشأ و مشخصات می‌توانند بسیار متفاوت باشند. همچنین تفاوت‌های عمده‌ای در نوع جراحی یا بیماری که توسط آنها ایجاد می‌شود، و دوره زمانی از تماس و ظهور علائم و نشانه‌ها وجود دارد.

۱. مخاطرات هسته‌ای و تشعشعی

مواد رادیواکتیو و منابع آنها به دو شکل برای انسان‌ها یک مخاطره محسوب می‌شوند:

- در معرض تابش قرارگرفتن بیش‌از اندازه در برابر اشعه با نفوذ بالا (مانند اشعه‌های گاما، نوترونی یا ایکس).
- در معرض تابش قرارگرفتن بافت‌ها و اندام بدن در صورت استنشاق، بلع مواد یا عامل‌های رادیواکتیو یا جذب از طریق پوست با تماس مستقیم.

منابع رادیواکتیو انواع مختلفی از تشعشع یونی را منطبق با مشخصات فیزیکی و شیمیایی‌شان ساطع می‌کنند. تشعشع آلفا ذراتی را ساطع می‌کند که از پروتون تشکیل شده‌اند. این ذرات برد کوتاه و نفوذ کمی دارند، برای مثال آنها نمی‌توانند به پوست انسان نفوذ کنند. با این وجود، مواد ساطع‌کننده اشعه آلفا انرژی زیادی داشته و می‌توانند مضر باشند بویژه اگر استنشاق شده یا بلعیده شوند. اشعه بتا ذراتی را ساطع می‌کند که حاوی الکترون‌های با بار منفی هستند. این ذرات می‌توانند چندین متر در هوا حرکت کرده و از نفوذ متوسط برخوردارند، برای مثال آنها قادرند از سطح بیرونی پوست انسان عبور کنند. تابش گاما و اشعه‌های ایکس از انواع پرنفوذ تشعشع الکترومغناطیسی هستند. به همراه نوترون، آنها قادرند از بدن انسان عبور کرده و تنها در برابر سرب با ضخامت ۱۰ سانتی‌متر یا یک دیوار بتونی متوقف می‌شوند.

تفاوت‌های میان مخاطرات هسته‌ای و مخاطرات تشعشعی از منشأ این مواد نشأت می‌گیرد. تابش هسته‌ای توسط شکافت هسته‌ای ایجاد می‌شود که این اتفاق هنگام انفجار یک سلاح هسته‌ای یا فعالیت نیروگاه‌های هسته‌ای روی می‌دهد. مخاطرات تشعشعی از تشعشع ساطع‌شده از مواد رادیواکتیو مورد استفاده در کاربری‌ها و محصولات مصرفی صنعتی، علمی یا پزشکی منتج می‌شود.

تشعشع از هر منبعی، پس از قرار گرفتن در معرض تابش از چند دقیقه تا چند ساعت بسته به مقدار و نوع آن (مانند آلفا، بتا یا گاما)، می‌تواند جراحات حاد و مرگ‌آور ایجاد کند. آثار مخرب قرار گرفتن در معرض چنین تشعشعاتی بر سلامت افراد به عنوان آثار قطعی شناخته شده‌اند. سنجش دقیق آثار دوز کم تشعشع دشوارتر است. قرارگرفتن زیاد در معرض دوز کم تشعشع می‌تواند بعدها با تأخیر چندساله منجر به افزایش خطر ابتلا به سرطان شود. به این خطرات فزاینده آثار تصادفی اطلاق می‌شود. جراحات ناشی از سطح کم تشعشع به طور عادی به مراقبت درمانی فوری نیازی ندارد.

برای کسب اطلاعات بیشتر درباره واکنش نهضت به مخاطرات هسته‌ای و تشعشعی لطفاً به راهنمای شرایط اضطراری هسته‌ای و تشعشعی^{۹۸} فدراسیون بی‌المللی جمعیت‌های صلیب سرخ و هلال احمر رجوع کنید.

۲. عامل‌های میکروبی

عامل‌های میکروبی ریزارگانیزم‌هایی (مانند ویروس‌ها، باکتری‌ها و قارچ‌ها) هستند که ممکن است به صورت طبیعی تغییر ژنتیک یافته یا به صورت مصنوعی مهندسی شده باشند. این عامل‌ها می‌توانند عفونت، مسمومیت یا حساسیت در انسان‌ها، حیوانات یا گیاهان ایجاد کنند. سموم نیز در دسته عامل‌های میکروبی قرار می‌گیرند. آنها مواد شیمیایی سمی هستند که به صورت طبیعی توسط ارگانیزم‌های زیستی، از جمله گیاهان، جانوران و ریزارگانیزم‌ها ایجاد می‌شوند (گرچه بعضی از آنها ممکن است به صورت مصنوعی ساخته شوند). سموم، از لحاظ مکانیزم عمل با عامل‌ها شیمیایی سمی قابل مقایسه‌اند. عامل‌های میکروبی رایج از طریق سرایت، بیماری و مرض ایجاد می‌کنند که معمولاً علائم آنها چند روز بعد ایجاد می‌شود. در کل، این عامل‌ها زمان تأخیر طولانی دارند. مسیر قرار گرفتن در معرض یک عامل میکروبی تأثیر مهمی بر نوع و شدت ابتلا دارد. بعلاوه، روش انتقال تأثیر مهمی بر شیوع بیماری میان جمعیت دارد. بعضی عفونت‌ها می‌تواند صرفاً با تماس فیزیکی مستقیم میان افراد یا تماس با مواد یا سطوح آلوده گسترش یابد. برخی دیگر با انتقال از راه هوا از شخصی به شخص دیگر منتقل می‌شود که احتمال شیوع سریع بیماری را ممکن می‌سازد. بعضی از عامل‌ها به حشره برای انتقال عفونت نیاز دارند برای مثال ویروس تب زرد توسط پشه حمل می‌شود. دامنه وسیعی از عامل‌های میکروبی در برنامه‌های تسلیحات میکروبی نظامی به سلاح تبدیل شده‌اند. عامل‌های باکتریایی آنهایی را که سیاه زخم، طاعون، تولارمی، مسموم و تب مالت ایجاد می‌کنند شامل می‌شوند. عامل‌های ویروسی آنهایی هستند که تب کیو، آنسفالیت اسبی و زئونلایی و آبله ایجاد می‌کنند. عامل‌های سمی شامل ریسین، سم بوتولینوم و انتروتوکسین استافیلوکوک B هستند. شدت بیماری و خطر مرگ ناشی از قرار گرفتن در معرض عامل‌های میکروبی به عوامل متعددی بستگی دارد: نوع عامل، مسیر، سطح در معرض قرار گرفتن، سلامت قربانی و واکنش درمانی.

۳. عامل‌های شیمیایی

عامل‌های شیمیایی مواد شیمیایی سمی هستند که به طور طبیعی ایجاد شده یا به شکل مصنوعی تولید می‌شوند. بسیاری از آنها برای اهداف مشروع صنعتی، کشاورزی یا درمانی تولید و استفاده می‌شوند، برای مثال سیانید هیدروژن (صنعتی)، کلر (صنعتی)، آرگانوفسفات (کشاورزی) و کاربامات (پزشکی). عامل‌های شیمیایی که تحت برنامه‌های تسلیحاتی توسعه داده شده‌اند موارد ذیل را شامل می‌شوند:

- عامل‌های تاول پوست مانند خردل گوگرد (گاز خردل) که باعث سوختگی تماسی و تاول‌های روی پوست می‌شوند و در صورت استنشاق به مجاری تنفسی آسیب می‌رسانند
  - عامل‌های عصبی مانند سارین و VX که کار انتقال دهنده عصبی استیل کولین را مختل کرده و باعث اسپاسم عضلات، ترشحات، نارسایی تنفسی و از دست دادن هوشیاری می‌شوند
  - عامل‌های خونی مانند سیانید که مانع از انتقال اکسیژن در خون شده، باعث تشنج و نارسایی تنفسی می‌شوند
  - عامل‌های خفگی مانند فسژن که به ریه‌ها آسیب می‌زند و منجر به مشکلات تنفسی می‌شود
  - عامل‌های ناتوان کننده، که بر روی سیستم اعصاب مرکزی عمل کرده و منجر به اثرات روانی (هذیان و توهم می‌شوند؛ نمونه‌ای از این نوع عامل BZ است) یا از بین رفتن هوشیاری و نارسایی تنفسی (به عنوان مثال: فنتانیل)
  - عامل‌های حساسیت‌زا (همچنین به عنوان عامل‌های کنترل شورش یا گاز اشک آور شناخته می‌شوند) مانند CS، CN، CR و OC که باعث سوزش چشم، پوست و دستگاه تنفسی می‌شوند.
- شدت بیماری و خطر مرگ ناشی از قرارگرفتن در معرض عامل‌های شیمیایی به عوامل متعددی بویژه نوع عامل، مسیر، سطح در معرض قرار گرفتن، سلامت قربانی و واکنش درمانی بستگی دارد.^{۹۹}

برای کسب اطلاعات بیشتر درباره مشخصات عامل‌های شیمیایی، مشخصات رویدادهای ش.م.ر.ه.، اصول ابتدایی واکنش به ش.م.ر.ه. و واکنش به اتهام کاربرد سلاح‌های ش.م.ر.ه.، لطفاً به این نشریه کمیته بین‌المللی صلیب سرخ ذیل رجوع کنید: واکنش شیمیایی، میکروبی، تشعشعی و هسته‌ای.^{۱۰۰}

پیوست ت: ترسیم نقشه مخاطرات

تعیین داده‌های مخاطرات برای ترسیم نقشه

نقشه مخاطرات که تمامی مخاطرات آلودگی تسلیحاتی را نشان می‌دهد موارد ذیل را شامل می‌شود:

- سلاح‌های متعارف استفاده‌شده در مخاصمه یا دیگر شرایط خشونت‌آمیز
- مین‌ها، مواد انفجاری باقیمانده از جنگ و ادوات انفجاری دست‌ساز
- انبارهای مهمات و انبارهایی که به درستی مدیریت نشده‌اند
- سایت‌های حاوی مواد شیمیایی صنعتی سمی که امکان آزادسازی (عمدی یا غیرعمدی) آنها وجود دارد
- سایت‌های حاوی منابع رادیواکتیو که امکان پخش (عمدی یا غیرعمدی) آنها وجود دارد
- سایت‌هایی که دیگر عامل‌های ش.م.ر.ه. ممکن است در آنجا نگهداری شوند
- سایت‌هایی که سلاح‌های غیرمتعارف در آنجا مورد استفاده قرار گرفته (یا ادعای استفاده از آنها وجود دارد) یا مکان‌هایی که آلودگی ش.م.ر.ه. قبلی در آنجا بوده است.

داده‌ها را از کجا بدست آوریم

آنجا که سلاح‌های متعارف در مخاصمه یا شرایط خشونت‌آمیزی مورد استفاده قرار بگیرند، معمولاً نهاد یا آژانس هماهنگ‌کننده بین‌المللی^{۱۰۱} وجود دارد که مسئول ترسیم نقشه مناطق مبارزه است. در بعضی موارد، کمیته بین‌المللی صلیب سرخ یا جمعیت ملی لازم می‌شود که اطلاعات را جمع‌آوری کرده و خود این نقشه را ترسیم کنند. نقشه مذکور باید بجای چندضلعی‌های جغرافیایی مشخص، مناطق گسترده جغرافیایی را نشان دهد چرا که موقعیت مخاطره ممکن است سیال باشد.

اطلاعات درباره وجود مین‌ها، مواد منفجره باقیمانده از جنگ، و تا اندازه‌ای ادوات انفجاری دست‌ساز از مقام مین‌زدایی ملی یا مرکز هماهنگی مین‌زدایی سازمان ملل بدست می‌آید که صلاحیت جمع‌آوری و تبادل داده‌های مخاطرات را دارد. آنجا که یک مقام ملی مین‌زدایی وجود دارد، تمامی مخاطرات شناخته‌شده مین و مواد منفجره باقیمانده از جنگ باید در ابزار نظام‌مندشده‌ای مانند سیستم مدیریت اطلاعات مین‌زدایی ثبت و ضبط گردد و در اختیار نهضت قرار گیرد. هنگامی که یک مخاصمه یا موقعیت خشونت‌آمیز از نظر جغرافیایی حرکت کند، حتی اگر موقعیت دقیق آلودگی معلوم نباشد یا در سیستم مدیریت اطلاعات مین‌زدایی ثبت نشده باشد، به احتمال زیاد آلودگی مواد انفجاری باقیمانده از جنگ بجای می‌ماند.

اطلاعات درباره مدیریت انبارها و ذخایر مهمات ممکن است توسط مقامات ملی و/یا سازمان‌های بین‌المللی که به این اطلاعات دسترسی دارند ارائه شود.

کسب اطلاعات درباره مخاطرات ش.م.ر.ه. می‌تواند دشوارتر باشد اما باید از جانب مقامات ملی و دیگر آژانس‌های مشارکت‌کننده در مدیریت بلایای صنعتی در دسترس قرار گیرد. همچنین، آنها ممکن است بتوانند نقشه مخاطرات ش.م.ر.ه. را ارائه کرده یا برای ایجاد آن کمک کنند.^{۱۰۲}

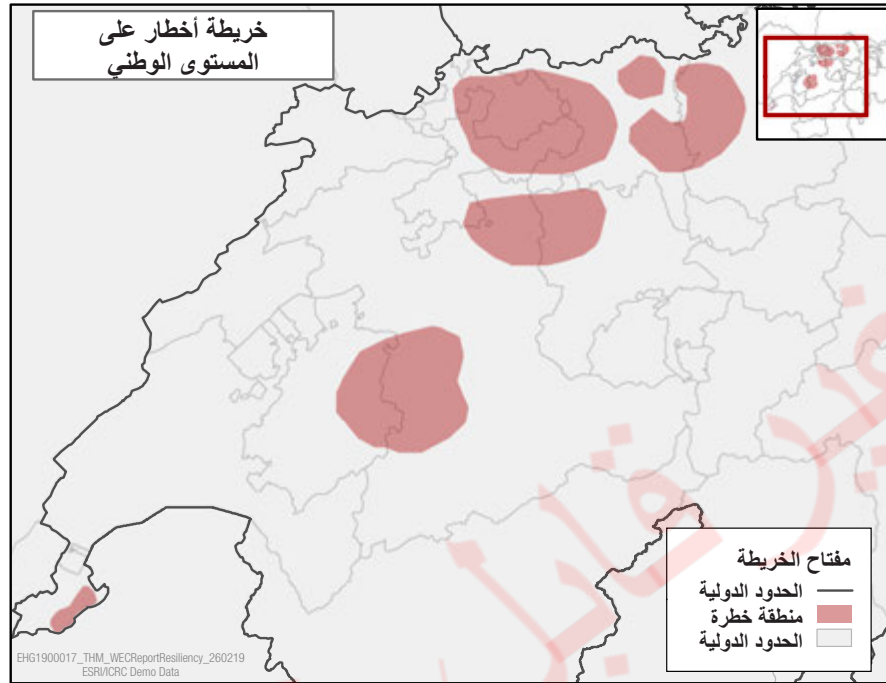
نحوه ترسیم نقشه‌های مخاطرات

نقشه‌های مخاطرات بسته به اینکه برای چه کاربردی مورد نیاز باشند از نظر جزئیات می‌توانند بسیار متفاوت باشند. به طور مطلوب، آنها باید با استفاده از رنگ‌ها یا نشانه‌های مختلف، برای مثال جهت شناسایی انواع مختلف مخاطرات، تمامی مخاطرات آلودگی تسلیحاتی را نشان دهند. آنها ممکن است بر روی نقشه‌های فعلی سازمان، مانند نقشه‌هایی که مناطق عملیاتی یا موقعیت افرادی که از نظر اجتماعی اقتصادی آسیب‌پذیرند (که برای مثال با ارزیابی‌های آسیب‌پذیری و ظرفیتی شناسایی شده‌اند) به صورت روکشی قرار داده شوند. به طور مشابه، می‌توان آنها را به صورت لایه‌ای بر روی نقشه‌های مخاطرات (مانند نقشه‌های مخاطرات طبیعی) قرار داد. استفاده از ابزار نقشه‌کشی که در حال حاضر در سازمان شما، سازمان شریک شما یا مقام ملی مربوطه استفاده می‌شود ارجحیت دارد.

^{۱۰۱} مانند دفتر سازمان ملل برای هماهنگی امور بشردوستانه.

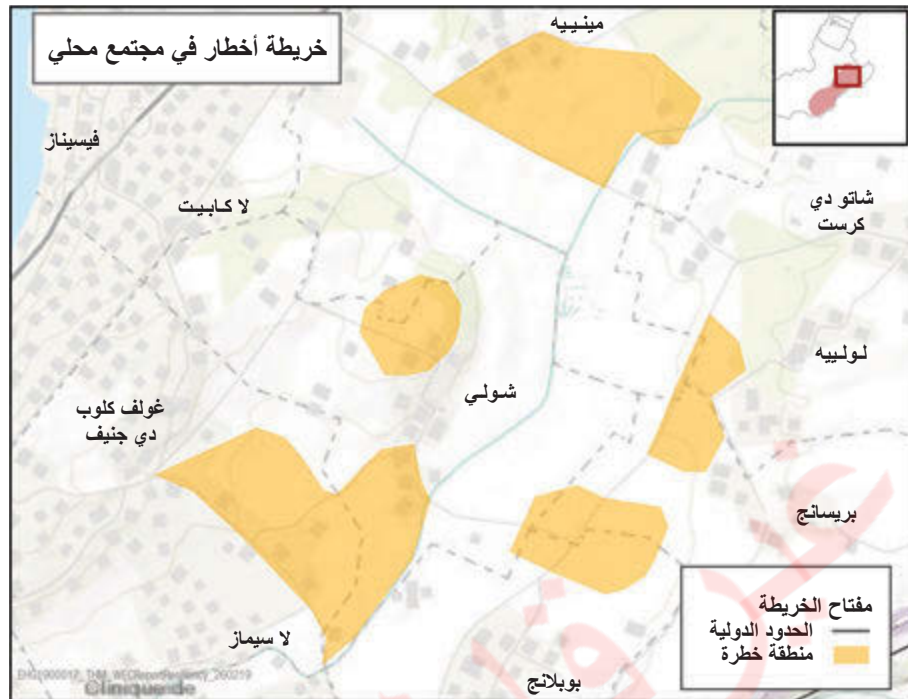
^{۱۰۲} برای مثال، UNEP و OCHA یک ابزار ترسیم مخاطرات را با نام ابزار ارزیابی محیطی فلش (FEAT) ایجاد کرده‌اند که برای ترسیم مخاطرات ش.م.ر.ه. در پیش‌بینی بلایای صنعتی مناسب است.

نقشه مخاطرات ملی ممکن است به سادگی مناطق جغرافیایی گسترده‌ای را نشان دهد (به عنوان مثال با دایره یا بیضی نمایش داده شده) که در معرض خطر سلاح‌های متعارف و ش.م.ر.ه. قرار دارند. دفتر مرکزی یک سازمان می‌تواند هنگام انجام ارزیابی کلی خطر برای کارکنان و عملیات خود از این اطلاعات استفاده کند.

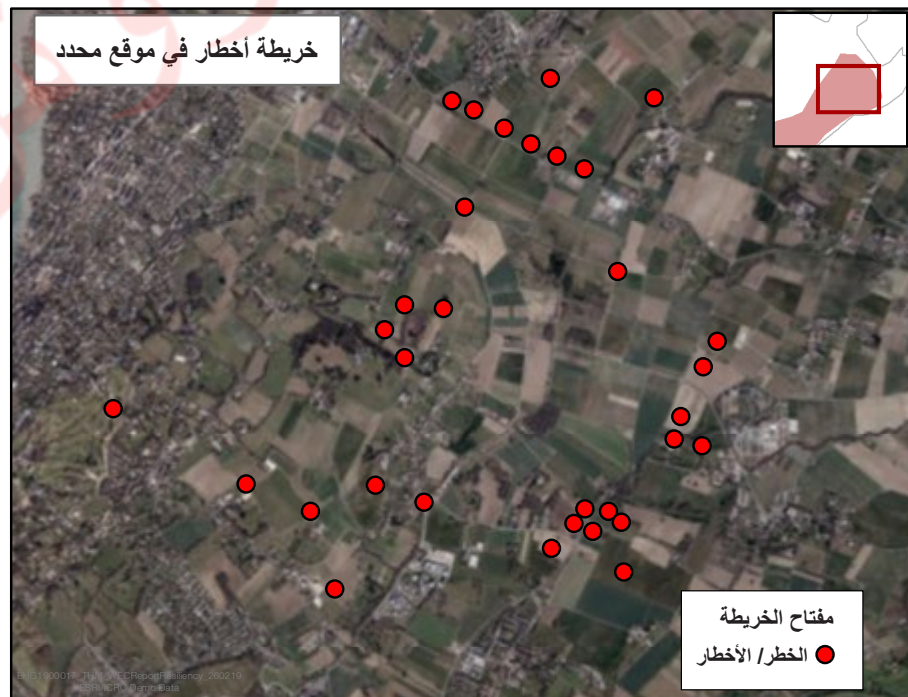
شکل ۷: مثالی از یک نقشه مخاطرات ملی^{۱۰۳}

برای مثال، یک نقشه مخاطرات روستا یا جامعه محلی ممکن است از دایره‌ها برای نمایش مناطقی که خطرناک هستند یا خطرناک قلمداد می‌شوند استفاده کند. این یکی از راه‌های شناسایی مناطق اصلی جامعه است که در معرض مخاطرات تسلیحات متعارف یا ش.م.ر.ه. قرار دارند.

شکل ۸: مثالی از یک نقشه مخاطرات جامعه محلی^{۱۰۴}

نقشه‌های مخاطرات همچنین ممکن است در مقیاس کوچک‌تر از روستا یا در سطح یک سایت خاص تولید شوند. براساس این رویکرد، مناطق خطرناک با استفاده از نقشه برداری با مختصات جغرافیایی مشخص و به صورت چند ضلعی در نقشه نشان داده می‌شوند. این نوع اطلاعات معمولاً توسط مراجع ذی ربط تهیه می‌شود و عمدتاً برای برنامه ریزی برای یک مداخله فنی مورد استفاده قرار می‌گیرد. این سطح از جزئیات معمولاً برای مداخلات آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر ضروری نیست.

شکل ۹: مثال از نقشه مخاطرات ویژه یک سایت^{۱۰۵}

۱۰۴ این نقشه صرفاً برای اهداف آموزشی است و بیانگر آلودگی واقعی نیست.
 ۱۰۵ این نقشه صرفاً برای اهداف آموزشی است و بیانگر آلودگی واقعی نیست.

جمعیت ملی یا نمایندگی کمیته بین‌المللی صلیب سرخ باید برای ایجاد نقشه چند منظوره مخاطرات که میزان خطر آلودگی سلاح را هم برای کارکنان نهضت و هم برای مردم غیرنظامی مناطق متأثر نشان می‌دهد، از تمام داده‌ها و نقشه‌های موجود استفاده کنند.

چگونه ترسیم نقشه مخاطرات می‌تواند به آگاه‌سازی از خطر و رفتار ایمن‌تر کمک کند

نقشه‌های مخاطرات باید در فرایند ارزیابی خطر مورد استفاده قرار گیرند، زیرا مکان حدودی مخاطرات آلودگی تسلیحاتی را نشان می‌دهند. این اطلاعات هنگام برنامه‌ریزی اقدامات کاهش خطر و سایر اقدامات ضروری است. در مداخلات آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر می‌توان از نقشه‌های مخاطره نیز به عنوان راهنمای دیداری استفاده کرد. حضور تأیید شده مخاطرات ناشی از آلودگی سلاح که در نقشه‌های مخاطرات نشان داده شده می‌تواند باعث تأیید خطر شده و ربط آن با مخاطبان را محرز نماید. آنها همچنین به وضوح هم به کارکنان و هم به مردم محلی موقعیت کلی مناطق خطرناک را نشان می‌دهند. در اینجا است که افراد باید هوشیارتر باشند و رفتارهای ایمن را بپذیرند (همانطور که در پیام‌های آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر ترویج می‌شود). نقشه‌های خطر همچنین نقطه شروع خوبی برای شناسایی مسیرهای ایمن به عنوان بخشی از برنامه‌های کاهش خطر جامعه است. این می‌تواند یک فعالیت مشترک خوب تحت مداخلات آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر باشد.

مرور ادواری نقشه‌ها

اطلاعات موجود در نقشه‌های مخاطرات فقط در زمان جمع‌آوری دقیق است. به عبارت دیگر، نقشه‌های خطر فقط نماینده خطرات شناخته شده در یک نقطه خاص از زمان هستند. آنها می‌توانند به سرعت قدیمی شوند بویژه در مواقع مخاصمه و سایر موقعیت‌های خشونت‌آمیز و هرگز نباید به آنها به عنوان تنها ابزار اطلاعات مخاطرات تکیه کرد. آنها به عنوان راهنمای اولیه به خوبی مورد استفاده قرار می‌گیرند، و با جمع‌آوری اطلاعات جدید در مورد مخاطرات، باید به صورت دوره‌ای بروز شوند.

پیوست ث: مجاری ارتباطی

ارتباط یک سویه

در مراحل اولیه یک مخاصمه یا دیگر شرایط خشونت‌آمیز، سریع‌ترین نوع مداخله آگاهی از خطرات و رفتار ایمن تر (برای مثال اطلاع‌رسانی به مردم درباره خطرات آلودگی تسلیحاتی و نحوه به حداقل رساندن آنها) یک ارتباط یک سویه است. کانال‌های ارتباطی یک سویه که در ذیل توصیف شده‌اند عمده روش‌هایی هستند که می‌توان از آنها در افزایش آگاهی در خصوص خطرات و ترویج رفتار ایمن‌تر بهره برد. با وجودی که این مجاری به طور ماهوی یک سویه هستند، دریافت‌کنندگان پیام باید قادر باشند که به پیام پاسخ دهند و درباره کاری که می‌توانند انجام دهند راهنمایی بگیرند. این کار از طریق ایجاد یک وبسایت، یک اتاق گفتگوی اینترنتی یا بستر رسانه اجتماعی، یک خط تماس اضطراری، یا یک محل فیزیکی برای دریافت اطلاعات بیشتر و/یا برای گزارش دادن درباره یک آلودگی تسلیحاتی و اثر آن انجام شود. بدین صورت ارتباط یک سویه با کانال‌های ارتباطی دو سویه که در بخش ذیل توصیف شده‌اند، مرتبط می‌شوند. کانال‌های ارتباطی یک سویه در دسته‌بندی‌های مختلفی قرار می‌گیرند و فهرست ذیل مبسوط نیست. پیام‌های آگاهی از خطر و رفتار ایمن‌تر را می‌توان از طریق تمامی این کانال‌ها انتقال داد.

پخش

رسانه پخش به رادیو، تلویزیون و برنامه‌های پخش برخط اشاره دارد. پیام‌های آگاهی از خطرات و رفتار ایمن تر را می‌توان به عنوان آیتم‌های خبری یا اعلانی‌های خدمات عمومی ارسال کرد، یا می‌توان آنها را در قالب برنامه‌های دیگر مانند مستندها، داستان‌ها و نمایش‌ها ارائه نمود. تمامی این‌ها نیازمند همکاری با پخش‌کننده است تا انتقال مناسب پیام‌های ایمنی تضمین گردد. این روش برای دسترسی به مخاطبین گسترده مؤثر است. ایستگاه‌های محلی رادیو و تلویزیون حتی ممکن است به مخاطبین بیشتری در مقایسه با رسانه ملی دسترسی یابند، چرا که آنها با زبان‌های مناسب پخش می‌شوند و هرگونه تبلیغات پولی بخش‌های ارتباطی معمولاً ارزان‌تر خواهد بود. همچنین مهم است که تفاوت میان الگوهای شنیداری و دیداری مردان، زنان و کودکان را نیز در نظر گرفت. به منظور دستیابی به حداکثر مخاطبان ممکن، پخش برنامه‌ها باید برای زمان‌های متعددی با توجه به برنامه کار و مدرسه و دیگر زمان‌هایی که این افراد مشغول خواهند بود زمانبندی شوند. همچنین مهم است که نیازهای ویژه بعضی از بینندگان مانند افرادی که دارای ناتوانی‌های شنیداری یا دیداری هستند نیز در نظر گرفته شود.

رسانه‌های پخش همچنین می‌توانند راهی برای پخش گفتگو پیرامون یک مسئله نیز باشند از آنجا که هم رادیو و هم تلویزیون پخش گفتگوها، برنامه‌ها و بحث‌های گروهی را در خود دارند. کارکنان کمیته بین‌المللی صلیب سرخ یا جمعیت ملی می‌توانند از آنها برای معرفی یا بحث درباره مسائل مرتبط با آلودگی تسلیحاتی استفاده کنند و عموم مردم نیز می‌توانند از طریق ایمیل، پیامک، رسانه اجتماعی یا تلفن در آنها شرکت کنند. این می‌تواند روش خوبی برای پخش پیام‌های ایمنی و همین‌طور شروع گفتگوی مردم درباره این مسئله در دامنه عمومی باشد که ممکن است مشوق لازم را به بعضی افراد برای پذیرفتن رفتار ایمن بدهد.

چاپ

رسانه چاپی شامل روزنامه‌ها و مجلات (در میان طیف گسترده‌ای از موضوعات) می‌شود. پیام‌های آگاهی از خطرات و رفتار ایمن تر را می‌توان به عنوان آیتم‌های خبری، داستان‌های واقعی، نامه به سردبیر، مصاحبه‌ها یا آگهی‌ها ارسال کرد یا آنها را در داستان‌های خیالی گنجانند. رسانه‌های چاپی همچنین شامل «رسانه کوچک» تکی (مانند بروشورها، برگه‌های اطلاع‌رسانی یا داستان‌های مصور) نیز می‌شوند که برای هدف مشخصی نگاشته شده و می‌توانند پیام‌های آگاهی از خطرات و رفتار ایمن تر و یا دیگر پیام‌های ایمنی را منتقل کنند. رسانه کوچک هم محتوای چاپی برای کارکنان و داوطلبان نهضت و هم مفاد تولید شده برای مردم و جوامع متأثر از آلودگی تسلیحاتی را تشکیل می‌دهد. هنگام کار با هر شکل از رسانه چاپی، باید با ویراستار همکاری داشت تا مناسب بودن پیام‌های ایمنی تضمین شود.

پیام‌های آگاهی از خطرات و رفتار ایمن تر را می‌توان در اشکال دیگر نیز مانند پوستر، بیلبرد و دیوارنما چاپ نمود و در استندها یا میزهای اطلاع‌رسانی توزیع کرد. پیام‌های فرستاده شده از طریق رسانه چاپی که شامل متن و تصویر هستند باید سطح سواد در کشور یا گروه‌های هدف را در نظر گیرند. تحقیقات نشان می‌دهد که همیشه بهتر است پیام‌های مثبت (مانند رفتار ایمنی که انجام آن ترغیب می‌شود) نمایش داده شوند تا پیام‌های منفی (مانند نوع رفتاری که انجام آن نکوهش می‌شود) یا آنهایی که حاوی تصاویر شوکه‌کننده هستند. آنجا که

قرار است رسانه چاپی میان گروه‌های هدف توزیع شود، باید سعی گردد تا موثرترین روش توزیع انتخاب گردد.

پیام‌رسانی از طریق محصول

پیام‌رسانی از طریق محصول به معنای گنجاندن پیام‌های آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر روی محصولات کاغذی مانند کتب مدارس یا تقویم‌ها و بر روی اقلام غیرکاغذی مانند مدادها، خطکش‌ها، کیف‌های مدارس، کوله‌پشتی‌ها، دسته کلیدها، چراغ قوه‌ها، و دیگر اقلام کاربردی که مردم از آنها استفاده خواهند کرد یا دم دست نگاه خواهند داشت است. پیام‌ها می‌تواند اطلاعات پایه و همین‌طور شماره تلفن‌ها (که مردم می‌توانند اطلاعات بیشتر از آنجا کسب کرده یا بازخورد دهند) را شامل شود.

بسترهای وبسایت / بلاگ / رسانه برخط

پیام‌های آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر را می‌توان در وبسایت‌های کمیته بین‌المللی صلیب سرخ یا جمعیت ملی یا بلاگ‌ها یا در وبسایت‌های سازمان‌های دیگر منتشر کرد. همچنین می‌توان آنها را در رسانه‌های اجتماعی یک سویه، مانند یوتیوب ارسال نمود. این پیام‌ها باید دارای قابلیت به اشتراک گذاری باشند تا افراد بتوانند آنها را با شبکه خود به اشتراک بگذارند.

پیام‌رسانی از طریق پیامک

پیام‌رسانی با پیامک می‌تواند راه موثری برای انتقال پیام‌های آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر به شمار زیادی از مردم در یک وضعیت اضطراری باشد. این کار مستلزم توافقاتی است که پیش از انجام شده با اپراتورهای شبکه تلفن همراه است و باید تنها در شرایط خاص و به صورت کم‌مورد استفاده قرار گیرد، برای مثال در جایی که ارسال فوری اطلاعات ایمنی می‌تواند جان عده‌ای را نجات دهد. یک مثال، ایجاد سیستم ارسال پیامک خودکار در زمان نزدیک شدن به آنتنی است که در نزدیکی منطقه آلوده به تسلیحات واقع است. پیام‌رسانی از طریق پیامک می‌تواند در صورتی که مدیریت گردد به یک ارتباط دو سویه تبدیل شود (برای مثال چنانچه کسی به پیام اصلی پاسخ دهد این پاسخ خوانده شده و بر اساس آن اقدام شود).

ارتباط دو / چند سویه

با ارتباط دو سویه، نقطه نظر مخاطب هدف نیز می‌تواند هنگام طراحی و اجرای مداخلات آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر مدنظر قرار گیرد و بازخورد مرتبط و قابل اطمینان در حین فرآیندهای پایش و بازبینی بدست آید. با این حال، سازمان باید برنامه‌ریزی کرده و برای دریافت و واکنش به اطلاعاتی که از گروه‌های هدف بدست می‌آورد آماده باشد. کانال‌های دو سویه ارتباطی با فن‌آوری بالاتر مانند رسانه اجتماعی و اپلیکیشن‌های پیام‌رسان می‌توانند داده‌های زیادی از منابع مختلف را ایجاد کنند. این ممکن است سازمان‌ها را خسته کرده و خطر عدم رعایت حریم خصوصی کاربران را افزایش دهد، و اعضای جامعه محلی را که پاسخی برای سوالاتشان بدست نیآورده و بازخورد یا شکایاتشان مورد رسیدگی قرار نگرفته باشد را دچار سرخوردگی کند.^{۱۰۶}

ارائه مستقیم

جلسات، ارائه‌ها، آموزش‌ها و کارگاه‌هایی که توسط کمیته، جمعیت‌های ملی و فدراسیون برای کارکنان و داوطلبان خود و همین‌طور برای سازمان‌های شریک و جوامع متأثر ارائه یا میزبانی گردیده است، می‌تواند راهی مؤثر برای افزایش آگاهی و ترویج رفتار ایمن‌تر باشد. آنجا که برای این نوع از گفتگوی تکمیلی اتاق بحثی وجود دارد، شانس بیشتری برای اجرا شدن رفتار ایمن‌تر هست. همچنین این قالب‌ها تبادل ایده‌ها و ایجاد راه‌حل‌هایی را که رفتار ایمن‌تر را در طول کمک‌رسانی گسترده‌تر نهضت تسهیل خواهد کرد، ترغیب می‌کند.

شرکای اجتماعی

این رویکرد بر پایه کار با نمایندگان جوامع متأثر برای طراحی پیام‌های آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر و مفادی که آنها قادرند از طریق کانال‌های منظم ارتباطی دو سویه خودشان یا با حمایت نهضت بین مردم متأثر بخش کنند می‌باشد. شرکای اجتماعی می‌تواند برای مثال رهبران دینی، افسران پلیس، معلمان مدارس، نمایندگان محل کار، کارکنان بشردوستان، گروه‌های محلی تئاتر، و داوطلبان فردی را شامل گردد. در بعضی موارد، تعامل ممکن است به طور فوق‌العاده یا جابه‌جا صورت گیرد؛ در سایر موارد می‌تواند این تعامل رسمی‌تر باشد به عنوان

^{۱۰۶} کمیته بین‌المللی صلیب سرخ، The Engine Room and Block Party، آینده بشردوستانه اپ‌های پیام‌رسان: درک فرصت‌ها و خطرات برای اقدام بشردوستانه، The Engine Room and Block Party، ژنو، زانویه ۲۰۱۷.

مثال از طریق سیستم پلیس و مدرسه و در سطح استانی یا حتی در مقیاس ملی. مهم است که شرکای اجتماعی برگزیده، مورد اعتماد و در دسترس تمامی اعضای اجتماع بوده و یک منبع معتبر اطلاعات به شمار آیند. به طور مطلوب، شریک اجتماعی از این طرح استقبال خواهد کرد؛ در نهایت آنجا که مناسب باشد می‌توان به شریک اجتماعی در قالب فعالیت پول برای کار برای اعضای جمعیت غیرنظامی که در نتیجه آلودگی تسلیحاتی دیگر امکان ادامه معیشت ندارند، پول پرداخت کرد.

پیامها و مفاد مربوطه باید در تماس با شرکای اجتماعی ایجاد شوند که آنها نیز باید به عنوان مربی آموزش دیده و مفاد لازم در اختیارشان قرار گیرد. در شرایط اضطراری که مستلزم استفاده از مفاد موجود است، شرکای اجتماعی باید مرتبط بودن پیامها را تأیید کنند. چنانچه شرکای اجتماعی پیامهای آگاهی از خطرات و رفتار ایمن تر را قبلاً فرستاده‌اند، کارکنان نهضت می‌توانند نظر دهند که آیا این پیامها پیوسته و مناسب هستند یا خیر. همچنین آنها می‌توانند برای بهینه‌سازی پوشش جغرافیایی و اجتناب از دوباره‌کاری، هماهنگی کار را انجام دهند. اگر شریک اجتماعی یک مقام عمومی مانند یک معلم یا افسر پلیس باشد، ممکن است توافقی‌های رسمی‌تری مورد نیاز باشد.

ادغام آگاهی از خطرات و رفتار ایمن تر در سیستم مدرسه

راهبرد گنجاندن آگاهی از خطرات و رفتار ایمن تر در سیستم مدرسه و طرح درس آن در کشورهایی که با مشکل گسترده و طولانی مدت آلودگی تسلیحاتی مواجهند رایج تر است، چون نسل‌های بعدی را هم به در دسر می‌اندازد. ممکن است کشور در معرض مخاطره بوده یا درگیر مخاطرات بالقوه ش.م.ر.ه. باشد یا در شرایط پس از مخاطره با وجود مین‌های بسیار و مواد انفجاری باقیمانده از جنگ باشد. این روش، که برای دسترسی به تعداد بسیاری از کودکان طراحی شده است، در کشورهایی که دولت ملی پذیرفته که آلودگی تسلیحاتی می‌تواند یک مشکل طولانی مدت باشد مناسب است. اطلاعات و نحوه ارسال آنها باید برای گروه‌های سنی متفاوت مناسب‌سازی شود. آگاهی از خطرات و رفتار ایمن تر می‌تواند به موضوع مجزا، یک فعالیت فوق برنامه، یا بخشی از طرح درس درباره مهارت‌های زندگی یا محیط اجتماعی باشد. در بعضی موارد، ممکن است مناسب باشد که آن را به عنوان یک فعالیت فوق برنامه در مدارس گنجانند تا آن را در طرح درس ادغام نمود (تغییراتی که اغلب مستلزم یک فرآیند تأیید زمان بر است). رویکرد کودک به کودک نیز ممکن است برای دسترسی به برادر جوان تر یا خواهری که ممکن است به مدرسه نرود مفید باشد.^{۱۰۷}

خطوط اضطراری تماس

خطوط اضطراری تماس برای تماس‌ها، و در صورت شامل شدن موبایل، برای ارسال پیامک‌ها استفاده می‌شوند. آنها بطور دائمی با حضور اپراتور اداره می‌شوند و جهت دریافت تماس یا پیام‌هایی مربوط به موضوعات خاص سازمانی، دارای کاربرد برای کل جامعه، یا مسائل با موضوعاتی خاص مانند آلودگی تسلیحاتی به کار می‌روند.

گوشی‌های هوشمند / نرم‌افزارهای پیام‌رسان دو سویه

گوشی‌های هوشمند به سرعت در حال گسترش در جهانند و، در زمان‌های مخاطره، اغلب مهم‌ترین وسیله ارتباطی موجود هستند. اپ‌های پیام‌رسان شامل واتساپ، وایبر و وی‌چت امکان ارسال متن و ویدئو را میسر می‌کنند. این اپلیکیشن‌ها در ابتدا برای ارتباط خصوصی میان افراد و گروه‌های کوچک طراحی شدند در حالی که شبکه‌های رسانه اجتماعی مانند توئیتر و فیس‌بوک به کاربران امکان می‌دهد تا محتوا را به تعداد زیادی از مخاطبان شخصی یا فالوورها ارسال کنند. با این وجود، خط میان رسانه اجتماعی و اپ پیام‌رسان به سرعت در حال کمرنگ شدن است چراکه بسترهایی مانند توئیتر و اینستاگرام قابلیت‌های گفتگوی شخص با شخص را بکار گرفته و اپ‌های پیام‌رسان به کاربران اجازه پخش اطلاعات به گروه‌های بزرگ را می‌دهند.^{۱۰۸}

ارزش آن را خواهد داشت که با شرکت‌های اپ‌های پیام‌رسان به منظور حمایت از طرح‌های آگاهی از خطرات و رفتار ایمن تر همکاری مستقیم داشت و اجازه برقراری ارتباط دو سویه برای تبادل اطلاعات مربوط به آگاهی از خطرات و رفتار ایمن تر را داد. پوسترها، بروشورها، حافظه‌های کمکی، بازی‌ها، و عکس‌ها را می‌توان در پشتیبانی از اپ‌های پیام‌رسان (و همینطور ارائه‌ها و برنامه‌های رادیویی) بکار برد.

^{۱۰۷} اقتباس از: ملل متحد، IMAS ۱۲/۱۰، آموزش خطرات ناشی از مین/مهمات انفجاری باقیمانده از جنگ، ویرایش دوم، UN، نیویورک، ۱ آوریل ۲۰۱۰ (متمم ۲، ژوئن ۲۰۱۳). این سند با مجموعه‌ای از ۱۲ دفترچه راهنمای بهترین روش‌ها برای برنامه‌ها و پروژه‌های آموزش خطرات ناشی از مین تکمیل می‌شود.
^{۱۰۸} پانویس ۱ در بالا را بنگرید.

رسانه اجتماعی

بسترهای رسانه‌های اجتماعی مانند فیس‌بوک و توئیتر را می‌توان با حساب‌های کاربری کنونی سازمان (یا چنانچه سازمان هیچ حساب کاربری ندارد یا حساب کاربری مختص آلودگی تسلیحاتی نیاز باشد با حساب کاربری جدید) مورد استفاده قرار داد. این حساب‌ها را می‌توان فعالانه از طریق کانال‌های ارتباطی یک سویه برای جذب فالوور تبلیغ نمود. جمعیت ملی می‌تواند از آنها برای به اشتراک‌گذاری پیام‌های آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر و به طور گسترده‌تر برای تبادل تصاویر، پیام‌ها، ویدئوها یا اعلانیه‌های رویدادها استفاده کند. هدف باید شروع یک گفتگو درباره خطرات سلاح میان گروه‌های هدف (بعلاوه دیگران در سطح محلی، ملی یا حتی منطقه‌ای)، و توسعه راهبردهای کاهش خطر خودیاری بدون به خطر انداختن خود با بحث پیرامون موضوعات حساس در یک اتاق بحث عمومی باشد. با اداره کردن یا مشارکت فعال در حساب‌ها، همکاران نهضت می‌توانند ملزومات را ارزیابی کرده، پیام‌ها را تبادل نموده، و به ایجاد تمهیدات کاهش خطر کمک کنند. اطلاعات کامل درباره کاربرد رسانه اجتماعی برای ایجاد مشارکت مؤثر مردم متأثر از بحران‌ها در انتشارات اخیر کمیته بین‌المللی صلیب سرخ، فدراسیون بین‌المللی و دفتر سازمان ملل برای هماهنگی امور بشردوستانه (OCHA) ارائه شده است.^{۱۰۹}

پیوست ج: موانع تغییر رفتار و راهبردهای فائق آمدن بر آنها^{۱۱۰}

راهبردهای آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر برای فائق آمدن بر موانع تغییر رفتار	در صورت وجود مانع چطور تحلیل کنیم	مانع	
با تمرکز روی شدت و حساسیت، آگاهی از وجود خطر را افزایش دهید.	سطح آگاهی موجود افراد را از خطر ارزیابی کنید	عدم آگاهی از خطر	۱
آگاهی از وجود خطر را بالا ببرید و از مباحث مربوط به الگوهای رفتاری خود افراد و نمونه‌هایی از حوادث قبلی استفاده کنید تا روی حساسیت خودشان به این خطر متمرکز شوید.	دریابید که مردم خطر آلودگی تسلیحاتی را برای خود و خانواده چه می‌انگارند.	احساس حساسیت به خطر	۲
آگاهی از وجود خطر را با تمرکز بر حساسیت افراد و شدت حوادث قبلی - با استفاده از مثالها - نه تنها از تأثیرات فوری پزشکی بلکه تأثیر طولانی مدت اقتصادی و اجتماعی بیشتر کنید.	بپرسید که آیا مردم احساس می‌کنند که وجود آلودگی تسلیحاتی و خطر آسیب جدی است.	درک از شدت خطر	۳
مثالهایی را ارائه دهید که نشان می‌دهد رفتار توصیه شده خطر را کاهش می‌دهد.	از مردم بپرسید که آیا رفتار ایمن توصیه شده در واقع خطر را کاهش می‌دهد.	اثربخشی درک شده از رفتار توصیه شده	۴
با رهبران مذهبی همکاری کنید تا این پیام را منتشر کنند که خدا انتظار دارد از خودمان مراقبت کنیم، و اگر این کار را نکنیم به او بی‌احترامی کرده‌ایم و اراده او بر وقوع جراحات نیست.	از مردم بپرسید که آیا اعتقاد دارند که زمان خاصی وجود دارد که این خواست و یا سرنوشت خداوند باشد که کسی مجروح شود، یعنی هر کاری که آنها بتوانند انجام دهند هیچ تغییری ایجاد نمی‌کند	درک اراده / سرنوشت الهی	۵

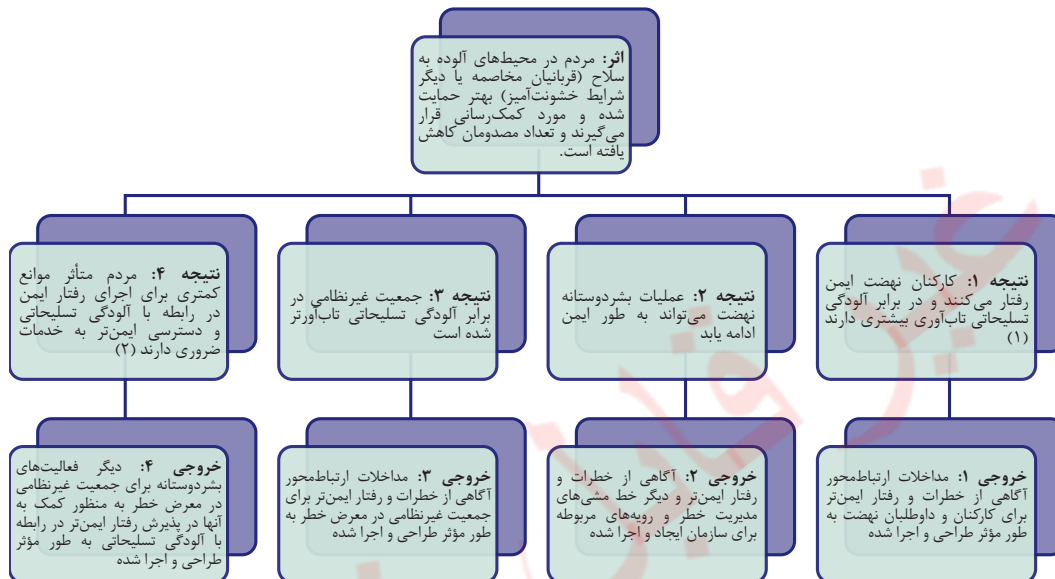
^{۱۱۰} اقتباس از بانک جهانی، نظریه‌های تغییر رفتار، بانک جهانی (CommGAP)، واشنگتن دی سی، ۲۰۱۰.

http://documents.worldbank.org/curated/en/456261468164982535، در دسترس در تاریخ ۱۳ فوریه ۲۰۱۹.

راهبردهای آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر برای فائق آمدن بر موانع تغییر رفتار	در صورت وجود مانع چطور تحلیل کنیم	مانع	
اعتماد به نفس افراد را مبنی بر این که می‌توانند رفتارهای ترویج شده را انجام دهند افزایش دهید و یا کمک‌های لازم را که نیاز دارند برای جلوگیری از خطر ارائه دهید.	درک شخص از اعتماد به نفس و توانایی خود در انجام رفتار توصیه شده. بپرسید چه چیزهایی لازم است تا شخص بر موانع رفتار ایمن‌تر غلبه کند و رفتاری که ترویج می‌شود را بپذیرد.	درک از خود کارآمدی	۶
بیابید که مردم احتمالاً از چه کسی پیروی می‌کنند، و سعی کنید با آن افراد تأثیرگذار کار کنید تا هنجارهای محلی را تغییر داده و بر رفتار جمعیت هدف تأثیر بگذارند.	از مردم بپرسید که دیگران فکر می‌کنند برای ایمن ماندن چه باید انجام دهند. سؤال کنید چه کسی ممکن است درباره عملکرد گروه هدف نظری داشته باشد و چه کسی بر آنها تأثیر می‌گذارد. دوستان و خانواده آنها چه فکر می‌کنند؟	پذیرش اجتماعی درک شده از رفتار توصیه شده (هنجارهای ذهنی)	۷
برای ترویج رفتار ایمن، ویژگی‌های مثبت در پیام‌های خود را برجسته کنید و به دنبال کمک به افراد در غلبه بر ویژگی‌های منفی باشید.	سؤال کنید که آیا افراد می‌توانند به هر ویژگی مثبت یا منفی در مورد رفتار ترویجی فکر کنند.	جنبه‌های مثبت و منفی رفتار توصیه شده	۸
ارتباطات با هدف ترغیب افراد به رفتار ایمن را توسعه دهید	بپرسید که آیا یادآوری انجام اقدامات / رفتارهای پیشنهادی یا نحوه انجام این کار برای افراد دشوار است، و چه چیزی ممکن است به آنها برای به یادآوری آنها کمک کند.	علائم عمل	۹

پیوست چ: سنجش افزایش تاب‌آوری از طریق تغییر رفتار

مثال یک تئوری تغییر، به همراه نتیجه و نشانگرهای خروجی

فرضیات:

۱. پیام آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر به طور مؤثر منتقل و درک شده‌است.
۲. موانع اجرای رفتار ایمن‌تر به طور مؤثر شناسایی شده‌اند، و مداخلات لازم جهت غلبه بر آنها طراحی شده است.

فهرست ذیل مثال‌هایی از شاخص‌های اثر، نتیجه (یا هدف کلی) و خروجی (یا هدف خاص) را ارائه می‌کنند که می‌توان از آنها در سنجش موفقیت مداخلات آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر در افزایش تاب‌آوری کارکنان، عملیات و جمعیت غیرنظامی در برابر آلودگی تسلیحاتی در راستای نظریه تغییر استفاده کرد. این شاخص‌ها در کنار ساز و کارهای موجود (برای مثال در خصوص گزارش‌دهی)، باید برای هر زمینه مناسب‌سازی شوند.

منبع داده	نحوه اندازه‌گیری آنها (مقایسه داده پایه با یک هدف ۶ یا ۲۱ ماهه)	شاخص‌ها	اثر یا نتیجه
<p>داده‌ها درباره سوانح برای غیرنظامیان (از جمله آنها که پیامدهای مختصری داشته‌اند) و مصدومان (که در صورت امکان توسط کمیته/ جمعیت ملی یا مقام مرتبط تأیید شده‌اند)</p> <p>داده‌ها درباره سوانح و مصدومیت‌هایی که کارکنان و داوطلبان کمیته، فدراسین و جمعیت ملی را تحت تأثیر قرار دادند</p> <p>سوابق عملیات از کمیته و جمعیت ملی</p> <p>پرسشنامه‌های اجتماعی، ارزیابی آسیب‌پذیری و ظرفیت‌سنجی و دیگر داده‌ها (برای مثال معیشت، بهداشت و آموزش) که در خصوص جوامع هدف ثبت شده‌اند</p>	<p>تغییر در تعداد سوانح و مصدومان ناشی از آلودگی تسلیحاتی</p> <p>تغییر در تعداد افراد ذینفع از کمک‌رسانی کمیته و جمعیت ملی در مناطق آلوده به سلاح</p> <p>تغییر در تعداد افراد در مناطق آلوده به سلاح که خود را تاب‌ور تر می‌دانند</p> <p>تغییر در درآمد خانوارها</p> <p>تغییر در حضور در مدارس</p>	<p>تغییر در تعداد سوانح و مصدومان ناشی از آلودگی تسلیحاتی</p> <p>تغییر در تعداد افراد ذینفع از کمک‌رسانی بشردوستانه ارائه شده توسط سازمان</p> <p>تغییر در تعداد افراد در مناطق آلوده به سلاح که خود را تاب‌آور تر می‌دانند</p>	<p>اثر یا هدف کلی</p> <p>مردم محیط‌های آلوده به سلاح بهتر حمایت شده و مورد کمک‌رسانی قرار می‌گیرند و مصدومان کاهش یافته است.</p>
<p>مقایسه نتایج پرسشنامه‌هایی که سطح آگاهی از خطر افراد را مشخص می‌کنند، بر روی نمونه برگزیده‌ای از کارکنان، که پیش، بلافاصله پس، و ۶ الی ۲۱ ماه پس از مداخله انجام شده‌اند</p>	<p>تغییر در % کارکنان و داوطلبان (هنگام پرسش) که از خطر آگاه‌اند، نحوه شناسایی و اجتناب از مناطق خطرناک را دانسته و می‌دانند برای اجتناب یا محدود کردن آسیب ناشی از آلودگی تسلیحاتی چه رفتاری را انجام دهند</p> <p>تغییر در سطح آگاهی داوطلبان و کارکنان از عناصر اصلی آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر برای مثال شناسایی مخاطره و رفتار ایمن</p>	<p>تغییر در آگاهی/ دانش داوطلبان و کارکنان از خطر آلودگی تسلیحاتی</p>	<p>نتیجه ۱</p> <p>شاخص نتیجه ۱.۱</p> <p>کارکنان و داوطلبان نهضت آگاهی بیشتری از خطر آلودگی سلاح دارند، می‌دانند چطور رفتار ایمن داشته باشند و در برابر آلودگی تسلیحاتی تاب‌آورترند</p>
<p>نتایج مصاحبه‌ها یا پرسشنامه‌هایی که رفتار افراد را شناسایی می‌کنند، بر روی نمونه برگزیده‌ای از کارکنان، که پیش، بلافاصله پس، و ۶ الی ۲۱ ماه پس از مداخله انجام شده‌اند</p>	<p>تغییر در % مردم که خود و همکاران خود را دارای رفتار ایمن‌تر می‌دانند.</p> <p>تغییر در رفتار مشاهده‌شده (از طرف دیگران)</p>	<p>تغییر در رفتار داوطلبان و کارکنان در رابطه با مخاطرات آلودگی تسلیحاتی</p>	<p>شاخص نتیجه ۲.۱</p>

منبع داده	نحوه اندازه‌گیری آنها (مقایسه داده پایه با یک هدف ۶ یا ۲۱ ماهه)	شاخص‌ها	اثر یا نتیجه
گزارش‌ها و اسناد سازمانی از تحقیقات و یا آموزش کارکنان	تغییر در زمینه‌ای که در آن ارزیابی و کاهش خطر در سیاست‌ها و رویه‌های سازمانی گنجانده شده است، و هر جا لازم باشد توسعه موارد جدید در این خصوص	میزان اجرای سیاست‌ها و رویه‌ها در سازمان برای افزایش رفتار ایمن در ارتباط با آلودگی تسلیحاتی	نتیجه ۱.۲
مصاحبه‌ها، پرسشنامه‌ها یا بحث گروه‌های کارشناسی با کارکنان و داوطلبان	تغییر در % آگاهی از سیاست‌ها و رویه‌ها توسط کارکنان و داوطلبان (با نظر به میزان دانسته‌ها و تعداد کارکنان آگاه به آن)	میزان درک و تحسین سیاست‌ها و رویه‌های اجرا شده توسط کارکنان و داوطلبان نهضت	نتیجه ۲ عملیات بشردوستانه نهضت می‌تواند با ایمنی بیشتر ادامه یابد
گزارش‌های داخلی ارزیابی خطر سازمان که مخاطرات آلودگی تسلیحاتی را شناسایی کرده است (برای مثال ثبت تعداد بازدیدهای بشردوستانه توسط کارکنان نهضت از مناطق آلوده به سلاح)	تغییر در تعداد عملیات در حال اجرا در مناطق آلوده به سلاح تغییر در تعداد عملیات متوقف‌شده به دلیل آلودگی تسلیحاتی	تغییر در تعداد عملیات که در مناطق آلوده به سلاح ادامه می‌یابد (یا تغییر در تعداد عملیات که بواسطه آلودگی تسلیحاتی متوقف شدند)	نتیجه ۲.۲

منبع داده	نحوه اندازه‌گیری آنها (مقایسه داده پایه با یک هدف ۶ یا ۲۱ ماهه)	شاخص‌ها	اثر یا نتیجه
مقایسه نتایج پرسشنامه‌ها یا تحقیقاتی که سطح آگاهی از خطر مردم را شناسایی می‌کنند، و بر روی نمونه برگزیده‌ای از کارکنان، پیش، بلافاصله پس، و ۶ الی ۲۱ ماه پس از مداخله آگاهی از خطرات و رفتار ایمن تر انجام شده‌اند	تغییر در % افرادی که وقتی مورد پرسش قرار می‌گیرند از خطر آگاهند، نحوه شناسایی مناطق خطرناک و احتیاط از آنجا را می‌دانند و می‌دانند برای پیشگیری یا محدودسازی آسیب ناشی از آلودگی تسلیحاتی چه رفتاری را برگزینند	تغییر در آگاهی/ دانش درباره خطر آلودگی تسلیحاتی	نتیجه ۱.۳
نتایج بررسی‌های دانش، بینش، روش (PAK) که رفتار افراد را شناسایی می‌کنند، بر روی نمونه برگزیده‌ای از کارکنان، که پیش، بلافاصله پس، و ۶ الی ۲۱ ماه پس از مداخله آگاهی از خطرات و رفتار ایمن تر انجام شده‌اند	تغییر در % افرادی که ابراز می‌کنند خود یا اعضای خانواده‌شان رفتار ایمن‌تری دارند		نتیجه ۳
مصاحبه یا بحث در گروه‌های کانونی با نمونه‌ای از جمعیت هدف ۶ الی ۲۱ ماه پس از مداخله	تعداد یا % آن جوامع محلی مورد بررسی قرار گرفته‌ای که داستانی از تغییر دارند		
روش‌های ذهنی، مانند داستان‌های موفقیت از نمونه‌ای از جمعیت هدف	تغییر در تعداد برنامه‌های کاهش خطر مورد استفاده در جوامع متأثر از سلاح	تغییر در رفتار افراد در ارتباط با مخاطرات آلودگی تسلیحاتی	نتیجه ۲.۳
تعداد تماس‌ها برای گزارش‌دهی با خطوط اضطراری (چنانچه چنین مکانیزم و ظرفیت پیگیری وجود داشته باشد)	تغییر در تعداد اقلام خطرناک یا مناطق خطرناک گزارش شده		
تعداد افرادی که تمهیدات ایمنی را رعایت می‌کنند و در توسعه برنامه کاهش خطر در جامعه محلی مشارکت می‌نمایند	تغییر در تعداد تمهیدات امنیتی غیرعاملی که توسط سازمان یا جامعه متأثر (یا بدون کمک خارجی) اجرا شده‌است		
مصاحبه‌های جمعیت ملی/ کمیته با مقامات محلی، نمایندگان جامعه و دیگر کنشگرها			

منبع داده	نحوه اندازه‌گیری آنها (مقایسه داده پایه با یک هدف ۶ یا ۲۱ ماهه)	شاخص‌ها	اثر یا نتیجه
از طریق مصاحبه با رهبران اجتماعی و نمونه‌ای از خانوارها، پیش، بلافاصله پس، و ۶ الی ۲۱ ماه پس از مداخله	تغییر در % افرادی که برای معیشت خود نیاز دارند به مناطق خطرناک دسترسی داشته باشند (تعداد به همراه روش جدید کسب درآمد)	دسترسی ایمن‌تر به درآمد	نتیجه ۱.۴
از طریق مصاحبه با رهبران اجتماعی، تأمین‌کنندگان خدمات آب و فاضلاب و نمونه‌ای از خانوارها، پیش، بلافاصله پس، و ۶ الی ۲۱ ماه پس از مداخله	تغییر در تعداد یا % مردان، زنان، پسران و دخترانی که به آب پاکیزه دسترسی ایمن دارند	دسترسی ایمن‌تر به آب	نتیجه ۲.۴
از طریق مصاحبه با رهبران اجتماعی، بیمارستان‌ها و درمانگاه‌ها و نمونه‌ای از خانوارها، پیش، بلافاصله پس، و ۶ الی ۲۱ ماه پس از مداخله	تغییر در تعداد یا % مردان، زنان، پسران و دخترانی که به امکانات بهداشتی دسترسی ایمن دارند	دسترسی ایمن‌تر به بهداشت	نتیجه ۳.۴
از طریق مصاحبه با رهبران اجتماعی، مدیران مدارس و در صورت نیاز نمونه‌ای از خانوارها، پیش، بلافاصله پس، و ۶ الی ۲۱ ماه پس از مداخله	تغییر در تعداد یا % مردان، زنان، پسران و دخترانی که در مدرسه یا دانشگاه حاضر می‌شوند	دسترسی ایمن‌تر به آموزش	نتیجه ۴.۴
			نتیجه ۴ جمعیت غیرنظامی به خدمات ضروری (آب، امنیت اقتصادی، آموزش، مراقبت درمانی و غیره) دسترسی ایمن دارند، که پیش‌تر به دلیل وجود آلودگی تسلیحاتی به این خدمات دسترسی نداشتند
منبع داده	نحوه اندازه‌گیری آنها	شاخص‌ها	مثال‌های خروجی‌ها
سوابق آموزشی سوابق مطالب توزیع‌شده	ثبت سمت‌های شغلی و شمارش حاضرین در آموزش‌ها/جلسات توجیهی ثبت تعداد جزوات ایمنی و دیگر مواد ارتباطی توزیع‌شده	تغییر در تعداد کارکنان/ داوطلبان حاضر در جلسات آموزشی آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر تغییر در تعداد جزوات ایمنی توزیع شده میان کارکنان و داوطلبان	خروجی ۱: مداخلات ارتباط‌محور آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر برای کارکنان و داوطلبان نهضت طراحی و اجرا شده است

منبع داده	نحوه اندازه‌گیری آنها (مقایسه داده پایه با یک هدف ۶ یا ۲۱ ماهه)	شاخص‌ها	اثر یا نتیجه
مدیریت حضور و حمایت از مداخلات آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر سوابق سیستم‌ها، خط مشی‌ها و رویه‌های سازمانی	تعداد مدیرانی که در آموزش‌ها شرکت می‌کنند و از مدیریت خطر حمایت می‌نمایند تعداد سیستم‌ها، خط مشی‌ها و رویه‌هایی که تغییر کرده یا توسعه یافته‌اند تا مدیریت خطر را نیز شامل شوند تغییر در تعداد ارزیابی‌های خطر انجام شده پیش از عملیات بشردوستانه	تغییر در تعهد مدیریت در قبال مدیریت خطر تغییر در تعداد سیستم‌ها، خط مشی‌ها و رویه‌هایی که مدیریت خطر برای آلودگی تسلیحاتی را در خود داشته باشد	خروجی ۲: مدیریت، برای رسیدگی به آلودگی تسلیحاتی متعهد به استفاده از رویکرد مدیریت خطر است
سوابق آموزش، مدیریت و سوابق لجستیک، یا سوابق پایش ارتباطات بازخورد شرکت‌های پخش درباره آمار مشاهدات یا مخاطبان شنیداری	شمارش تعداد در سوابق سازمان‌ها	تغییر در تعداد جلسات آموزشی ارائه شده تغییر در تعداد برنامه‌های تلویزیونی یا رادیویی پخش شده تعداد مشاهدات/علاقمندی‌ها در بسترهای رسانه اجتماعی تعداد جزوات، پوسترها، بیلبوردها و غیره پخش شده تعداد مردان، زنان، پسران و دخترانی که این اطلاع رسانی‌ها را دریافت می‌کنند و غیره	خروجی ۳: مداخلات ارتباط‌محور آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر برای جمعیت غیرنظامی در معرض خطر طراحی و اجرا شده است
گزارش‌ها از کمیته، جمعیت ملی و دیگر سازمان‌ها	شمارش تعداد فعالیت‌ها و ذینفعان در سوابق سازمان‌ها	تعداد دیگر فعالیت‌های انجام شده (مانند تعداد لوله‌های آب نصب شده یا پروژه‌های درآمدزایی آغاز شده، تعداد سوانح و برقراری سیستم داده قربانیان) و تعداد افراد که از آنها بهرمنند هستند	خروجی ۴: دیگر فعالیت‌های بشردوستانه در صورت لزوم مشخص گردد مانند حمایت فنی آلودگی تسلیحاتی، حمایت از تولید درآمد و تأمین آب، غذا، سوخت) جهت کاهش خطر از آلودگی تسلیحاتی

لطفاً توجه شود که:

داده‌ها همیشه باید براساس سن، جنس و ناتوانی تقسیم شوند.

شاخص‌های سایر نتایج و خروجی‌های مربوط به آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر که در اینجا گنجانده نشده است نیز می‌تواند در صورت لزوم تعریف شود. اینها می‌تواند برای مثال شامل همکاری و ظرفیت سازی برای طراحی مداخلات آگاهی از خطرات و رفتار ایمن‌تر، مدافعه‌گری و برقراری ارتباطات پیرامون راهبرد نهضت، و پیروی نهضت از معاهدات مربوط به سلاح باشد.

غیر قابل فروش

غیر قابل فروش

کمیته بین‌المللی صلیب سرخ اغلب با شرکای صلیب سرخ و هلال احمر خود به مردم سراسر جهان که متأثر از مخاصمه و دیگر خشونت‌ها هستند کمک می‌کند و از هیچ کاری برای حمایت از جان و کرامت آنها و کاهش درد و رنجشان فروگذاری نمی‌کند. همچنین این سازمان در صدد است تا با ترویج و تقویت حقوق بشردوستانه و حمایت از اصول بشردوستانه جهانی از دشواری‌ها پیشگیری کند. به عنوان مرجع حقوق بین‌المللی بشردوستانه، این سازمان به توسعه این حقوق کمک می‌کند و برای اجرای آن فعالیت می‌نماید.

مردم می‌دانند که می‌توانند برای انجام دامنه‌ای از فعالیت‌های حیاتی‌بخش در مناطق مخاصمه به کمیته بین‌المللی صلیب سرخ تکیه کنند، که این فعالیت‌ها شامل: تأمین غذا، آب نوشیدنی ایمن، بهداشت و سرپناه، ارائه مراقبت درمانی، و کمک به کاهش خطر مین و مهمات منفجرنده می‌شوند. کمیته بین‌المللی صلیب سرخ همچنین اعضای خانواده‌های جدا شده توسط مخاصمه را به آغوش خانواده باز می‌گرداند و برای اطمینان از رفتار مناسب با بازداشت‌شدگان از آنها بازدید می‌کند. این سازمان همکاری نزدیکی با جوامع محلی دارد تا نیازهای آنها را شناخته و با استفاده از تجربه و تخصص خود برای واکنش سریع و مؤثر نسبت بدون جانب‌داری پاسخ دهد.

پایان فرودوش

کمیته بین‌المللی صلیب سرخ
International Committee of the Red Cross

تهران، الهیه، خیابان شهید شریفی منش،
جنب بیمارستان اختر، بن بست آذر، پلاک ۴
تلفن: ۴-۲۲۶۴۵۸۲۱ / فکس: ۲۲۶۰۰۵۳۴

وب سایت: ir.icrc.org

ایمیل: teheran@icrc.org

© کمیته بین‌المللی صلیب سرخ

ICRC